

Handelshøgskolen Innlandet. Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap

Per Walmsnæss

Magnar Sætre

Masteravhandling

«Forskning Rovdyr og Konflikter»

***Hvordan beskrives livsbetingelsene for folk i
ulvesonen?***

Master i offentlig ledelse og styring, dybdemaster

3MSA90 - MOLSD120

2023

Denne oppgaven er skrevet av to studenter på overtid.

Tusen takk til vår veileder Mona Strand for all støtte og hjelp under arbeidet.

Det ble et skår i skrive-gleden da Seniorforsker Ketil Skogen dessverre gikk bort.

Håpet var, at vi kunne diskutere forskning over et bål i skogen med han.

Vi tror nok ikke vi ville vært enige, men verden trenger alltid mennesker med forskjellige syn for at man skal komme seg videre til en bedre fremtid.

Fred over hans minne.

Forfatterne

1. Innhold

1.	INNHold	3
2.	NORSK SAMMENDRAG	4
3.	ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRAKT)	5
4.	INNLEDNING	6
4.1	UNDRING.....	6
4.2	INNLEDNING.....	7
4.3	EN OPPLEVELSE MED ULV	9
4.4	STUDIENS FORMÅL	12
5.	PROBLEMSTILLINGEN	14
5.1	PROBLEMSTILLINGEN	14
5.2	SØKEKILDER	15
5.3	FORSKNINGSSPØRSMÅL	15
5.4	OPPGAVENS STRUKTUR	15
5.5	AVGRENSNING.....	16
6.	TEORI	18
6.1	DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE PERSPEKTIV	18
6.2	MENNESKENE OG FORVALTNINGEN	33
7.	METODE	47
8.	ANALYSE	53
8.1	INNLEDNING:.....	53
8.2	FORSKNING OM ULVEKONFLIKTER OG MENINGER	53
8.3	FORSKNING PÅ ROVDYRENE PÅVIRKNING PÅ BEFOLKNING OG SAMFUNN.	70
9.	DRØFTING	79
10.	AVSLUTNING	117
11.	EPILOG	119
12.	REFERANSER	120
13.	VEDLEGG	125

2. Norsk sammendrag

Høyer et al. (2022) viser at det er lite forskning på sammenhengen mellom selve utformingen av rovdyrpolitikk og motstanden mot den. De skriver at «*Samlet sett berører policyen så mange aspekter ved livene til dem som på ulike måter blir berørt av den at ulvepolitikken har å gjøre med det vi kan kalle uregjerlige policyproblemer med stor symbolverdi som involverer livsformer og deres verdier, kulturer og interesser*» (side 51) Forskning viser til at disse igjen er knyttet til kulturelle kontekster og sosiokulturelle posisjoner. Vi finner at ved å velge et slikt perspektiv, flyttes problemstillingen fra enkeltindividet til grupper og man antagelig går glipp av selve verdi synet. Vi ser at rovvilt hos noen påvirker dypere mentale prosesser, som Høyer et al er inne på ved å bruke definisjonen *verdier*. Vi mener problemstillingen er en dypere konflikt enn det ofte presenterte perspektivet by – land (rural-sentral). Våre funn viser at det antagelig er et flertall – mindretall konflikt, der flertallet, som i hovedsak ikke er berørt av ulven, bestemmer over et mindretall som ikke får opprettholde sine livsformer i tråd med sine verdier. Våre funn viser at en stor del av forskningen primært definerer motsetningene med basis i et *menings og eller klasse univers*, og også at det er enighet hos både tilhengere og motstandere om at ulven er et mytisk og fasinende dyr og at forvaltningens forsøk på å regulere bidrar til konflikter. Ved å gjøre dette forenkles beskrivelsene og man risikerer å bruke ressurser uten ønsket hensikt, særlig dersom man ikke tar hensyn til at noen får helsemessige utfordringer relatert til rovvilt. Det synes som om de demografiske beskrivelsene forskningen presenterer er unøyaktig, siden et fåtall beskriver at det i ulvesonen befinner seg urfolket sør-samer, og minoriteter. Vi finner også at det er grunn til å belyse noe av utvalgskriteriene og konklusjonene noen forskere har kommet til. Dersom forskningen og forskere kommer i fra større tyngre offentlige organisasjoner og beskriver problemstillingene unøyaktig ovenfor Forvaltning og beslutningsorganer er det grunn til å anta at dette bidrar å opprettholde krevende styringsparametere for forvaltningen. Det kan også i form bidra til å øke konfliktene. Da er det grunn til å anta at forskningen selv bidrar til et *Uregjerlig Problem*.

3. ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRAKT)

Høyer et al. (2022) have highlighted that there is limited research on the connection between predator policy design and opposition to it. They argue “*that the policy impacts so many aspects of the lives of those affected by it, that the wolf policy presents intractable policy problems with significant symbolic values involving ways lifeforms and their values, cultures, and interests*”. (Page 51) Studies argues that these are linked to cultural context and social-cultural positions. By adopting this perspective, the focus shifts from individuals to groups, and it is likely that the actual values perceptively are missed. We note that wolfs can affect deeper mental processes in some individuals as suggested by the definition of values. We argue that this issue is a deeper conflict than the often presented urban -rural divide perspective. Our findings indicate that there is likely a majority - minority conflict, where the majority, who are mostly unaffected by wolfs, decide on the minority’s inability to maintain their way of life according to their values. The study shows that a significant portion of research primarily defines opposition based on a meaning/and or class perspective, however they argue, there is agreement among both supporters and opponents that wolf is a mythical and fascinating animal, and the managements attempt to regulate it contributes to conflict. By oversimplifying descriptions, there is a risk of using resources without achieving the desired purpose, particularly when some people have health challenges related to predators. The research demographic descriptions has been found to be inaccurate since they fail to consider that indigenious people, such as the southern Sami and minority’s, reside in the wolf zone.

The study also highlights the need to scrutinize some of the selection criteria and conclusions drawn by some researchers. If the research and researchers originate from heavier public organizations and present issues inaccurately to management and decision-making bodies, it is likely that these will contribute to maintaining demanding management parameters and can increase conflict. This means the research itself contributes to “Wicked Issues”.

4. Innledning

4.1 Undring

Jeg ser på den hvide himmel,
 jeg ser på de gråblå skyer,
 jeg ser på den blodige sol.
 Dette er altså verden.
 Dette er altså klodernes hjem.

En regndråbe!

Jeg ser på de høie huse,
 jeg ser på de tusende vinduer,
 jeg ser på det fjerne kirketårn.

Dette er altså jorden.
 Dette er altså menneskenes hjem.

De gråblå skyer samler sig. Solen
 blev borte.

Jeg ser på de velklædte herrer,
 jeg ser på de smilende damer,
 jeg ser på de ludende heste.

Hvor de gråblå skyer blir tunge.

Jeg ser, jeg ser ...

Jeg er vist kommet på en feil
 klode!

Her er så underligt ...

Sigbjørn Obsfeller

4.2 Innledning

I boka ULVETIDER, Rovdyret som splitter Norge (Lendth et al 2018): «*Ulven er blitt et potent symbol på alt mellom himmel og jord. Og ulvekonflikten er blåst ut av alle proporsjoner. For vi må huske på én ting: Selv om ulven kan oppleves som et være eller ikke være hvis du bor i Trysil, Jakter hare med bikkje på Koppang, driver med sau på Hadeland, vil bli fylkesmann i Innlandet eller kasserer i Rovviltets røst, berører den få mennesker direkte.*» (side 9)

I sitatet finner vi utsagn som kan beskrive noe av det vi ønsker å se på;

Man bruker uttrykket «*Være eller ikke være*» i samme åndedrag som «*kasserer*». Etter vårt syn kan man hevde at man her setter et *eksistensielt begrep* (å være eller ikke være) opp mot det å inneha en spesifikk sosial posisjon.

Vi antar også at i å bruke argumentet «*berører det få mennesker direkte*» fjerner man seg fra enkeltindividets opplevelse og beskriver situasjonen utfra et flertallsperspektiv. Og at det er dette som får forfatteren til å si at konflikten er «*blåst ut av alle proporsjoner*». Da kan det hevdes at det beskrives en avstand mellom Forfatterne og de som blir betraktet.

Disse *få menneskene* som er direkte berørt vil antagelig ha et annet syn på proporsjonene slik det er beskrevet, uavhengig om man er for eller imot ulv.

Høyser et al (2022) sier i publikasjonen «*Hvorfor vekker den norske ulvepolitikken så sterk motstand?*» at den Norske forvaltningen står ovenfor et «*Wicked Issue*» oversatt med «*uregjerlige problemer*» og som kan beskrives slik: «*Uregjerlige problemer er komplekse, og kan forstås på forskjellige måter. De er ofte knyttet til verdier, og får lett en symbolsk betydning. Det er gjerne vanskelig å finne gode kompromisser når problemet som skal løses er uregjerlig*» (Høyser et al 2022 side 41)

Konfliktene er i hovedsak tredelt, forvaltning, tilhengere og motstandere. Alle med sin definerte virkelighet og verdier, basert på den enkeltes unike historie, selv forvaltningen med sin institusjonelle hukommelse og individene som betjener den. Da ulven ble innført¹ oppsto det en ubalanse, motstander av ulv sto mot tilhengere som vil ha ulv, og forvaltningen som innfører ulv.

¹ Utsagnet er ikke et argument for at «ulven er innført» i naturen, men en uttalelse om når ulven ble en del av norsk forvaltning.

Når forvaltningen så gjennomfører reduksjon i ulvestammen, snur det seg andre vegen. Det er skrevet og forsket mye om dette i et forsøk på å forstå og forklare de grunnleggende mekanismene. Samfunnet (forvaltningen) ønsker ikke konflikter, motstandere ønsker ikke ulv, og tilhengere ønsker ulv. På toppen av det hele synes det som om noen vil ha ulv, men *litt mindre enn i dag*, og noen *mye mere ulv*.

Forvaltningen, og til slutt politikerne må fatte beslutninger i sine meningsunivers, der det finnes et virvar av meninger og Empiri. Forsvinner ulven, som er lite trolig, «vinner» motstanderne. Øker ulvestammen «vinner» tilhengere og holder man bestandsmålet som er satt kan det synes som om alle «taper».

Samfunnet bruker store summer for å holde «nogen lunde ro i huset», blant annet på forvaltning, forskning og avbøtende tiltak. I dette universet skal den enkelte bevege seg, og hos noen er følelsene så sterke, at andre, være seg motstander, eller tilhenger ikke tør å si hva man mener. En av forutsetningene i vårt demokrati er at alle i dette landet kan hevde sitt syn uten at man skal være redd for liv og helse.

Vi antar at konfliktene knyttet til rovvilt starter hos virkeligheten til enkeltmennesket, være seg forsker, forvalter, eller borger. Derfor starter vi denne masteren med en selvopplevd historie hos en av forfatterne, vel vitende at slike opplevelser er subjektive hendelser og ikke universelle sannheter. Vi vil ikke drøfte rasjonalitet i hans emosjoner eller om det var riktige handlinger. Per og hans families opplevelser er heller ikke et argument for eller imot ulv, og vi ber leseren om ikke å oppfatte det slik. Det er en beskrivelse på linje med de kvalitative intervjuer som er foretatt opp igjennom årene.

Men i rovdyrproblematikken oppstår et meningsunivers, og dette universet ønsker vi å se nærmere på.

4.3 En opplevelse med ulv

I den lille familien vår med mamma, pappa og to gutter var det pappa som var den som var premissgiver for fritidsaktiviteter. Vi tilbragte stort sett all tid ute, i gapahuk eller telt, Begge guttene hadde mange døgn ute, på tur både sommer og vinter, før de var 7 år gamle. Vi kjøpte inn Lavvo og kano og dro ut på turer. Familiens hund, en Norsk Elghund med navn Hiram var alltid med familien. Selv om han var jakthund, var han først og fremst et familiemedlem. Alle utfarter og ferier i Norge eller Sverige var han med. Han var også en fantastisk elghund. Ulv var aldri et tema for familien, for pappa hadde sagt at ulven ikke var farlig, dessuten var det ikke ulvesone der vi bodde.

Så, i jakta 2017, ryktes det at det var sett ulv i området vårt. Den eller de, var sett på viltkamera på naboterrenget. Samtidig som dette ble kjent for oss, fikk Hiram los (bjeffet på elg), og forsvant lang inn i Elverum kommune (ca. 4 km luftlinje sydover). Dette hadde aldri skjedd med han før, selv om han var 5 år gammel. Siden vi hadde hørt at det var Ulv i området, gikk jeg sammen med sønnen min (da 11 år gammel) og sporet den via GPS. Normalt lar jeg hundene finne tilbake selv, for ikke å lære dem at de kan «bli henta». Underveis fikk vi høre mere sikkert, at det var to ulver som var i samme området, samme dag, og vi fant i tillegg fersk ulvemøkk i sporet. Vi fant Hiram i los og var tilbake ved utgangspunktet sent på kvelden og i stummende mørke. Under vandringen som tok 3-4 timer ytret sønnen min flere ganger engstelse for Hiram, men jeg kunne berolige han med at det var svært sjeldent at Ulven tok hund. Til da var det ikke mange tilfeller jeg hadde hørt om. Jeg ga sønnen min en antagelse om at grunnen til at elgene gikk så langt, var nok at de hadde merket at det var ulver i området. Ulvene hadde nok påvirket jakten, uten å angripe hunden.

Dagen etter skulle jeg ut på jakt, og barna mine ga meg uttrykkelig beskjed om å ta hensyn til ulven, jeg følte også en viss uro. Men vi var kommet langt ut i jakta og mangler flere elger så det var behov å komme seg ut når jaktlaget hadde fri fra respektive jobber. Siden jeg hadde hørt at ulven var veldig sky og holdt seg unna befolkede områder, og at den streifet viden omkring, vurderte jeg det som trygt, og slapp Hiram like i nærheten av et hytteområde. 5 minutter etter at jeg slapp han, hørte jeg uttaket (der losen begynner) og som vanlig, det ble stående på samme sted. Jeg ventet noen minutter og begynte å gå mot losen. Etter ca. 5 – 10 minutter ble det helt stille og GPS signalene viste at Hiram sprang i stor fart ca. 1 km før han ble ubevegelig.

Først opplevde han en isende redsel, tankene kommer. «Er det ulv»? Er han skadd? Er han

død? Har jeg gjort noe feil? Så kommer optimismen. «Han sitter fast på grunn av selen eller halsbåndet, jeg har sikkert ikke festa godt nok».

Uvissheten gnager i mellomgulvet, det gjør fysisk vondt å ikke vite. Det bruser varmt i hodet, det verket i hjertet, en dyp inderlig redsel trygger utover, som om bringa skal sprenges. Tårene kommer med redselen, men blir holdt tilbake av «han sitter sikkert fast». «Gutten min er det ikke noe galt med, han bare har satt seg fast». Mens det rasjonelle forteller at «dette er ikke greit, dette er veldig feil». Når jeg nærmer meg får jeg sterke motstridene følelser, «er det ulv må jeg skyte» veies mot «jeg kan da ikke bruke gutten min som åte!» Så jeg nærmer meg i en slags tilstand av «nesten jakt» så fort jeg klarer.

Solen har kommet godt frem og det gløder av høstfargene i myra, midt i naturmirakelet i den gode varme sola, ligger Hiram, død. Noe brister i meg, jeg faller ned på knærne og holder om gutten min, min gode venn og følge i 5 år. Jeg kommer til meg selv og blir rasjonell, ringer SNO (Statens Naturforvaltning) og får beskjed om å dokumentere med bilder. Gjør det, putter tarmene inn i hunden igjen, og begir meg på hjemvegen med hunden i armene. To følelser river i kroppen, «hvorfor?» og «hva har du gjort»? Skyldfølelsen river meg i kroppen, mens jeg prøver å forstå det hele, ikke minst fortelle meg selv at jeg ikke har gjort noe galt. Hva med familien hva skal jeg si til dem? Hiram var en godt voksen elghund og det var langt å gå, men jeg nektet meg selv å slippe eller skifte tak selv om det skreik etter pause i musklene. Var det et forsøk på å gjøre avlat? Betale tilbake for det jeg hadde gjort, straffe meg selv? Jeg vet ikke, jeg nektet meg pause og bare bar.

Underveis hørte jeg det peip i mobilen, en på jaktlaget hadde allerede lagt ut hendelsen på Facebook. Senere når jeg oppdaget det fikk jeg igjen to følelser; den ene «vi måtte jo advare andre»- det andre; «la oss være i fred». Tilbake i bilen hadde SNOs representant allerede ankommet og jeg var rasjonell, eller heller «bedøvet». Det ble selvfølgelig avklart at det var ulv som hadde drept gutten vår.

Kona og barna som var på kosetur ble varslet, Hiram ble lagt i bilen og jeg begynte på veien hjem. Da kom en ny fase; SNO sin representant hadde på ingen måte oppført seg på en måte som skulle forsvare et sinne mot han.

Men meningsløsheten i saken, «hvorfor» kom sterkt tilbake og igjennom hvorfor? kom sinnet. Sinne mot meg, mot SNO, mot følelsen av at min avmakt var påført meg uten rasjonelle forklaringer.

Følelsene overmannet meg i en slik grad, at jeg måtte stoppe bilen. Jeg følte jeg trengte noen å holde i så jeg fant meg en bjørk, og hang i denne, med en ukontrollerbar krampegråt. Etter noe tid fikk jeg kontrollen tilbake, ordnet med Hiram og var klar til å møte familien. Hiram lå stelt, tarmene og hullet i magen var gjemt og blod vasket bort.

Sorgen som plutselig traff familien var voldsom, og uventet. Vi fant et fint sted å begrave Hiram, samlet oss på hytta for å dele sorgen alene, bare oss 4 etterpå. Tausheten var øredøvende, han var så integrert i alt vi gjorde, at opplevelsen av fraværet var betydelig. Familiedynamikken ble annerledes.

- Pappa som var «verdensmester i alt» hadde tatt feil.
- Barna mistet lysten og gleden ved naturopplevelsene.
- Mor og barn ble redde for å ligge ute.
- Ulv ble en fiende

Selv dro jeg, i en slags merkelig form for terapi, ut i flere netter på rad med gevær, slakteavfall og ulvehyl for å jakte på dyrene som hadde drept Hiram.

Om det for å prøve å gjenreise min posisjon som ufeilbarlig pappa, eller søke å finne ro etter min feil med å slippe løs Hiram, eller andre motiver, vet jeg ikke. Jeg husker bare et intenst ønske om å gjøre noe, ikke bare sitte der. Jeg kan ikke huske at jeg følte hat mot ulven, men kanskje mot noe den representerte? Var jeg som en liten båt under en enorm bølge før den slår ned i båten?

Så kom pressen², Østlendingens reporter «fisket» etter detaljer om hva ulvene hadde gjort med Hiram. Det fikk han ikke, men jeg ser i ettertid at jeg har uttalt at; *«Også utenfor sonen er det helt utrygt å slippe jakthunder løs. Hvorfor skal vi bruke så mye ressurser på å forvalte en art som gjør slike skader, også i områder der den ikke skal være. Ulvepolitikken føles meningsløs sier Per Walmsnæss».*

² <https://www.ostlendingen.no/rovdyr/midt-osterdal/amot/hiram-6-tatt-av-ulv-utenfor-ulvesonen-svart-tungt-for-hele-familien/s/5-69-483592>

4.4 Studiens formål

Opprinnelig, som skogeier og jeger og uten ulv i Norge, var Per mot sau. Etter hans syn ødela den livskvaliteten i forbindelse med jakt, siden han ikke kunne slippe hundene med bakgrunn i sau. Hans opplevelse var at sauebønder uten beiterett gikk som de ville på hans eiendom og var stadig til ergrelse. Vanskelig å jakte og skit overalt. Når ulveproblematikken først dukket opp, var han derfor positiv til Ulv. *Mennesket har ikke lov til å utrydde noen art og Ulven må utnyttes kommersielt* var uttalte ytringer da.

Så gikk tiden, og ringvirkningene fra ulven gjorde seg etter hvert gjeldene. Selv om eiendommen hans ikke lå i ulvesonen, forsvant sauene fra området, som da øyeblikkelig grodde igjen. Et verdifullt seterområde ble omdannet til kratt. Hele området endret karakter. Siden sauene ikke lenger var i nærheten og konsekvensene av dette ble synlig, ble Per mere pragmatisk i forholdet ulv-sau. «Vi må verne om kulturlandskapet» mente han da, og dersom ulven hindrer dette, må noe gjøres, uten at dette *noe* ble definert nærmere. Både ulven, bondeyrket, og kulturlandskapet måtte vernes.

Men, da hunden hans ble drept, dro han til skogs for å drepe ulven.

Per har da, som person, forandret «livssyn» fra *for* ulv, via *pragmatisk* til *motstander*.

Deretter går tiden for Per, og gjennom erkjennelsen om fakta i livet og samfunnet vi lever i skapes et behov for rasjonelle forklaringer og ønske om forståelse i at hendelsen hadde en mening. Som Obstfeller undrer Per. Hiram var hans tiende hund. Hans hunder har gjennom årene blitt påkjørt av bil og tog, blitt syke og avlivet grunnet det. Hans mor døde for ikke lenge siden i armene hans, mens han sang til henne. Faren døde brått da han var 25 år gammel. Intet av dette har gitt slike emosjoner som denne ene hunden drept av ulv. Hva var det som skapte emosjonene? Var det at en plutselig påvirkning utenfra rokket ved familiens struktur, og er familien selve grunnstammen i en tradisjonell levemåte?

Det heter seg at «tid leger alle sår» vi antok at det også kan være tilfelle her. I prosessen med å gjengi hendelsen så riktig som mulig har Per, forsøkt å beskrive de emosjonelle variablene så tydelig som mulig. Det er grunn til å tro at prosessen har vært optimal, siden også den dype sorgen og fortvilelsen kom tilbake under arbeidet. Dette overrasket, og vi tar det som indikasjon på at slike hendelser kan bli liggende latent i underbevisstheten.

Per undrer seg over egen sorg. Kan en opplevd reduksjon i livskvalitet også skape dypere følelser, som en slags sorgreaksjon? I dersom det er slik, vil dette kunne føre til en vanskeligere aksept av endringer?

Per ser også det sinnet, engasjement og ikke minste de ressurser som temaet ulv forbruker i samfunnet og stadig fylles opp. Hvorfor lenker mennesker seg fast og gjør hærverk for å hindre lovlige vedtak om nedskyting³, eller lister seg rundt i skogen og skyter ulv ulovlig? Og når vi spør Per om virkeligheten, hva er hans virkelighet akkurat i dag? Er Per og familien annerledes andre? Har *en* persons opplevde virkelighet, noen plass i «det store bildet»? Hvilke mekanismer finnes i denne «skyen» av problemstillinger?

Historien om Per viser i eksempels form hva som kan skje med en person i møte med ulv i et tidsperspektiv. Vi tror det har vært riktig å beskrive de emosjoner *en person og en familie* kan oppleve og bruke dette i arbeidet med å forstå.

Vi håper at vi igjennom denne masteren skal forstå grunnleggende mekanismer og elementer rundt rovdyrproblematikken. Finner vi, i det vi har lært igjennom årene med studier, kunnskap som kan vise en konsistent substans i det univers vi har belyst?

Vi ønsker å sette ord og teori bak de antagelsene som dette universet har skapt, slik at vi kan beskrive dette, først og fremst til oss selv, men også andre som kan være interesserte.

Vi oppdaget raskt at skyen av problemstillinger er formidabel, en master som denne vil bare «pirke i overflaten».

5. Problemstillingen

5.1 Problemstillingen

En gjenganger blant folk vi treffer på gata synes å være et narrativ om at forskere bevisst sprer feil informasjon. Vår opplevelse er at mye av dette er udokumenterte påstander basert på det megetsigende «alle veit jo at». Men vi har også selv, i dagliglivet, opplevd «nær opplevelser» -førstehånds beskrivelse av opplevelser nære venner har hatt med ulv, der forskere har forklart at «slik gjør ikke ulven». Så hva er sannhet?

Med bakgrunn i å forstå, var det særlig to publikasjoner som ble lest *før* noe ble relatert til en master; det var Ulvetider, Rovdyret som splitter Norge (Lenth et al 2018) og Ulvekonflikter, En sosiologisk studie (Skogen et al 2013).

Noe av de viktigste inntrykkene vi fikk da var at;

Individet ble definert inn i en Sosial tilhørighet.

Meninger og dermed konflikter synes å være knyttet til sosial tilhørighet og klasse.

En antagelse ble da skapt at enkeltmennesket «forsvant» i forskningen.

Er det ulven som er problemet?

Inne i Ulvesonen antar vi at andre forhold enn rovvilt også påvirker hverdagen. Hvor synlig er disse problemstillingene i forskningen? Beskrives det andre faktorer som *sammen med ulven* forklarer de store konfliktene?

Hvorfor er det viktig med ulv?

Det må være et rasjonale for innføring av ulv. Under forarbeider synes det som om det «folkeflertallet» som er styrende ved innføringen. Dersom et flertall i Norge er *for ulv*, hvor relevant er det i forhold til Norske demokratiske verdisyn? Og er egentlig kvantitative undersøkelser egnet for den type spørsmål?

På denne bakgrunn ønsker vi i denne masteroppgaven å undersøke problemstillingen: Hvem påvirker hvem

5.2 Søkekilder

Vi benyttet Google, samt Oreo og fikk også mye hjelp fra Biblioteket ved Høgskolen i våre søk.

I slutten av arbeidet prøvde vi som en test å bruke AI teknologi i forbindelse med søk. Vi stilte spørsmålet: «Kjenner du nummeret på NOU (offentlige utredninger) som omhandler rovdyr?» Vi fikk tre konkrete treff; NOU 1992; 15, NOU 2003:8 og NOU 2019:15.

Alle med tekstbasert henvisning til at de omhandlet rovdyr.

Alle de oppgitte NOU viste seg å være helt uten relevans til rovdyr.

5.3 Forskningsspørsmål

Hva kommuniserer forskningen om menneskene i ulvesonen?

Beskriver forskningen berettigelse av ulven tilstedeværelse?

Hvordan forskes det?

Hvordan kommuniser forskningen?

5.4 Oppgavens struktur

I kapittel 5 (teoridelen) drøfter vi det perspektiv og de teorier vi vil bruke i studien. Vi vil særlig legge vekt på verdier og hvor utfordrende utsagn som verdier, meninger og holdninger er når man skal skape empiri om livsbetingelser.

Vi vil også beskrive endel demografiske og geografiske variabler for å beskrive andre parametere mennesker i ulvesonen lever under, og også å søke å beskrive rettferdighetsprinsipper i det norske samfunn.

I *Analysen* beskriver vi et sammendrag av utvalgt forskning med spesiell vekt på funn som er relatert til våre undersøkelser. Teorien om *sosiale representasjoner* så er den så sentral hos Figari og Skogen (2008) at vi har forsøkt å synliggjøre denne i analysen fremfor i Teorikapittelet siden denne teorien av Moscovici ikke er behandlet i pensum.

I *metodekapittelet* kapittel 6 vil vi drøfte datagrunnlagets validitet til det vi ønsker å belyse. og beskrive hvordan vi skal jobbe for å løse oppgaven.

I kapittel 7 vil vi drøfte de publikasjonene vi ønsker å se på.

I kapittel 8 søker vi knytte sammen teori med de funnene vi har

5.5 Avgrensning

Heraklit (540-480 f.kr) sier at «alt flyter»⁴, virkeligheten er i konstant endring, og dette kommer tydelig til syne i våre dager. Etter at denne versjonen av masteren ble påbegynt har vi hatt Corona og nå krigen i Ukraina, som nå synligjør forhold som tidligere har vært i et «tenk om.. univers». Vår verden er i krig. Vi har ikke gått inn i problemstillinger som har oppstått, i den sammenhengen, for eksempel jordbrukets posisjon og mat beredskap, selv om vi antar at dette også kan være relevant i et rovdyrperspektiv..

En vitenskapelig sannhet i dag trenger ikke være det i morgen. «Alt henger sammen med alt» skal Gro Harlem Brundtland skal ha uttalt, siste uttalt av Espen Barth Eide på NRK Nyhetene radio kl. 10.00 den 17.02.2023. Han ble intervjuet underveis til konferanse i Ukraina der det, i tillegg til sikkerhet og krigen i seg selv, også skulle drøftes forhold rundt eksempelvis økonomi og miljøvern i et globalt perspektiv.

Vårt ønske om å forstå har skapt et krevende overblikk. Jo bedre overblikk man får innen de forskjellige elementene i temaet, jo mere ser man at ting griper i hverandre. Og at dette befinner seg i et større univers av Årsak-virkning enn det kommer frem av den forskning som er bragt frem hittil. Sentralt her er uttrykket **bærekraft**. Brundtland-kommisjonen gjorde et betydelig arbeide med rapporten «Vår felles fremtid» (Brundtland 1987) Det var denne kommisjonen som først skal ha lansert uttrykket Bærekraftig utvikling. Bærekraftig utvikling inneholder i overordnet perspektiv elementene innbyrdes avhengighetsforhold mellom økonomi, miljøet og sosial likhet mellom mennesker særlig den rike og fattige verden. I lys av dette har det internasjonale samfunn etablert avtaler og konvensjoner der man søker å nå de felles målsettinger hvorav Norge har sluttet seg til disse. Dette er grunnlaget for definisjonen «*en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge for fremtidige generasjoner skal få dekket sine behov*» (Ringstad 2017 side 29). Ringstad (2017) drøfter også menneskets forvalteransvar over for andre arter (side 29), i bladet Siviløkonomen (2013 nr 4) er hele publikasjonen viet artikler som omhandler samfunnsøkonomi i et naturvern perspektiv, der også rovdyr er omtalt. Vi oppdaget at denne problemstillingen er verdt et helt studium i seg selv.

⁴ <https://snl.no/Heraklit>

Ringstad (2017) nevner tre *økonomiske* ressurser *Naturressurser, Arbeidskraft og Realkapital*. Man kan raskt se likheten med Brundtlands bærekraftmål.

SSB⁵ (2008) skriver i artikkelen, Kan bærekraftig utvikling måles? At; «*Menneskelige ressurser, humankapitalen, er den i særdeleshet viktigste komponenten i nasjonalformuen*».

Mennesket er altså en betydelig ressurs. Så er spørsmålet i hvilken grad denne ressursen brukes eller gis mulighet, for eksempel gjennom utdanning, til å produsere til beste for fellesskapet. Vårt perspektiv blir avgrenset til en liten bit av dette store hele, forskningen vi har sett på har i liten grad drøftet dette sentrale temaet Dette perspektivet er det viktig å nevne siden det er fra minimalt drøftet til ikke i det hele tatt, i de arbeidene vi undersøker. For oss er det umulig å gjennomføre en fullverdig drøfting, vi oppdaget at det er en master i seg selv. Men siden vi finner elementer om dette hos Høyen et al, (2022) finner vi det riktig å berøre dette i noe grad. Dette er i tråd med utsagnet at «alt henger sammen med alt».

Vi har en antagelse av at gjeninnføringen av ulv i hovedsak skyldtes internasjonale avtaler kombinert med et nasjonalt ønske om å bidra i et bærekraftig perspektiv. Vi vil ikke se på selve innføringen fra statens side eller i hvilken grad interesse organisasjoner og andre involverte parter håndterte dette. Vårt utgangspunkt er ulvens tilstedeværelse. Vi vil ikke drøfte berettigelse av ulv eller ikke, ei heller om hvem som har «rett».

Hos alle forskerne vi har drøftet er det definert variabler knyttet mot mann, kvinne og alder. Dette har vi valgt å ikke drøfte, siden det blir ubetydelige variasjoner i det totale bildet, i forhold til det vi ønsket å undersøke.

Som man kan forstå har vi under arbeidet måttet se bort fra forhold vi finner som viktige og som vi mener må drøftes i debatten om rovdyr. Vi håper at videre forskning belyser forhold vi har måtte se bort ifra.

⁵ Statistisk sentralbyrå

6. TEORI

6.1 Det samfunnsvitenskapelige perspektiv

Vi prøver i vår oppgave å se på to forhold; hvor det ene er forståelse av et fenomen, det andre er forståelse av forskningen om dette fenomenet. Det gir både tekniske og filosofiske perspektiver.

Ifølge Jacobsen (2022 s 15) er hensikten med forskning «Å frembringe gyldig og troverdig kunnskap om virkeligheten». Gilje & Grimen (2013) sier at man gjør noe annet i vitenskapsfilosofien; «*nemlig å systematisk undersøke de forutsetninger som vitenskapelig aktivitet og kunnskap baserer seg på.*» (side 11)

Et av våre utfordringer er at vi skal fortolke andres fortolkninger, Madsbu (2011) beskriver dette i et perspektiv av *konstruktivisme*, Et skille mellom hverdags og forskningens ontologi⁶ (side 14) og sier at dette siste, oppnås gjennom «*egne metoder, systematiske framgangsmåter, argumentasjon, kritisk refleksjon, beskrivelser, analyse, drøfting, teorier, modeller, testing, eksperimenter, osv., dvs. gjennom en egen praksis*» (Side 14)

Vitenskapelig kunnskap er ikke bedre, sier Madsbu «*men den hviler på et annet grunnlag enn hverdagskunnskapen*».(Madsbu 2011 s 15) Og her er vi ved kjernen i positivisme debattens problem om hvorvidt «data er teoriavhengig» eller ikke(Jacobsen 2022 s 27). For samfunnsvitenskapen vil det være slik at forskerens oppfatninger eller teorier om hvordan verden er – altså de ontologiske spørsmålene forskeren stiller – vil kunne påvirke selve det forskeren skal finne ut av. Hvordan verden framtrer, er altså knyttet til forskerens fortolkninger av hvordan verden ser ut. (Madsbu side 17) Jakobsen (2022) sier at «*Utvikling av kunnskap er altså en stadig fortolkningsprosess der den empirien som forskeren samler inn settes må settes i en større forståelsesramme av forskeren. En slik utvikling av kunnskap kalles ofte hermeneutikk. Virkeligheten blir slik konstruert gjennom en rekke ulike fortolkninger fra ulike mennesker.* (s. 31)

⁶ Ontologi- læren om hvordan faktisk er

Det å beskrive en virkelighet kan ha tre hensikter; Å beskrive et fenomen, å forklare hvorfor eller hvordan det oppsto, eller å predikere hva som kommer til å skje (under bestemte forutsetninger). (Jacobsen 2022 s. 14)

Spørsmålet hvordan man skal nærme seg disse problemstillingene. Vi ser at Madsbu (2011) tar utgangspunkt i ontologi, definert som «slik ting faktisk er, eller «hva som er riktig oppfattelse av virkeligheten» (Jacobsen 2022 s. 26).

I et perspektiv av epistemologi (læren om kunnskap) (Jacobsen 2022 s. 25) eller med utgangspunkt i *hva vi vet* (Kvale og Brinkmann 2017 s 41) oppstår debatten på skjæringspunktet mellom virkeligheten slik den er, og virkeligheten slik den fremstår for forskeren. Da kan det lett bli filosofisk, som i Kants⁷ «das ding für Mich» og «Das ding an Sich». Virkeligheten; *slik jeg(jeg-et) oppfatter den, og virkeligheten slik den er.*

Jacobsen (2022) lister opp eksempler på epistemologiske debatter om hvordan egne preferanser, virkelighets oppfatning, kunnskap og ikke minst betydningen av ord kan påvirke tolkninger i forhold til det man skal undersøke.

Som om disse problemstillingen ikke er nok for slitne samfunnsforskere vil også *metodetilnærmingen* ha betydning for empirien, hvor står forskeren ved observasjon av problemstillingene? Skal man se på virkeligheten (empiri) og så finne hvordan dette forklares teoretisk (Induktivt), eller andre vegen, fra teorien og finner dette igjen i virkeligheten(deduktiv)? (Jacobsen 2022 s. 25) Dette brytes videre ned i individualistisk eller holistisk perspektiv, eller, for å si det enkelt; Enkeltmennesket eller samfunnet, avstand eller nærhet, kvalitative eller kvantitative data. (Jacobsen 2022)

Ifølge Jacobsen (2022) kan denne debatten oppsummeres som skillet mellom en positivistisk tilnærming (Jamfør Madsbu 2011) eller en Fortolkningsbasert (sosialkonstruktivistisk) tilnærming. Vi finner klare likheter med det Gilje og Grimen (1993) kaller metodologisk individualisme og kollektivismen.

⁷ <https://filosofi.no/immanuel-kant/>

Begrepet positivisme henviser til det som er positivt til stede og kan sanses direkte (Jacobsen 2022 s. 27)

- Det finnes en objektiv verden regulert av en lovmessighet utenfor oss selv.
- Den objektive virkeligheten kan studeres på en objektiv måte.
- Vi kan opparbeide kumulativ kunnskap om den objektive verden

Ifølge Jacobsen (2022) er en positivistisk tilnærming blant annet ved et søkelys på individualisme der «alle fenomener kan forstås ved å se på enkeltindividers motiver og atferd» (Jacobsen 2022 s. 28). Dette kan synes selvmotsigende med at man ser på enkeltmennesket i denne metoden. Men det er et verktøy for å forstå sosiale settinger, dette kan best gjøres ved å *aggregere* opp enkeltmenneskers handlinger. Dette kalles metodologisk individualisme. Metoden forutsetter en avstand fra forskeren til det som skal undersøkes, objektet må ikke styres av den som gjennomfører undersøkelsen. På den måten kan man anta at også andre forskere kan få samme resultat. Metoden støtter seg i stor grad på tidligere empiri og teorier. Optimalt-objektive data vil være tall, da kan store mengder data aggregeres til empiri. Dette synes best i Kvantitativ metode.

Gilje og Grimen (1993 s. 176) refererer Emilie Durkheim; «*Hvis vi tar utgangspunkt i individet, vil vi være ute av stand til å forstå noe av det som foregår i en gruppe. Med andre ord er det mellom psykologi og sosiologi det samme brudd i kontinuitet som mellom biologi og fysiokjemiske vitenskapene. Følgelig er det hver gang et sosialt problem blir direkte forklart ved å vise til et psykologisk fenomen, så kan vi være sikre på at forklaringen er gal*». Han er da en metodologisk kollektivist, at alle sosiale fenomener kan forklares ut fra andre sosiale fenomener og enkeltmennesker handlinger og tenkemåter også skal bli forklart ved å vise til sosiale fenomener. Dette er et paradigme perspektiv (Gilje og Grimen 2013 s. 88) i videste forstand med:

1. Symbolske generaliseringer
2. Metafysiske antagelser
3. Verdier
4. Forbilder

«Samfunnsvitenskapelige forskere som deler et paradigme, får på denne måten felles syn på hva samfunnet «egentlig» er og hva som er akseptable forklaringer i samfunnsvitenskapene». (Gilje og Grimen, 2013 s. 89-90)

Dette kan man anta forenkler prosessene fra et informasjonskaos til det de beskriver som «å legge biter i et puslespill». Rammene er gitt brikkene må bare legges riktig for å få frem det riktige bildet. Noen ganger dukker det opp anomalier (avvik), dette trenger ikke svekke paradigmet, «*ved å utvikle nye og bedre instrumenter, kan man ofte gi en ny tolkning av falsifiserende observasjoner og på den måten redde teorien*». (Gilje og Grimen, 2013 s. 90)

Popper drøfter i sitt «Perspektiv med kritisk rasjonalisme» en kritikk av (metodologisk kollektivism) at «samfunnsvitenskapenes emne er sosial helheters atferd». «Vi må erstatte troen på den empirisk eksistens av sosiale helheter eller kollektiver som kan beskrives som naiv kollektivism, med kravet om at samfunnsmessige fenomener inklusive kollektiver må analyseres utfra individer, deres handlinger og deres relasjoner». (Gilje og Grimen 2013, s 79.)

Da er vi i Individualismens verden, for noen betyr dette naturvitenskapelig utgangspunkt.

Å studere mennesker i et naturvitenskapelig perspektiv kan synes kontroversielt. Mennesker er ikke ting eller en kjemisk prosess. Det er Samfunnsvitenskapen som studerer levende objekter. Med bakgrunn i slik kritikk oppsto den *fortolkningsbaserte tilnærmingen*. Objekter som studeres er levende og åpner dimensjoner som tanker og mellommenneskelige forhold. Dette sier teorien, er «i seg selv en konstruksjon – som blir definert via språk» (Jacobsen 2022 s. 29). Også her ser man at undersøkelsen selv kan påvirke resultatet, derfor er *metoden* helt essensiell i en undersøkelse. Også her definerer Jacobsen (2022 s.30) 3 teser;

- Den sosiale virkeligheten er ikke stabil, men endres kontinuerlig.
- Det finnes ikke en objektiv sosial virkelighet, men heller flere ulike forståelser av den.
- Forståelsen av virkeligheten kan bare kartlegges ved at forskerne sette seg inn i hvordan mennesker fortolker og legger mening i sosiale problemer.

Det oppstår derfor rask en debatt om hva som er riktig tolkning eller empiri (Hermeneutikk). Vi var innledningsvis inne på utfordringene med å bevise forhold i den fortolkningsbaserte tilnærmingen (konstruktisme). Tolkinger kan raskt bli filosofiske fremfor empiriske. Poppers filosofi er en kritikk av akkurat dette (Gilje & Grimen 2013) «Menneskelig erkjennelse er aldri endelig og absolutt sikker» (Gilje & Grimen 2013 s. 65) Kvale & Brinkmann (2015).

En forutsetning for at noe skal verifiseres Empirisk må være muligheten til å falsifisere hevdes det.

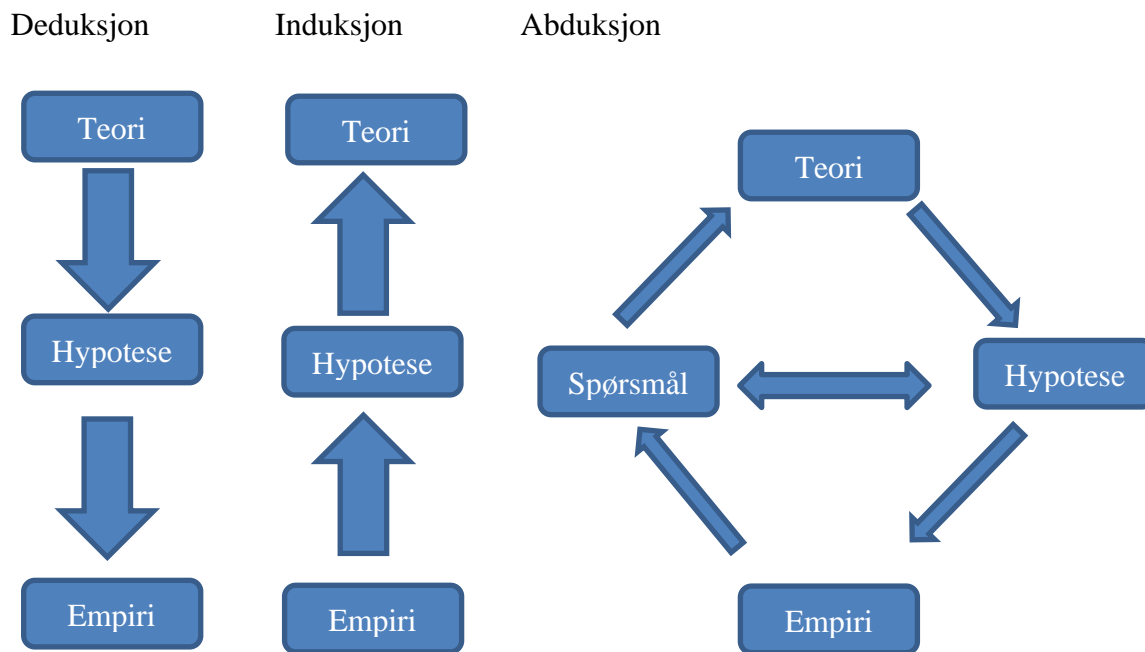
En vei ut av dette kan være en naturalisme, eller kritisk realisme tilnærming. Jacobsen (2022) sier at dette skaper en antagelse om at «forskning kan framskaffe en empiri som kan si noe om en virkelighet utenom forskeren, selv om det er vanskelig å påstå at vi alltid kan komme til en objektiv sannhet». Og videre, «noen beskrivelser vil antagelig være mere sanne eller riktige enn andre (Jacobsen 2022 s. 36).

Positivismens filosofi har bidratt til å marginalisere kvalitativ forskning sier Kvale & Brinkmann (2017 s. 79) Madsbu (forelesningsnotater 6 februar 2016) sier at Kvalitativ analyse er doblet som metode i perioden 2001-2006. Dette ble forelest oss i februar 2016 og vi antar derfor at det viser at metoden må være i ustrakt bruk, men forholdet kvalitativ – kvantitativ kan være forskjellig. Dette forstår vi ved det store arbeidet som man må forutsette ligge til grunn i kvalitativ analyse.

Det er her metoden kommer inn – hvordan optimalisere en undersøkelse. Først og fremst må man ha i tankene at alle typer tilnærming har svakheter og styrker. (Jacobsen 2022)

Vi var tidligere inne på det inne på selve utgangspunktet – hvor er begynnelsen når et fenomen eller objekt skal utredes? Vi har tidligere drøftet Induksjon og deduksjon, *abduksjon* blir et kompromiss mellom disse metodene.

Prinsippene er vist i tabell 1 og hentet hos Jacobsen (2022 s. 38). Vi ser at en abduktiv tilnærming kan være en kontinuerlig prosess med vekselvirkning mellom teori og empiri, der ingen av de to kan sies å ha noen forrang. I en pragmatisk tilnærming skriver Jacobsen (2022), blir det «mest fornuftig å snakke om hvor åpen eller lukket en datainnsamling er» (Jacobsen 2022 s. 38). I prinsippet *hvor bundet* man skal være i innsamling av data. Et spørre skjema eller en intervjuguide kan være en lukket tilnærming. Jacobsen (2022) viser at f eks et ustrukturert intervju kan være en åpen innsamling. Vi har en antagelse at man også kan veksle mellom tilnærmingene avhengig av hvor man er i arbeidet. Kjenner man lite til objektet, kan man starte med en abduktiv tilnærming for å så å lukke når man har innsikt i problemstillingene.

Jacobsen
2022 s 38

Vi har sett hva som skiller den positivistiske og den fortolkningsbaserte tilnærmingen, og hvorledes disse kan utfylle hverandre, slik at vi oppnår en triangulering. Når det gjelder fortolkningsbasert forskning er det, som vi har vært inne på en betydelig utfordring å fortolke det vi har samlet til rett empiri.

For eksempel kan en beskrivelse av virkeligheten kan ha flere dimensjoner under et kvalitativt intervju; forskeren skal tolke hva respondenten svarer (ut fra sin begrepsverden), gjennomføringen av samtalen (innhold spørsmål mv) og også forholdet forsker – respondent kan påvirke resultatet.

I korthet skal forskeren *fortolke* respondentens oppfattelse av virkeligheten.

Madsbu (2011) drøfter i forbindelse med sensitiv concept;

«Med andre ord: mennesket vil søke mening i sin verden gjennom fortolkning av relasjoner til sine omgivelser, og omgivelsene består av både andre mennesker, hendelser og ting. Allerede her ser vi tydelig hvordan dette premisset er relatert til begrepet om konstruktivisme. I tillegg viser premissene at mening (og dermed fortolkning) er relasjonell. Dette betyr at det som i bunn og grunn fortolkes som mening, er relasjoner mennesker har til andre mennesker og sine omgivelser for øvrig. Og denne fortolkningen skjer gjennom bruk av språket, og det er her

begrepene kommer inn i bildet. Det er begrepene som skal knytter abstrakte teorier og empirisk virkelighet sammen» (Madsbu 2011, s. 23)

Skal man forklare *samfunnsmessige fenomener* må man finne årsakene til dem, dette kalles «Kausal Forklaring» ifølge Skog (2013). Dette setter han videre opp mot å forstå meningsinnhold og intensjoner (intensjonale forklaringer). Han sier at noe, definert som verdibaserte forhold (likestilling rettferdighet mv) kun kan frembringes indirekte ved handlinger som har «slike kausale virkninger) og at disse kun kan frembringes Å forklare sosiale fenomener vitenskapelig har ifølge Skog (2013 side 21) flere aspekter. «Dels kritisk og problematiserende refleksjon over det vi oppfatter som gjeldende kunnskap og vår begrepsfesting av den. Dels kartlegging og beskrivelse av faktiske saksforhold. Og dels konstruksjon og utprøving av teorier og hypoteser». Videre drøfter han «kritisk refleksjon» opp mot «vi tror vi vet» (Skog 2013, s. 22) og avslutter med «det er derfor en god leveregel å fremskaffe dokumentasjon for at noe forholder seg slik man tror.» Dette utsagnet kan virke noe selvmotsigende, i at forskeren fremskaffer dokumentasjon på noe man tror. Da er det en reell mulighet for en fortolkning av virkeligheten slik at det passer inn, fremfor å beskrive den. Vi var over inne på Asymmetri som er et kjennetegn ved Kausalitet, (?) Skog (2013) drøfter videre en forutsetning med lokalitet eller nærhet i tid og rom. Med utgangspunkt i HUMES (Skog 2013) hevder teorien at det alltid må være en kausalkjede mellom begivenheter i fortid (eller lang unna) for at det skal ha virkning her og nå.

Det vil alltid være et spørsmål om metode når man skal finne empiri, men uavhengig av metode: Om inngangsverdiene eller tolkningene er feil blir konklusjonene og empirien også feil. Det er det man kan betegne som «Shit in- Shit out.»

Fenomenet Tid

I tilfellet Per ser vi at *tid* bringer en avstand til hendelsen og «andre faktorer» som opptrer underveis langs tidsaksen, påvirker hans uttalte holdninger. Ved gjenoppleving eller en «repetisjon» dukker dypere emosjoner opp igjen. I forarbeidene ser vi at uttrykkene «meninger» og «holdninger» er sentrale når forskere skal beskrive emosjoner og syn.

Vi har en antagelse at det *kan* oppstå manglende samsvar mellom uttalte meninger og mere grunnleggende *verdier*. I en artikkel i Aftenposten skriver filosofen Truls Wyller⁸; «*Men det virkelig interessante spørsmålet er om vi i det hele tatt kan snakke om tid uten et menneskelig nå omgitt av en fortids- og framtidshorison*t».

Kahneman (2012) drøfter flere dilemmaer man kan få i møte med uttalt mening. Det åpenbare er at folks oppfatning av vondt og godt vil variere fra person til person. Enkeltmennesket kan uttale følelser basert på et øyeblikks tolkning basert på ikke relaterte hendelser like i forkant. Som eksempel; ikke spør sjefen om lønnsforhøyelse den dagen bilen hans ble sittende fast i snøen.

Vi finner lite hos både Jacobsen (2022), og Gilje og Grimen (1993), som går direkte på antagelsene våre. Tid er riktignok sentralt, da i sammenheng med innhenting av empiri og setting av problemstilling. Konteksten er hvor lenge en undersøkelse skal foregå, eller, hva har vi av *tid* til å gjennomføre den.

Hos Kvale og Brinkmann (2017) drøfter de fra psykoanalytisk problemstilling inn til Elton Mayos intervjumetode hvor vi ser at en åpen problemstilling uten påvirkning, i et mulig tidsperspektiv. (Kvale & Brinkmann s. 60-65)

Madsbu (2011 s. 27) sier det slik: «*Datainnsamling gjennom intervjuing representerer for informanten en språkliggjøring av deres egen virkelighet og er dermed en fortolkningsprosess der informantens fortolkninger av egen verden står i fokus. Forskerens rolle i denne fasen er knyttet til det metodologiske, nemlig å sørge for å samle inn relevante data ut fra problemstilling og tema. For at forskeren skal kunne samle inn relevante data for problemstillingen, må forskeren sørge for å kontekstualisere intervjuet på en riktig måte, dvs. å lansere tema som informanten er rekruttert på bakgrunn av, i tillegg til å gjennomføre intervjuet på en slik måte at det er informantens fortolkninger av konteksten som kommer fram*». Han skriver videre: «*Et eksempel på en slik intervjuteknikk er en intervjuform som benytter tid som et organisatorisk prinsipp for samtalen eller intervjuet. Etter å ha lansert temaet for intervjuets ulike deler, blir kronologi benyttet som et organiserende prinsipp under selve intervjuingen. Hovedbegrunnelsen for denne intervjumetoden er at informanten selv vil lansere viktige hendelser, momenter, temaer og forhold underveis i intervjuet,*

⁸ Truls Wyller er professor i filosofi ved NTNU. Hans vitenskapelige produksjon omfatter en rekke norske og internasjonale publikasjoner, blant annet bøker om etikk, tid og rom og Immanuel Kants filosofi. I senere år har han særlig befattet seg med tidens og rommets filosofi og med forskjellen på natur- og menneskevitenskap

samtidig som det gir forskeren en mulighet for å forfølge forhold som antas å være sentrale for det som er tema, dvs. konteksten (Haavind 1987, Madsbu 1992, Andenæs 1995).

Forskeren bestemmer rammen for intervjuet, mens informantene selv lanserer viktige hendelser, sammenhenger, refleksjoner osv. etter et kronologisk prinsipp, fordi tid er et (i denne sammenheng) nøytralt begrep, og det er samtidig et kjent ordnende prinsipp». (side 27)

Madsbu antyder to ting her, ved på den ene siden «å lansere temaet for intervjuets enkelte deler) mot «mens informantene selv lansere viktige hendelser, sammenhenger refleksjoner mv» (Madsbu 2011 s 83). Avhengig av form kan man anta at et spørsmål kan «trigge» en rask vurdering, og skaper det Kahneman kaller *fokuseringsillusjon*. (Kahneman 2012 s. 432) Han beskriver en respondent som får spørsmålet: *Hvor mye glede får du av bilen din?* Dersom man har bil vil man nok antagelig svare noe positivt dersom bilen er bra, og negativt om det bare er en gammel skranglekasse. Men om man gjør om spørsmålet til «*når har du glede av bilen din?*» blir perspektivet endret.

Konklusjonen i Kahneman sitt eksempel er at du har glede (opplevelse) av bilen når du bruker den (om du er i godt humør og den virker) eller når du blir bedt om å tenke på den. Da kan vi lage antagelsen at bilden har *verdi* i forhold til din bruk og oppmerksomhet, altså en *Åpen verdi* for å bruke Kaufmann og Kaufmann (2011) ikke en *skjult verdi*. Om man på den andre siden ikke nevner bilen, men ber respondenten fortelle om livet sitt, kan hvordan og når bilen dukker opp i samtalen være en indikator på verdien som Madsbu (2011) viser til.

Vi er nå i grenseland mellom psykologi og samfunnsvitenskap. Både med et individualistisk eller kollektivistisk utgangspunkt vil det være, som vi ser, utfordrende å finne *verdier* om vi kun legger Kaufmann og Kaufmann (2011) til grunn.

Det kan derfor være grunn til å anta at en undersøkelse med en åpen problemstilling, og i trygge omgivelser der informanten «forteller om sitt liv gjennom tid» vil ha størst sannsynlighet for å komme med skjulte verdier.

I vår kontekst, der folk har sterke, *uttalte følelser for eller imot* ulv vil vi anta at en informant, under en åpen problemstilling «uprovosert» ville komme med utsagn som støttet disse uttalelsene. Vi tror dette er viktig siden det kan ha med uttalte og skjulte verdier å gjøre, det må vi komme tilbake til.

Hva med lykke?

Vi ser av forrige kapittel at *verdier* kan kobles opp mot et sosialt eller individualistisk grunnsyn. Vi ser også at WHO kobler helse til mere enn sykdom, i tre dimensjoner der det er grunn til å anta at *fullt fysisk velvære* er et rent subjektivt perspektiv, *psykisk* i kombinasjon med omgivelsene og *sosialt* et direkte inngrep med omgivelsene.

I *organisasjonsteorien* har flere drøftet hva som skal til for at en organisasjon skal fungere; slik Maslow beskriver med utgangspunkt i realisering av enkeltmennesket, at det ikke kan påføres motivasjon ved press utenfra, men er et resultat av en intern tilstand som frembringer til et mål. Skal et menneske være i full balanse må følgende behov være oppfylt;

- *Behov for vekst og selvrealisering*
- *behov for selvaktelse*
- *sosiale behov*
- *trygghetsbehov*
- *kroppslige behov*

(Barstad 2014 s. 28)

Andre motivasjonsteorier griper videre inn arbeidsforholdets rammebetingelser viktighet for trivsel. Disse er spisset mot arbeidsbetingelser, og det synes som om alle forutsetter at de grunnleggende behovene til Maslow allerede er på plass.

En annen vinkling er «Selvbestemmelsesteori»(Deci og Ryan 2017)

Teorien beskriver hvordan biologiske, sosiale og kulturelle forhold enten forsterker eller undergraver den iboende menneskelige kapasiteten for psykisk vekst, engasjement og velvære, både generelt og i spesifikke domener og bestrebelse. Den hjelper oss å forstå hvordan mennesker blir motivert og engasjert i en bestemt sak. Teorien hevder at mennesker har grunnleggende psykologiske behov for autonomi, kompetanse og tilhørighet, og at oppfyllelsen av disse behovene kan føre til økt motivasjon og trivsel.

I praksis betyr det at mennesker har tre grunnleggende behov:

- **Kompetansebehov:** Dette er behovet for å føle at vi er i stand til å mestre oppgaver og situasjoner som vi står overfor.
- **Tilhørighetsbehov:** Dette er behovet for å føle tilknytning til andre mennesker og for å oppleve en følelse av samhørighet.
- **Autonomibehov:** Dette er behovet for å føle at vi har kontroll over våre egne liv og at vi har frihet til å velge våre egne handlinger.

Deci hevder at når disse behovene blir oppfylt, vil mennesker være mer motiverte og engasjerte i sine aktiviteter. På den annen side, hvis disse behovene ikke blir oppfylt, kan det føre til lav motivasjon og apati.

Her ser vi også brytingene mellom sosialt og individualistisk grunnsyn for å forklare menneskelige relasjoner.

«Ved å spørre etter individets mål og motiver, vil få en dypere forståelse av hvorfor mennesket handler som det gjør». Fjell Erik (Forelesningsnotater 16 januar 2014)

Ved å følge det teoretiske grunnlaget vi har presentert over vil *Spørre* i vår tolkning bety å «innhente kunnskap om».

Holdninger, Meninger og verdier

Høyser et al. (2022) avslutter sin artikkel om den politiske behandlingen av ulvespørsmålet med «samtidig berører utformingen grunnleggende spørsmål og verdier som det er vanskelig å kompromisse i. Det er viktig at de som skal utforme politikken er seg dette bevisst» (side 52).

Vi har over drøftet grunnleggende *behov* hos mennesket, og disses innvirkning på tilværelsen. Vi skjønner også at måten vi veger å se på et fenomen og hvordan vi tolker i ytterste konsekvens kan påvirke våre konklusjoner.

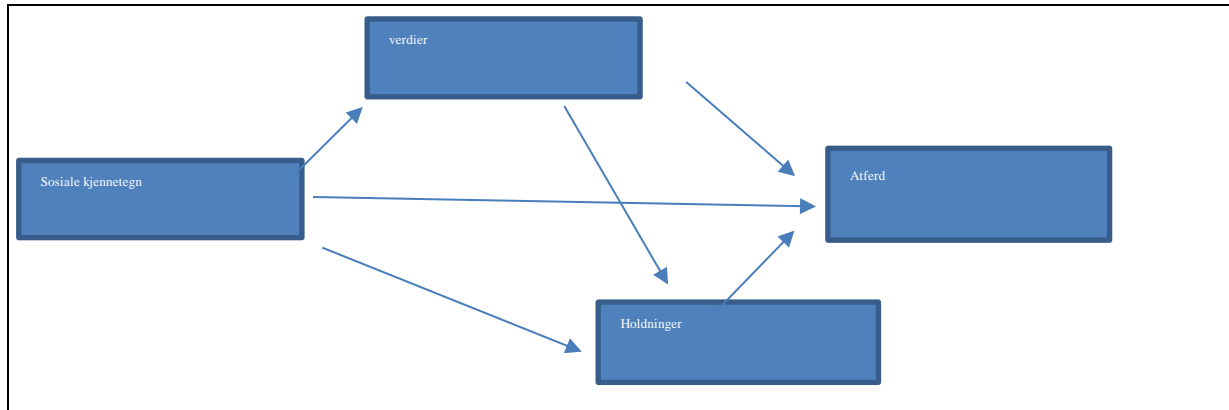
I pensum finner vi bruk av begreper som *meninger, holdninger og verdier*. Umiddelbart synes det som om disse vektet likt. De tolkes for en stor del opp mot sosiale *settinger*, vi har en antagelse av at man da kan aggregere kunnskap basert på et større utvalg, og dermed beskrive et fenomen med større nøyaktighet.

Selv i sosiale settinger vil betydningen av noe kunne variere fra respondent til respondent og mellom forskerne. Vi har en antagelse om at følelses betonte ord kan forvanske disse prosessene, og at de muligens vil kunne ha forskjellig dybde i den enkelte respondents mentale dimensjon, og også ha forskjellig grad av tyngde i forhold til opplevd alvorlighetsgrad. Vi antar også at noen mennesker har vanskeligere for å utrykke dypere følelser, kan komme til å svare *vet ikke* om noe som føles belastende, for å unngå å komme inn på emnet.

Vi har slitt i den samfunnsvitenskapelige litteraturen for å finne klare definerte beskrivelser i forhold til våre antagelser. Kaufmann og Kaufmann (2011s. 263-265) beskriver på en måte vi finner dekkende for våre antagelser, de beskriver skjulte og åpne verdier der de *åpne verdiene* beskrives som lette å formulere (og som det kan være stor enighet om) mens de *skjulte verdiene* er det lite åpenhet om og kan være sterkt styrende på adferd. De beskriver i kapittelet også *kjerneverdier* definert som «Dypt rotfestede verdier det er vanskelig å endre» (Kaufmann og Kaufmann, 2011s. 264). Vi ser her en sammenheng mellom grad av *verdier* og ytring og også at man kan anta at dypere verdier også kan være vanskelig tilgjengelig for personen selv.

Hellevik og Hellevik (2022) drøfter verdisyn i artikkelen *verdier og verdiutvikling*. De beskriver Verdier som noe som kan anses som «godt eller riktig». I samfunnsvitenskapelig forsknings perspektiv beskriver de en *deskriptiv betydning*) «*En undersøker hvilke oppfatninger individene selv har om grunnleggende mål for egen tilværelse og for samfunnet (målverdier), og om hvordan en bør gå fram for å nå disse målene (middelverdier).* (Hellevik og Hellevik, s. 338) De drøfter videre *holdninger* «*som viser til positive eller negative vurderinger av et objekt*». I likhet med Durkheim som vi har drøftet over, plasserer de også mennesket i en sosial sammenheng der; «*Den sosiale strukturen antas å påvirke oppvekstforhold og erfaringer, som vil ha betydning for hvilke verdier et individ utvikler*». (side 339)

Dette viser de med følgende fremstilling (figur 1) som de «kaller verdier som mellomliggende variabel som forklaringsmodell for adferd» Hellevik og Hellevik (2022 side 340):

Figur 1 fra Hellevik og Hellevik (2022) side 340

Vi aner her en holdninger og verdiers påvirkning på adferd, men også at verdier har påvirkning på holdninger. Det kan da være grunn til å anta også her, at verdier ligger som en mere «grunnleggende mekanisme».

Skal vi forklare Empirien utfra enkeltindivider eller sosiale fenomener?

Det er dette Gilje og Grimen (1993) kaller å skille mellom «*metodologisk individualisme og kollektivism*» (side 97). Det er her skillet mellom Durkheim og Weber er markant. *Gilje og Grimen (1993)*

Vi viste over til at Hellevik og Hellevik (2022) referer til *grunnleggende mål for egen tilværelse*. Som vi har vist til viser forskning, at det ligger enkelte *grunnleggende behov* i et menneske. I modellen over forklares dannelse av verdier og holdninger utav sosiale parametere. Slik vi forstår modellen ligger antagelig de grunnleggende behovene i det sosiale universet under «*sosiale kjennetegn*».

Begrepet verdier, kan være en kilde til drøfting. Hjelmtveit (2017) drøfter Norsk sosialpolitikk et overordnet perspektiv fordelt i to rendyrkede Venstre orientert – Høyre (liberalistisk) verdisyn.

Spørsmål som gjelder	Fortolkninger	
	Venstreorientert	Høyreorientert (liberalistisk)
Oppfatning av statens rolle og omfang	Omfattende rolle	Begrenset rolle
Behovsbegrepet	Et vidt behovsbegrep	Snevert behovsbegrep
Menneskesyn i forhold til motivasjon og insentiver	Det sosiale mennesket (rolle/norm)	Det økonomiske mennesket (bytte valg)
Syn på forholdet individ-samfunn	Kollektivism, solidaritet, paternalisme	Individualisme, autonomi
Rettferdighet	Behovsbasert	Prestasjonsbasert
Likhetsbegrepet	Ressurslikhet, resultatlikhet	Formallikhet
Frihetsbegrepet	Frihet til sosial deltaking	Frihet fra offentlige inngrep

Figur 2 Hentet fra Hjelmtveit 2017 side 50⁹

Det kommer frem av Hjelmtveit (2017) at oversikten er generell, og viser ytterpunkter og at de forskjellige fortolkningene endres over tid.

Den norske velferdsstaten, har utviklet seg fra å dekke «materielt eksistensminimum» til WHO sin definisjon av helse fra 1946: «*helse er mere et fravær av sykdom, helse er tilstand preget av full fysisk, psykisk og sosialt velvære*». Dermed løftes forventninger til velferdsstaten fra et *leveminimum* til et bredere perspektiv av verdier basert på et syn av at skal man oppnå menneskets optimale tilværelse eller *lykke* må man i tillegg til grunnleggende behov også dekke sosiale og til slutt muligheter for selvrealisering.

Hjelmtveit (2017) sin tabell synligjør to ståsteder, definert som venstreorientert og liberalt (Høyre) syn. Vi har med bakgrunn i volum valgt å ikke drøfte dette videre inn mot teorien (eks Marx) så våre vurderinger kan synes som litt overflatiske. Men oversikten viser at det kan være en sammenheng mellom hvordan forskeren synes samfunnet er skrudd sammen og den metode som hen da velger for å forklare empiri.

Forklaringsretningen er diametralt motsatt for disse to skolene:

- Metodologisk kollektivism forklarer fenomener fra Sosiale fenomener til Individider.
- Metodologisk Individualisme forklarer fenomener fra Individet til sosiale fenomener.

Med bakgrunn i det vi viser til over har en antagelse at det kollektive perspektivet kan miste «enkeltmennesket» i prosessen. Dette finner vi støtte for både hos Madsbu (2011) og Gilje og Grimen (1993) Man kan da spørre om fenomenet «verdier» blir underdisponert og byttet ut med Holdninger?

Forskerens Empiri skal i utgangspunktet forholde seg til «Ding an sich» og beskrive virkeligheten fra en plattform av fakta, «usmittet» av forskerens egne opplevde virkelighet. Kvale og Brinkmann (2017) drøfter de etiske krav til forskeren, og hevder at: «forskningens uavhengighet kan påvirkes både «ovenfra» og «nedenfra» av prosjektets sponsorer og av deltagerne i det. Tilknytning til en av disse gruppene kan få forskeren til å ignorere visse resultater og legge vekt på andre, på bekostning av en så fullstendig og nøytral undersøkelse av fenomenet som mulig» (side 108).

Forfatterne drøfter dette videre i et «*nære interpersonlige samspill*» perspektiv, der man tolker alt ut fra *deltagerens perspektiver*, dersom man ikke holder en *profesjonell avstand* (s 108).

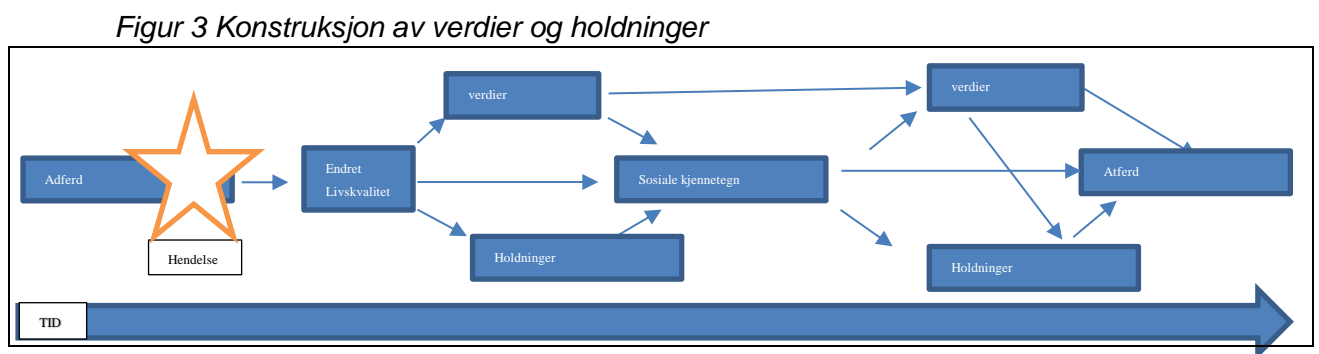
Et spørsmål man da kan spørre seg er om man under denne «*profesjonelle avstanden*» i *fortolkningene* går glipp av sentrale momenter? Og ikke minst, vil forhold endre seg under tid? (Hellevik & Hellevik s 338)

Vi har drøftet hvilke oppfatninger individene selv har om grunnleggende mål for egen tilværelse og for samfunnet (målverdier). Hva er egentlig grunnleggende mål for egen tilværelse?

Som vi var inne på tolker vi motivasjonsteoriene slik at *sosiale behov* må ligge over det vi kan kalle grunnleggende verdier i mennesket. Vi finner derfor grunn til å anta at

ulvekonflikten også omhandler folks grunnleggende behov som for eksempel behovet for trygghet for seg og sine.

Derfor har vi en hypotese om, at skal man forklare det høye konfliktnivået nøyaktig må man senke fokuset fra sosial gruppe til enkeltmennesket. Vår antagelse er at påvirkningen av verdisynet vil, i forhold til modellen til Hellevik og Hellevik (2022 s. 340) kunne uttrykkes således.

Vi antar at en adferd som i eksempelet med Per når den blir utfordret av en dyptliggende hendelse skaper en «evalueringstilstand» som vi over kaller endret livskvalitet, jfr. påstander om at rovdyr virker inn på livskvaliteten. Så antar vi at man etter en følelsesmessig evaluering, reetablerer nye *verdier* og holdninger som gjør at man kan kategoriseres inn i en sosial setting (sosiale kjennetegn) og videre til en sosial kontekstdefinert adferd. Dette skjer siden hendelsen til Per konfronterte de grunnleggende verdiene og en tidligere etablert sosial kontekstdefinert adferd, og reetablerte seg på nytt, gjennom tiden.

6.2 Menneskene og forvaltningen.

Jordbruket og klima

Mennesket har siden vi oppsto som rase vært deltager i naturen og bruker av naturressurser. Dessverre kan det hevdes at vi også er forbrukere av naturen. Det skal være sagt at mennesket er den eneste rasen som har kapasiteten til å utslette seg selv. Mennesket har, gjennom titusenvis av år utviklet seg biologisk, ved å tilegne seg hva naturen har kunnet bidra med og utviklet evnen å nytte-gjøre seg dette. Vi «klatret ned fra trærne», etter hvert begynte vi også å dyrke jorden. I fra den industrielle revolusjonen og opp til i dag har den

tekniske utviklingen gått raskere og raskere. Mennesket har blitt stadig mere urbant og i dag lever ifølge verdensbanken¹⁰ ca. 56% av verdens befolkning i byer.

Forurensinger og utslipp av klimagasser, med endringer i klimaet som resultat er virkeligheten.

Det kan synes som om det er to vesentlige forurenserne i Norge, Oljeindustrien, og Landbruket. Det er ingen tvil om at Landbruket står for en betydelig del av forurensingen i verden og Norge, på tross av det skogene binder av CO₂. Særlig nevnes bruk av Plast og Kunstgjødsel. I pressen opplever man stadig vinkling på landbrukets bidrag til forurensing og både det helsefarlige og lite miljøvennlige å spise rødt kjøtt, til en slik grad at enkelte velger bort dette på vegne av sitt publikum.¹¹

Allikevel, Landbruket med sin produksjon av mat, står for under 10% av Klimautslippene i landet:

	Utslipp til luft (1 000 tonn CO ₂ -ekvivalenter)		Utslipp til luft (CO ₂ i 1 000 tonn, CH ₄ og N ₂ O i tonn, HFK, PFK og SF ₆ i kg)	
	2000	2021	2000	2021
Alle næringer og husholdninger				
Klimagasser i alt	70 138	64 483	.	.
Jordbruk, jakt og viltstell				
Klimagasser i alt	4 945	4 988	.	.
Skogbruk				
Klimagasser i alt	30	66	.	.

Figur 4 Klimagasser fra norsk økonomisk aktivitet; Kilde SSB

På tross av at landet ellers har gått ned i utslipp av klimagasser har jordbruket stått nesten stille. En forklaring kan være at forholdene rundt landbruket har gitt et øket krav til effektivitet og produksjon slik at dette har fått forrang foran nødvendig endringer.

Men allikevel hevdes det at; «I debatten om Norsk jordbruk er det tydelige uklarheter om hva som egentlig ligger i uttrykket bærekraft» sier noen forskere.¹²

Vi skal ikke drøfte dette, det må annen forskning ta seg av, vår hensikt er å belyse at debatten som pågår, siden den er endel av menneskers virkelighet. Det må være grunn til å anta at de som driver jordbruk kjenner på disse utfordringene nesten daglig. De er tross alt

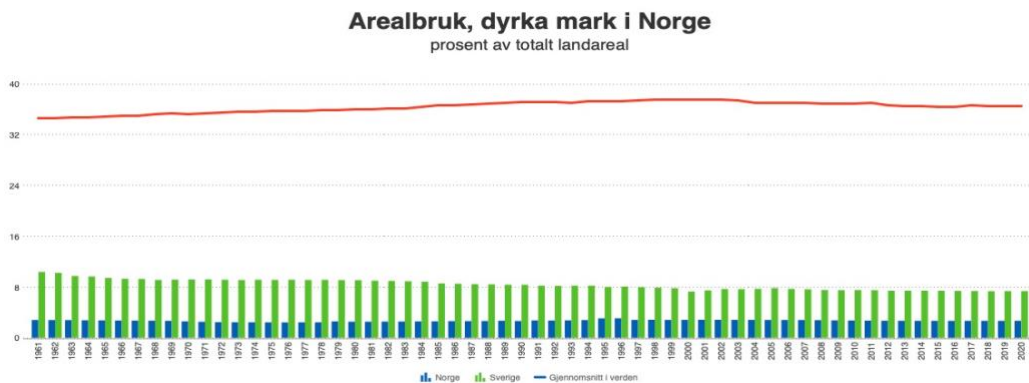
¹⁰ <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?end=2021&start=1960&view=chart>

¹¹ [Raser etter kjøtt-nekt på festival | Godt.no](#)

¹² [Ny rapport: Villedende debatt om bærekraftig matproduksjon i Norge \(forskning.no\)](#)

nesten avhengig av et optimalt klima. Og de som driver jordbruk, er de som primært merker rovdyr i tilværelsen.

Norge er ikke et ideelt jordbruksland, det er kun 3 % av landets totalareal som er dyrkingsjord. Nedenfor finner vi en sammenlikning mellom % dyrket areal i Norge i forhold til Sverige og Verdensgjennomsnittet.

Kilde: SSB

Selv sammenlignet med vår nabo Sverige (som også er vesentlig større i areal) har vi lite landbruksressurser. I store deler av den definerte ulvesonen, er tilgang på rasjonelt og effektivt jordbruksareal marginalt. Vi antar at det er med bakgrunn i dette at det hevdes at rovdyr går på bekostning av matproduksjon.

Hvorfor ble rovdirene utryddet?

I rovdyrdebatten er det vår opplevelse at det vises til den svært kontroversielle «lov om utrydding af rovdyr og fredning af annet vilt» fra 1845. Å finne vitenskapelige arbeider om dette har vært utfordrende. I masteroppgaven «Den store rovviltkrigen» beskriver Richardsen (2012) den samme utfordringen med å finne relevant kunnskap om dette. Han beskriver det presset som en betydelig befolkningsvekst med en dobling fra 1815 til 1875 medførte landbruket. Vi finner ikke hos Richardsen eller andre artikler vi har søkt på, at det i perioden fra ca. 1807 til 1814 var hungersnød i Norge¹³, Slik vi finner det i Aftenposten den 18 april 2011, om når grunnloven ble vedtatt: «...året etter det siste nødsåret samlet nasjonens fedre seg på Eidsvold. En ny kurs skulle staves ut for et hardt prøvet folk». (Guhnfeldt 2011)

¹³ <https://snl.no/hungersnød>

Da loven kom hadde man hatt en eksplosjonsartet vekst av folketall, vi antar at behovet for matproduksjon begynte å bli synlig. Utmarka ble tatt mere i bruk og mark brutt opp for mere effektiv matproduksjon.

Vårt ønske var å se på «*hvorfor i all verden*» man til og med gikk til det skrittet å utrydde rovdynene, og finner at en sultkastastrofe i årene før Norge lager sin grunnlov, kan være med å forklare fenomenet, i tillegg til en eksplosiv befolkningsvekst. Mennesket må ha mat.

Dette er relevant å nevne i vår forskning av to årsaker: Loven *om utryddelse av rovdyn* forklares med tap av husdyr og at rovdyn også tok jaktbart vilt (Richardsen 2012). Vi antar at dette kan bidra til forsterkning av holdninger mot de som blir sterkest berørt av rovviltet som er Bønder og Jegere. Arbeidet med masteren har skapt en annen antagelse, kan det være slik at betydelige hendelser som påvirker et lands befolkning, kan komme til å påvirke kulturen i ettertid og opptas i menneskene som skjulte verdier, og som videreformidles igjennom generasjoner.

Denne hypotesen har vi ikke forsket på, men finner at det også kan være en del av bildet, konflikter og rovdyn.

Mennesket utenfor byen.

De siste årene har vi hatt saker der storsamfunnet under argumentet *Bærekraft* har godkjent tiltak som berører mindre grupper i samfunnet. Når dette skrives, er Vindmøller på Fosen i media hver dag. Høyesterett har slått fast at en etablering av vindmøller på Fosen er i strid med samenes rettigheter. Fra Aftenposten sakser vi; «*Utbyggingen av vindkraftverkene i reinbeitedistriktene på Fosen, er brudd på FN-konvensjonens bestemmelse om sivile og politiske rettigheter. Storheia og Roan vindkraftverk er satt opp ulovlig. Denne konvensjonen, som gjelder som norsk lov med forrang framfor alminnelige lover, heter det i artikkel 27 at de som tilhører etniske minoriteter ikke skal nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur*». (Holstad 2021)

Et annet eksempel er arbeidene med NOU 2014:15 «*Norsk pelsdyrhold – bærekraftig utvikling eller styrt avvikling?*» I denne utredningen ble det nedlagt et betydelig arbeid, og arbeidsgruppens flertall konkluderte med at man, med noen justeringer, anbefalte videreføring av pelsdyrnæringen. Staten har på sin side valgt å følge mindretallet, noen hevder dette er etter «korridorpolitikk» fra pressgrupper. Pelsdyrnæringen ble derfor besluttet nedlagt (med tvang).

Eksemplene viser at yrkesgruppe på 33 personer¹⁴ men med urfolk status, er beskyttet slik at de kan ivareta sin egen kultur, sammen med andre medlemmer av sin gruppe.

Pelsdyrnæringen, som sysselsetter 450 personer¹⁵ i distrikts Norge, har ingen slik beskyttelse. Det har heller ikke vært noen tydelig mobilisering på vegne av næringen.

Vi antar det er relevant at slike spørsmål drøftes i et konfliktperspektiv. Folk som bor i ulvesonen er et mindretall i Norge, i tillegg til at det bor minoriteter i området.

Om minoriteter i Norge; Stortingsmelding nr 15 (2000-2001) finner vi dette: «*Alle som bur i Noreg, same kva bakgrunn dei har, skal ha reelt like høve, like rettar og like plikter til å delta i alle delar av samfunnet og til å bruke sine egne ressursar. Dette prinsippet ligg og til grunn for politikken overfor dei nasjonale minoritetane.*

*Eit ope, mangfaldig samfunn må bindast saman av gjensidig toleranse, respekt og tverrkulturell dialog. Fellesskap, solidaritet, fridom og like rettar for alle er viktige verdiar for samfunnet. Regjeringa slår fast at nokre verdiar og premissar, som respekten for menneskerettane og grunnleggjande demokratiske prinsipp, må vere felles for alle i Noreg. Dette er ein føresetnad for at dialogen mellom grupper, individ og styres- makter skal bli vellykka, trass i skilnader når det gjeld kultur, verdiar, uttrykks- former, livssyn og måtar å leve på»(side 11) I Rovviltsonen har vi både urfolk og minoriteter. På UDIR.no sine sider¹⁶ står det følgende: «*Norge har, i tillegg til samene, flere folkegrupper som har århundrelang tilknytning til landet. Disse folkegruppene har bidratt til å forme den kulturarven vi har i Norge, og vi kaller dem nasjonale minoriteter. Vi har fem nasjonale minoriteter: jøder, kvener/norskfinner, skogfinner, rom og romanifolket/tatere». Samene er sikret et sterkere vern som urfolk gjennom ILO-konvensjon nr. 169.**

I vår forskning har vi ikke funnet at det noe sted er beskrevet minoriteter annet enn at et fåtall har beskrevet den samiske befolkningen. Vi kjenner ikke til hvorfor dette ikke er gjort. Vi mener det er relevant når rammebetingelser og demografiske variabler skal beskrives, men om det har betydning for konklusjoner har vi ikke tatt stilling til.

¹⁴ <https://www.nettavisen.no/okonomi/33-personer-driver-reindrift-pa-fosen-ingen-av-dem-er-i-oslo/s/5-95-943356>

¹⁵ <https://www.bondelaget.no/bondelaget-mener/pelsdyrnaringa/>

¹⁶ <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/nasjonale-minoriteter/hva-er-en-nasjonal-minoritet/>

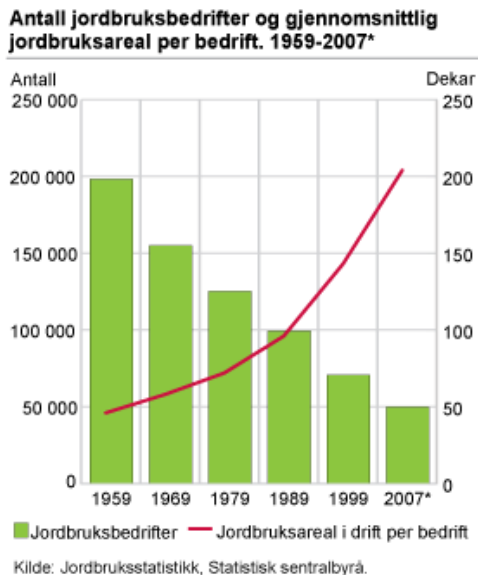
Bygdene innover mot svenskegrensa (ulvesonen) har i det hele vanskelige levevilkår. Dette bidrar til utflytting. Som eksempel kan vi se til to kommuner inne i ulvesonen, Halden og Trysil:

	Befolkning 1. januar					
	1960	1970	1980	2000	2020	2023
K_3001 Halden	25 405	26 694	26 696	26 733	31 373	31 730
K_3421 Trysil	8 382	7 478	7 567	7 069	6 627	6 582

Figur 5 KILDE SSB

Vi ser her at et område normalt beskrevet som *bynært* (Halden) har hatt en økning i befolkningen siden 1960, mens et *ikke bynært område* (Trysil) har hatt en nedgang. Det må anmerkes at Trysil i samme perioden har hatt en betydelig utvikling innen Turisme og blitt en stor aktør på Nasjonalt nivå, på tross av dette er det utflytting. Tendensen med utflytting gjelder alle «ikke bynære områder» inne i ulvesonen.

Når det gjelder primærnæringen gjelder samme utviklingen i Innlandet som ellers i landet ved at gårdsbruk legges ned, og at andre bønder tar over jordbruksarealet.

I mindre bygder ser vi at frafallet er større enn i bynære strøk;

	Jordbruksbedrifter											
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
0101 Halden (-2019)	238	225	232	231	215	212	209	211	209	203	195	194
0428 Trysil (-2019)	113	104	97	93	78	77	76	72	72	64	59	61

Figur 6 Reduksjon i gårdsbruk i drift. KILDE SSB

Dette medfører at alderssammensetningen i bygdene endres, livsbetingelse endres ved nedlegging av virksomheter (ikke bare jordbruk), utdanningsnivået senkes, skoler, butikker og andre samfunnsstrukturer sentraliseres. Den norske landsbygda er, uavhengig av rovvilt, i sterk endring. Det kan være grunn til å anta at mennesker som ser sin tilværelse endres så dramatisk, og så blir pålagt andre faktorer, som øker hastigheten på endringen, føler at de må bære en byrde for storsamfunnet, og at det koster å opprettholde sin tilværelse.

Høyer et al.(2022) hevder at «*motstanden forsterkes også av at de som bærer kostnadene ved den fra før opplever at de har blitt ignorert på tilsvarende måte også på andre politikkområder*»

Vi ser at det er en sammenheng her.

En liten titt på det samfunnsøkonomiske perspektivet

Vi har vært inne på nevner Ringstad (2017) tre økonomiske ressurser *Naturressurser, Arbeidskraft og Realkapital*. Arbeidskraft kan for en stor del sidestilles med det man i nasjonalbudsjettet betegner som Human kapital, og ansees som en betydelig ressurs for landet.

Vi antar derfor det kan hevdes at det i områder det ikke finnes arbeid, at arbeidsløse ikke bare koster penger i ytelser, men også tapte produksjonsinntekter. Dette bør etter vårt syn være et grunnlag i all samfunnsøkonomisk tenkning.

Ringstad (2017) sier at *Ressurser og behov*, er de to mest sentrale begrepene, og at definisjonen av samfunnsøkonomi er «bruk av knappe ressurser til å dekke menneskenes ulike behov». (Ringstad, 2017, s. 24). Han sier at han forstår hvorfor økonomene ser på *behov* som noe som hører inne under andre vitenskaper, men sier videre: «De kan imidlertid ha fundamental betydning for sentrale problemstillinger i faget». (Ringstad 2017 s 26).

Vi antar at vi finner behovene igjen hos Lindhjem (2013).

Her etterlyses samfunnsøkonomiske analyser når det gjelder betydningen av naturressurser, og da, særlig urørt natur. Man har «... *i altfor liten grad benyttet seg av nødvendig samarbeid mellom naturfaglig kompetanse og de samfunnsøkonomiske verktøy som finnes for å fatte bedre beslutninger der natur står i fare for å forringes. For eksempel handler det om grunnleggende ting som å kartlegge og føre statistikk over folks rekreasjonsbruk av naturen og deres verdsetting av slik bruk, lokalt og nasjonalt*». (side 3) Det kan synes søkt å knytte dette sammen i et perspektiv av rovvilt, men i tråd med våre antagelser, det er en stor avstand imellom forskning på rovvilt (som er vårt objekt) og samfunnsøkonomi.

Men vi ser en struktur av en problemstilling, menneskers ulike behov og bruk av naturressurser.

Behov er vanskelig å definere. «*behov er egenskaper ved mennesker som gjør at de trenger, eller i hvert fall ønsker seg, varer og tjenester som legger beslag på ressurser*». (Ringstad, 2017, s.26) Slike varer og tjenester kaller konsumgoder. Noen fremstår for oss som klart definerte, *mat og klær* er eksempler på to elementer vi ikke klarer oss uten. Men noen goder kan ikke kjøpes på vanlig måte; «*ren luft og fin natur, rettsikkerhet, militært forsvar og veier*» (Ringstad, 2017, s. 26).

Vi ser i Ringstads (2017) og Lindhjem (2013) opplister hvor utfordrende vår problemstilling kan være for en samfunnsøkonom. Kan man beregne det samfunnsøkonomiske resultat av ulven? For eksempel verdien natur og natursyn, som vi aner konturene av i sitatet vi viste til over fra Lindhjem, (2013)

Å velge hvilke grunnlagsparametere forvaltningen skal bruke når man bedømmer hva som er rett naturbruk, og lage styringsparametere etter det, vil være utfordrende. Og graderingen av tiltaket, i et relevant perspektiv opp mot utfordringen ikke minst.

Transport, ikke minst av varer og tjenester er et nødvendig onde.

I Oslo forbød man i 2017 bruk av dieslbiler i en kort periode på vinteren. Da dette skjedde overhørte en av forfatterne et innslag i NRK, når de intervjuet en person bosatt i Beijing. På spørsmålet om hva de gjorde i Beijing når de opplevde samme forurensningen som det nå var i Oslo, svarte vedkommende at *da lufter man ut i leiligheten og går tur i parken*.

Dette er ikke et argument for at man er for restriktiv i Oslo, det viser bare forskjellen i preferanser opp mot de erfaringene man har, og ikke minst, de alternativene man har å velge blant.

Både veier og forsvar har en kostnad og en inntektsside, begge skaper sysselsetting, veier skaper inntekter for samfunnet gjennom eks effektiv varetransport, forsvaret skaffer en grad av sikkerhet for landets innbyggere. Det er mulig å finne tall på soldater og vei kilometer.

Som vi var inne på er samfunnsøkonomien «*kamp om bruk av knappe ressurser*». Dette betyr at rovviltforvaltningen må gå på bekostning av «noe». Det er dette man i samfunnsøkonomien kaller alternativkostnader. Ønsker man å finne hva dette «noe» er, kan man bare velge fra pressen og finne utsagn på hvor «noen mener det finnes for lite

ressurser». Skoler, barnehager, helse osv. Ikke minst dersom man ser det i et perspektiv av human kapital som vi var inne på. Bruk av menneskelige ressurser.

Vi antar at det må være en samfunnsøkonomisk balanse i regnskapet Rovdyr og samfunn et sted. Med balanse mener vi at ressursene som brukes står i rett forhold til den nytte samfunnet som får ut av tiltaket.

Under arbeidene med denne masteren har vi ikke klart å finne denne problemstillingen belyst i forskningen, vi har heller ikke hatt mulighet å følge denne disse resonnementene videre, selv om vi antar det er må være sentralt når forvaltningen skal beslutte tiltak.

Når det oppstår et behov hos borgeren, for eksempel kravet om et sterkere forsvar, så er det forvaltningens oppgave, på felleskapets vegne å søke å dekke dette behovet.

Men hva om behovet oppstår hos Forvaltningen? Har vi da preferanse- problematikk?

I samfunnsøkonomien beskrives dette «ved at produsenter tar i bruk metoder og virkemidler som systematisk preger preferansene til store grupper av konsumenter, til egen fordel.»

(Ringstad, 2017 side 26 og 27)

En drøfting av dette må, som vi har vært inne på, ta utgangspunkt i hvordan rovdyrene kom tilbake og er ikke gjenstand for vår forskning. I vår kontekst kan det være relevant å nevne i sammenheng med utformingen av politikken og veien videre. Men vi antar at hvorledes det hele oppsto vil være relevant å beskrive i annen forskning, siden det synes som om det oppstår omtrent synkront i flere land i Europa.

Staten, ved forvaltningen, sin oppgave er, som vi har vært inne på, å produsere varer og tjenester til folket. For å ivareta dette er det opprettet store forvaltingsorganer, som *Direktoratet for naturforvaltning* og *Statens Naturoppsyn* for å nevne to. I tillegg har vi flere forskningsmiljøer ved eller knyttet opp mot Universiteter, Høgskoler og NINA, samt andre private stiftelser.

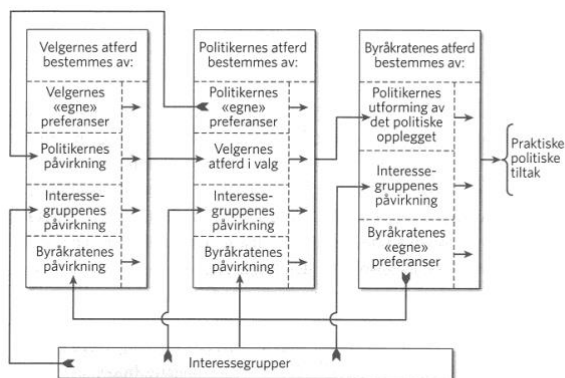
Staten må da, som vi var inne på dekke «et behov» basert på tilgjengelige inngangsverdier fra «markedet» det vil si borgeren, og avtaler og forpliktelser med verden utenfor.

Ringstad (2017, s.206) er innom Public Choice, hvor aktører med ulike preferanser påvirker politikken som blir ført.

Han nevner opp:

- Velgere
- Politikere (og politiske partier)
- Interessegrupper
- Administratorer og andre offentlig ansatte, Byråkratiet

Interaksjonen mellom partene fremstiller Ringstad (2017, s. 206) grafisk slik;

Utformingen av praktisk-politiske tiltak foregår i et komplisert samspill mellom velgere, politikere, administratorer («byråkrater») og interessegrupper. De tre sistnevnte gruppene prøver å påvirke velgerne, blant annet gjennom media. Politikerne blir påvirket av interessegrupper og byråkrater, i tillegg til at de må ta hensyn til de preferansene velgerne gir uttrykk for i valg. Byråkraterne blir påvirket av interessegrupper, i tillegg til at de må ta hensyn til politikernes preferanser og vurderinger.

Figur 7 Påvirkningskrefter praktisk politiske tiltak

Vi forstår modellen, men vi antar at Ringstad reduserer noen aktørs betydning i dette samspillet, og det en er pressen. Riktignok nevnes *interessegruppene*s påvirkning gjennom media, men pressen har, noe vi særlig har sett i forbindelse med det som foregår i USA, som selvstendig organ betydelig evne til å påvirke alle de gruppene som teorien tar for seg. Forskerens rolle finner vi ikke hos Ringstad (2017).

I ovennevnte tabell må vi anta at det blir riktig å plassere forskeren blant byråkrater. Hos Gilje og Grimen (1993) beskriver at heller ikke forskningen er «fjernet fra samfunnets prosesser» (side 248), som i vår tolkning må bety, en selvstendig aktør i samfunnsdynamikken. I dette antar vi at Forskningen, når den leverer korrekt forskning kan ses som en del av byråkratiet kunnskapsbase og inngår dermed i byråkratiet linjer i modellen. Dersom forskningen inneholder bevisste feil må den etter vårt syn kategoriseres som en interessegruppe.

Forvaltningens handlingsrom

I modellen over ser vi at demokratiet forutsetter at politisk valgte representanter innhenter kunnskap fra folkemeningen (velgerne) som korrektiv til sine beslutninger. Sentralt i kommunikasjonen er *informasjon* for å fatte et best mulig vedtak.

Lovgivende organer og forvaltningen antas å beslutte basert på noe vi velger å kalle for Objektiv kunnskap. Her antar vi at forskning ikke minst ved bruk av samfunnsvitenskapelig metode (statistikk og spørreundersøkelser) er sentrale verktøy.

Noen ganger må storsamfunnet «skjære igjennom» og på vegne av storsamfunnet innføre tiltak som overprøver den enkeltes Autonomi og følelse av rettferdighet. Vegutbygging er et godt eksempel. En grunneier kan få hele eller deler av eiendommen ekspropriert for å sikre samfunnet samferdselsmuligheter. En erstatning utbetales etter forskjellige regler og at man har funnet at *kostnaden med erstatningen* er lavere en den verdien utbyggingen har for samfunnet.

Når tiltak rammer større grupper av befolkningen skapes det ofte bevegelser, i pressen finner vi at emner som nedbygging og/eller plassering av sykehus, bygging av motorvei i et verneområde, bilfritt sentrum kan være eksempler på der storsamfunnet bestemmer for enkeltmennesket uten noen økonomisk kompensasjon direkte til borgeren uavhengig om borgeren føler at beslutningen er tatt sentralt og ikke lokalt (grunnlovens § 49 2. avsnitt) eller at det er en klar forskjellsbehandling (Grunnlovens § 98). Her må staten inn og legge premisser og styre og man må igjen forutsette at dette er til «flertallets beste».

Midgaard & Rasch (2004) drøfter legitimitetsprinsippet i forhold til verdien av demokratiske ordninger. De avslutter kapittelet med følgende: *«disse 3 formene for legitimitet - legalitet, oppslutning og normativ forpliktelse - henger sammen. Den faktiske lovlydigheten blant folk er avhengig av hva de tror - at lovene er normativt forsvarlige. En slik forsvar krever blant annet at lovene har riktig fattet - at den juridiske siden er overholdt. Men for å oppnå oppslutning i befolkningen, må det i tillegg være samsvar mellom befolkningens rettsfølelse og rettferdighetssans, og de institusjoner og lover og den myndighetsutøvelse man er underkastet»* (Side 353).

Det fagfeltet som kalles politisk filosofi, eller normativ politisk teori er blant annet opptatt av å avdekke, utvikle og presisere slike sammenhenger mellom normer og verdier, for å avklare hvorfor og når samfunnsinstitusjonene har krav på vår oppslutning, og hvordan politikere bør utøve sitt mandat og sitt skjønn.

Skal dette drøftes fullgodt må man gå inne i prinsipielle drøftinger om demokratiprinsipper ikke minst hva slags tilnærming Norge har i praksis.

Som eksempel; i tilnærmingen til Schumpeter; «*demokratiske metode er den institusjonelle ordning der individer får makt til å bestemme gjennom konkurranse om folkets stemmer*» og videre; «*interessegruppene blir identifisert på grunnlag av politiske saker og interesser og ikke på grunnlag av identitet og verdier som knytter seg til språklig, religiøs eller etnisk tilhørighet. Det kulturelle identitetsaspektet blir i denne demokratitilnærmingen ikke sett på som politisk relevant*» Midgaard & Rasch (2004 side 140)

Er det her vi berører forvaltningens handlingsrom, og ikke minst utfordringene?

Som vi ser i figur 7; *Påvirkning av politiske prosesser* (Ringstad 2017) der interessegruppene som er definert, påvirker og det, slik vi forstår Schumpeter sin tilnærming, koker ned til *makt gjennom politikk*, og vi ser da at interessegrupper som kan fremstå både med en legitimitet i form av et beskrevet flertall men også med deling av politisk ståsted vil kunne påvirke beslutninger hos forvaltningen og de styrende organer. Da igjen kan man anta at når det oppstår konflikt forsøker man å helle olje på opprørt hav for ikke å skape for mye bevegelse, ved å iverksette mellomløsninger, som ikke rokker for mye ved eksistensen til de sterkeste interessegruppene.

Om det er et demokratisk problem vil igjen være avhengig av den informasjonsflyt som oppstår, og ikke minst demokratiske prinsipper i det Norske samfunnet. Det ligger langt utenfor denne masteren å mene noe om. Men vi vet det er konflikter.

Som Høyer et al (2022) sier (om Ulven):

«*På den andre siden symboliserer den også hvor truet naturen er av menneskelig aktivitet og av respektløs og ikke - bærekraftig utnyttelse. Symbolene blir forsterket og mobilisert gjennom på den ene siden bilder av ihjelrevne lam og sauer, og på den andre siden bilder av vakker ulv som er drept av mennesker. Livsformene skaper sin egen forståelse av hverdagen og hva «det gode liv» er. Livsformer peker på og forsterker særegenheter og forskjeller*

mellom menneskers livsstil. De som representerer ulike livsformer, har gjerne liten gjensidig forståelse» (s48).

Og det er antagelig når man er i et slikt konfliktnivå, at den livsformen som innehar de rette inngangsverdiene ovenfor forvaltningen, får mest gjennomslag.

Livskvalitet.

Vi har over beskrevet mennesket i rovviltsonen. Alle med forskjellig utgangspunkt og virkelighet. Et argument i rovviltkonflikten er rovviltets innvirkning på livskvalitet. Som vi kan anta med bakgrunn i innledningen *et være eller ikke være* for noen.

Vi ser at i rurale strøk som rovviltsonen, er det lavere gjennomsnittlig utdanningsnivå, større arbeidsledighet og generelt vanskeligere levekår (avstand lege, sykehus butikk offentlig kommunikasjon mv.) Storsamfunnet, slik det er i dag, stimulerer til økt fraflytting og urbanisering. Livskvalitet henger sammen med psykisk helse, der livskvaliteten kan være et uttrykk for motstandskraft mot genetiske og sosioøkonomiske forhold.

Tidligere forskning ga genetikk høy forklaringsfaktor i forhold til psykisk helse, senere forskning viser at dette ikke alltid er tilfelle. Psykisk helse påvirkes i stor grad av «*forhold som ligger utenfor enkeltindividets og helsetjenestens kontroll- som inntekt og sysselsetting*». (Bang Nes og Ørstavik 2022 s. 119). I Norge ser man at sosiale forskjeller øker. Ved bare å bruke utdanning som parameter ser man at folk med lavere utdanning ikke bare har lavere forventet levetid, men også «*flere ganger høyere*» sannsynlighet for tvangslidelser. (side 119)

Det er en stor sammenheng mellom økonomi og Livskvalitet (Lykke og tilfredshet). Hos folk med lavere inntekter er det større sammenheng mellom livskvalitet og økonomi enn hos de med høyere inntekt. Dette gjelder både tilfredshet med livet generelt (evaluerende) og opptaket av positive følelser (Emosjonell livskvalitet). Det er også sammenheng mellom livskvalitet og nasjonal økonomi. Et land med høyt BNP gir prosentvis høyere lykke. Det er klare sammenhenger mellom arbeid og sysselsetting og livskvalitet-forutsatt gode arbeidsbetingelser. Ved vedvarende belastninger i arbeidet vil selv det å ha arbeid kunne gi psykiske belastninger, dog er det klar sammenheng mellom redusert evne å reetablere livskvalitet ved manglende sysselsetting. (Bang Nes og Ørstavik 2022)

En helende faktor på psykiske problemer kan være gode sosiale betingelser og en mening i tilværelsen (skaffe mat til sine barn). En forklaring på at velferdssamfunn ikke nødvendigvis har særdeles lav andel av psykiske problemer kan forklares med manglende mening med livet. Barstad (2014) på sin side nevner at også fritt valg og kontroll over livet er sterkt korrelert til Livskvalitet på nasjonalt nivå.

En opplevelse av frihet og kontroll *«predikerer livstilfredsheten bedre enn noen annen kjent faktor, slik som helse, sysselsetting og inntekt, både mellom land og innenfor land»*. (Barstad 2014 side 189)

Som vi har drøftet over kan det være tilfeller der storsamfunnets krav går utover enkeltmennesker, kanskje i en slik grad at det går utover opplevd livskvalitet. I Åmot opplevde vi under etableringen av Forsvaret en betydelig andel avbøtende tiltak ovenfor befolkningen. Ifølge Barstad (2014) er det ikke sikkert at forbedring eller endring av levekårene endrer livskvalitet, de fire viktigste forklaringene på det er;

- *«At den aktuelle personen sammenligner med hva andre, har fått (sosiale sammenligninger)*
- *Venner seg raskt til endringen og tar den som en selyfølge (tilvenning)*
- *Avtagende grensenytte ved at godet over tid har mindre betydning for tilfredsstillelsen av viktige behov utover et visst nivå.*
- *Arvelige personlighets trekk med begrenset rom for innflytelse fra miljøet.»*
(Barstad 2014 s 190)

Vi antar at fremfor å avbøte kan det være god forvaltningspraksis ved å ta hensyn til folks behov for autonomi og selvbestemmelse. Det kan bidra til å øke folks aksept for og tiltak som påvirker folks hverdag. Det kan også være situasjoner der det er nødvendig å balansere autonomi med andre verdier og hensyn, som for eksempel sikkerhet, ansvarlighet og fellesskap.

I praksis kan dette bety at beslutninger om regulering av rovdyrbestanden tas på et høyere nivå i hierarkiet, mens innbyggere på lokalt nivå kan ha større innflytelse på hvordan beslutningene blir gjennomført og tilpasse dem til lokale forhold og behov. På den måten kan man oppnå en balanse mellom autonomi for den enkelte og samfunnets behov.

7. METODE

Teoridelen

Med et ønske om å forstå forskernes tolkning av «hvordan folk har det» i forhold til rovdyr, løftes problemstillingen til et hermeneutisk utgangspunkt. I teorikapittelet ser vi derfor på samfunnsvitenskapelig Heuristikk og metodisk innhenting av Empiri, Særlig med vekt på det vi ser på som individets generering av verdier og et tidsperspektiv i forhold til dette.

I dette arbeidet har vi brukt i hovedsak pensumlitteratur, med fordypning i temabaserte artikler.

En Antagelse vi har er at «noe mangler» hos forskerne og at dette knytter seg opp mot enkeltmenneskets virkelighet inne i ulvesonen. Derfor har vi også valgt å se på levekår «ute på bygda» og inne i ulvesonen, og i noen grad med bakgrunn i et nasjonalt historisk perspektiv.

Under dette arbeidet oppdaget vi at det var urfolk og minoriteter og at disse har spesielle rettigheter i Norge.

Hovedkilder her har vært pensumlitteratur i Samfunnsvitenskap og økonomi, aviser samt Statistisk sentralbyrå (SSB)

Søk

Da vi skulle gå begynne med oppgaven søkte vi på hva som fantes av litteratur. I INN Biblioteket sitt digitale arkiv fikk vi 207 treff på søkeordet rovvilt, det samme med ulv som søkeord, på nettet ga søkeordet rovvilt 95800 treff. *Carnivore+wolf* ga over 17 millioner treff. *Facts about wolf* ga 479 000 000 treff.

På nettet har vi benyttet oss av flere vitenskapelige artikler, der kilden har vært aviser, forskning.no, NINA, SSB og andre offentlige forvaltningsetater. Av vitenskapelige publikasjoner har vi funnet at NINA har gitt ut en betydelig mengde innen temaet. Søk på hjemmesiden til NINA ga flere hundre forskjellige publikasjoner.

Som nevnt i innledningen hadde vi tidlig i prosessen nesten før forarbeider lest boka *Ulvekonflikter*, en sosiologisk studie; (Skogen et al. 2013) som trigget ønsket om å forstå mere om problematikken.

Vi søkte på Google med søkeord «*konflikter og Ulv*». Vi brukte med vilje *ikke* biblioteksøk gjennom Høgskolen, den er en vesentlig bedre faglig søkemotor enn google. Dersom vi søkte på Google tenkte vi at vi ville finne noe som var lett tilgjengelig for «allmenheten» Første treff var en artikkel på forskning.no med tittelen; *hvordan kan 100 ulver skape så mye konflikt?* (Mortensen 2019) I denne artikkelen presenterte Ketil Skogen hva hans forskning mener om dette. På samme siden var neste treff i Google var NINA rapporten; *Konsensus i konflikt*, Sosiale representasjoner av ulv NINA rapport 391 (Figari & Skogen 2008). Det ble da naturlig, siden vi kjente til Skogen fra før, å se hva annet han hadde bidratt til. Høyt opp blant andre publikasjoner fant vi; Krange, Tangeland & Skogen (2011) *Bestandsmål for store rovdyr*, Hva mener folk og hvem skal bestemme i Rovviltforvaltningen? NINA RAPPORT 657.

Til slutt; ved hjelp av et tema-søk på *sosiale representasjoner* i ORIA fant vi Figari (2008) *Konsensus i konflikt*; det viste seg at den var nesten helt lik Figari og Skogen;(2008), men siden det var noen forskjeller som kunne belyse enkelte forhold valgte vi å beholde den.

Med bakgrunn i vårt ønske å finne ut hva forskerne sier om enkeltmenneskets liv, brukte vi både under forarbeidene og i drøftingen søkefunksjon for å hente ut hvordan og i hvilken grad Forskerne beskrev nøkkelord som eks *Livskvalitet, helse* mv opp mot rovdyr. Av forskningsrapporter på internett fant vi lite om temaet med Norsk opprinnelse.

Vi fant Mangerud et al (2009) *Helseundersøkelsen i Nord Trøndelag* også kalt Hunt 3.

Mens vi skrev oppdaget vi en artikkel på et nettsted med overskriften; «*Forsker, vanskelig å si seg enig i at rovviltpolitikken er en suksess*» Hatlevik (2020), med henvisning til en ganske ny undersøkelse utført av forskere tilknyttet Ruralis; Rønningen; red (2020) med tittelen «*Beiteressurs, rovdyr og lokalsamfunn*» (LOKAL ROVDYR) *Sluttrapport til Fylkesmannen i Nordland, Trøndelag og Hedmark/ Innlandet og øvrige brukerpartnere*» Vi kontaktet Rønningen og fikk tilsendt rapporten.

ANALYSEN.

I ANALYSE beskriver vi først forskningen til Figari og Skogen (2008).

Vi bruker Masteroppgaven til Figari (2008) og også boka til Skogen et al. (2013) *Ulvkonflikter en sosiologisk studie* som støtte litteratur.

Krange et al; (2011) «*Bestandsmål for store rovdyr. Hva mener folk om bestandsmål og om hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen?*» er en NINA-rapport som syntes å ha en tilknytning til de andre publikasjonene, fant vi å se på denne i sammenheng med de første. Det viste seg at dette var greit siden det var klare sammenhenger mellom rapportene, selv om Krange et al i motsetning til de andre fremsto som en ren kvantitativ undersøkelse. De to rapportene fra NINA (2008 og 2011) er begge svært omfangsrike med en betydelig andel teoretiske redegjørelser. Krange et al. (2011) går ikke kun på ulv og dette kan skape noe usikkerhet, der det er tvil kan man anta at gjelder det for bjørn gjelder det også for ulv. Dette siden alle forskere beskriver at ulven oppfattes som mere kontroversiell og med høyere konfliktnivå enn ulv. Det samme gjelder der vi bruker betegnelsen *rovdyr*.

Undersøkelsene «Rovdyr og Helse» Mangerud et al (2009) og Rønningen (2020) «*Beiteressurs, rovdyr og lokalsamfunn*» Synes ganske like og disse ble også valg ut.

Flere av rapportene inneholdt forskning fra andre land og områder primært uten ulv. Vi bestemte oss for å begrense oss til Norge, primært i ulvesonen, og primært norsk forskning, særlig forskning fra NINA.

Dette siden det synes som om disse er svært konsistente i innhold, de det synes som om de har nedlagt et betydelig arbeide i å dokumentere, ikke bare funn, men også metodene som er brukt. Siden det synes som om de har brukt både Kvantitative og Kvalitative metoder innen samme problemstillingen, kunne vi få god innsikt i metodikken for kunnskapsutvikling. Ved gjennomgang hos disse så vi at endel av forskningen går på hva «folk sier» ikke «hva folk opplever». Siden vi i vår hypotese hadde en antagelse av at «enkeltmennesket» kan forsvinne i et *sosial-konstruktivt perspektiv* ville vi ved stikkord søke på egenskaper som kan knyttes mot verdier og helse i publikasjonene fra NINA. Vi laget en liste over søkeord som var brukt i Mangerud et.al (2009) og Rønningen (2020) «*Beiteressurs, rovdyr og lokalsamfunn*» og søkte i publikasjonene til Figari (2008), Figari og Skogen (2008) og Krange et al (2011).

Vi fant svært store forskjeller i publikasjonene fra NINA og de andre.

Mens noen konklusjoner går konkret på funn hos noen forskere er andre konklusjoner basert på tolkninger. Det som har gjort det ekstra utfordrende skyldes at noen konklusjoner konkluderes opp mot funn i andre publikasjoner uten drøfting. Publikasjonene drøfter også elementer fra sine undersøkelser uten at det kommer klart frem om det er transkribering fra intervju, tolking av intervju eller forskerens konklusjoner ut av en sammenheng. Vi har derfor i *analysen* beskrevet hva forskerne skriver uten å drøfte innhold.

I denne prosessen merket vi oss forhold som belyste noen av de spørsmålene vi hadde og ga oss en struktur på hvordan drøftingen skulle foregå.

Publikasjonene; Figari (2008) Skogen & Figari (2008) og Skogen et al (2013) inneholder alle beskrivelse av teorien *sosiale representasjoner* og kvalitativ forskning.

Skogen et al (2013) er ikke drøftet for seg selv, men kun brukt som støttelitteratur.

Mangerud et.al (2009) er en ren kvantitativ spørre undersøkelse mens Rønningen (2020) er en kombinasjon av kvalitative og kvantitative undersøkelser.

Analysedelen kan synes som «avskrift» av den forskningen vi skal se på. Men for det første har det vært et godt hjelpemiddel for oss når vi skal oppta empirien på nytt, men det vil også for en leser raskt vise forskjellene i hvordan funn kommuniseres. Vi valgte å ikke drøfte eventuelle funn i Analysen, for vi innså raskt at det antall med henvisninger og argumenter som da oppsto ville skape et uoversiktlig bilde.

Vi antar at det er en fordel at en leser, når hen kommer til drøftinger, vil være kjent med en stor del av det materialet vi skal drøfte rundt, og vil ikke være så avhengig av henvisningene.

DRØFTINGER

I drøftingskapittelet søker vi å knytte teorien vi har beskrevet opp mot den forskningen vi har sett på. Vi har delt inn kapittelet i temaer etter de inntrykk vi fikk fra Analysekapittelet.

For å sikre oss i våre antagelser brukte videt vi anså som viktige søkeord på de publikasjonene vi antok manglet helse og livskvalitet-perspektiv.

Metodiske svakheter

I en masteroppgave å drøfte andres forskning som begynner på masternivå er ambisiøst. Når deler av vårt fokus innebærer drøftinger av en Teori som ikke er behandlet i undervisningen (Moscovici's sosiale representasjoner), og at forhold vi skal undersøke noen ganger er innbefattet i teoridelen hos den forskningen vi skal se på, slik at man blir i tvil om det er empiri eller et eksempel, blir det hele svært krevende å behandle strukturert og kortfattet. Publikasjonene vi ser på behandler også andre forhold vi velger se bort fra, der vi ikke finner direkte relevans til våre undersøkelser.

I noen av publikasjonene oppstår også et betydelig antall resonnementer og sammenhenger som kunne krevet mere analyse fra vår side. Jo bedre kjent vi blir med stoffet, jo klarer fremstår at skulle disse publikasjonene gis en fullverdig analyse burde masteren vår kun omhandle disse arbeidene. I tillegg er publikasjonene så forskjellige i oppbygging, innhold og konklusjon at det er krevende å drøfte.

Vi har derfor stedvis valgt å sitere større partier, for å få frem variasjoner det er vanskelig å vise til på annen måte. Som vi vet fra Teorien er det slik at når ord tolkes er det i alle fall to dimensjoner, budskapet til den som forfattet og hvordan leseren oppfatter budskapet. Ved å gjengi sitater i det vi oppfatter som vesentlig, unngår vi fortolkningsfeil, og det vil være lettere å følge våre resonnementer. Utfordringen innebærer selvfølgelig også at noen elementer ikke blir drøftet, å utelate disse kan medføre at vi ikke vektlegger forhold på samme måte som forskerne vi skal undersøke hadde forutsatt.

Det vil kunne medføre at man kommer til å overse viktige detaljer å skape kognitive forvrenginger eller bias.

Det er fristende å sitere Gustav Jahoda sin "*Critical notes on social representations*" (1988) :
 «At one time I thought that he might be on the track of the answers we needed, but am no longer sure. I am even less confident of my own ability to sort out the tangled skein of Moscovici's arguments in a coherent manner, and must therefore ask the indulgence of the reader if my presentation follows a somewhat arbitrary course". Jahoda (1988)

Det kan hevdes at vi kun ser på et begrenset antall publikasjoner som kan antas å støtte våre hypoteser. Som vi selv har drøftet i teorikapittelet; «det er derfor en god leveregel å fremskaffe dokumentasjon for at noe forholder seg slik man tror.» (Skog 2013) s 22. Dette mener vi å ha tilbakevist med måten vi tilegnet oss stoffet via søk.

Flere av undersøkelsene er som vi ser på er over 15 år gamle. Som vi har vist til i de aller fleste søk vi har foretatt om konflikter, dukker Figari (2008) eller Figari og Skogen (2008) opp. Dokumentene er derfor fortsatt *relevante i forhold til informasjonsformidling til allmenheten via søk*. Mangerud et.al(2009) er fra 2008 men flere funn der er mere eller mindre sammenfattende med *Beiteressurs, rovdyr og lokalsamfunn»* (2022) og man kan derfor slutte god validitet i MANGERUD ET.AL(2009) i forhold til i dag.

Etter at «*bestandsmål for store rovdyr*» NINA rapport 657 ble utgitt i januar 2011 er det drøftet mye rundt akkurat bestandsmålet. 6 måneder etter utgivelsen av NINA rapport 657 ble saken behandlet i Stortinget og resultatet ble det vi i dag kaller rovviltforliket. Dette forliket er fortsatt under drøfting og vi anser derfor at også denne rapporten er valid for vår undersøkelse.

Forskningen har som oppgave å informere forvaltningen. Derfor er den største svakheten, etter vårt syn, at vi ikke har nyere forskning som kan verifisere om enkelte av våre funn er gjeldende i dag. Siden vi lever i *nå tid* og mye av forskningen er i *fortid* kan man hevde at vår analyse av forskningen er ut-datert. Vi mener allikevel, med bakgrunn i arbeidene til Høyer et al (2020) og Rønningen (2020) at det er samme problemstilling i dag, som i perioden våre undersøkelsesobjekter ble produsert, *konflikter og enkeltmenneskers leveforhold*.

8. ANALYSE

8.1 Innledning:

Det etterfølgende vil være i to kapitler;

Kapittel 8.2 Forskning om ulvekonflikter og meninger:

- Helene Figari; *Konsensus i konflikt* (Figari 2008) 113 sider
- Helene Figari og Ketil Skogen *Konsensus i konflikt* (Figari og Skogen 2008) 64 sider
- Ketil Skogen, Olve Krange og Helene Figari; *Ulvekonflikter; en sosiologisk studie* (Skogen et al. 2013) 256 sider
- Olve Krange, Torvald Tangeland & Ketil Skogen *Bestandsmål for store rovdyr, Hva mener folk og hvem skal bestemme i Rovviltforvaltningen?* Krange et al. (2011) 74 sider

Kapittel 8.3 *Forskning om livsbetingelser* behandler 2 publikasjoner:

- Mangerud et.al (2009) *Rovdyr og helse* helseundersøkelsen i Nord Trøndelag 2006-2008 66 sider
- Rønningen (2020) *Beiteressurs, rovdyr og lokalsamfunn Rurals Trondhjem 2020* 14 sider

I alle rapporter er det lagt ned et betydelig arbeide både i de kvalitative og kvantitative undersøkelsene.

8.2 **Forskning om ulvekonflikter og meninger .**

Konsensus i konflikt; Figari (2008) er en masteroppgave i sosiologi, levert til Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo.

Figari og Skogen; (2008), *Konsensus i konflikt; Sosiale representasjoner av ulv*; NINA-rapport 391, er produsert på oppdrag fra Norges forskningsråd og Direktoratet for Naturforvaltning. Figari og Skogen (2008) og Figari (2008) er tilnærmet identiske.

Rapportene tar for seg hva lekfolk mener om ulv fremfor *hvorfor* noen «erklærer seg som tilhengere og andre som motstandere av det store rovdyret». (Figari & Skogen 2008 s 3). Siden de er omtrent identiske henviser vi som hovedregel å ikke til begge publikasjonene, unntatt der vi finner avvik. For eksempel oppdaget vi uklarheter med hensyn til forberedelser av intervjuguider og informasjonsskriv, særlig siden det under arbeidet hos Figari og Skogen (2008), Vi oppdaget at det var referanser til materiale innhentet fra personer eller grupper som ikke var oppgitt som respondenter. For å få full forståelse for dette måtte vi sette de forskjellige publikasjonene opp mot hverandre

Som støtte litteratur bruker vi Ulvekonflikter; *en sosiologisk studie*; Skogen et al. (2013). Denne inneholder empiri fra Figari & Skogen (2008).

Forskningsspørsmålene hos Figari (2008); «*For det første; Hva kjennetegner lekfolks forståelse av hva ulven er og representerer? For det andre: Har de som har uttalte positive og negative holdninger til ulv også ulike sosiale representasjoner av ulv*»? (side 16) Figari & Skogen (2008 side 12) hadde omtrent helt lik ordlyd.

Når det gjelder *studieområde* fant også omtrent likelydende ordbruk, begge skriver at ved å, *ikke ensidig bruke primærnærings kommuner: «slik at man kan få et innblikk i flere sider ved rovdyrproblematikken enn de som utelukkende berører tap av husdyr (se vedlegg III). Som flere samfunnsforskere ettertrykkelig har fastslått, involverer rovdyrkonflikten ikke bare sauebønder og myndigheter, men gjenspeiler mer generelle sosiale motsetninger» Figari 2008 (s 39 og 40) Vår understrekning.*

Hos Figari og Skogen (2008) er ordet *ettertrykkelig* fjernet, (s18)

Det ble også produsert intervju guide (er) vi har valgt å legge ved disse (vedlegg 4 s 1-3)

Vi ble usikre på sammenhengen mellom selve rapporten og de to utarbeidede intervjuguidene(vedlegg 2 og 3) hos Figari& Skogen. (2008) Siden vi også ønsker å se på hvordan forskere gjennomfører undersøkelser anser vi denne detaljen viktig.

Vi finner at Intervjuguide 1(vedlegg 2) i *utgangspunktet* er brukt som en rettesnor for å sanke sammen de forhold man ønsket å se på i *konsensus i konflikt*. Figari (2008) og Figari og Skogen (2008). «*Det viktigste formålet med denne delstudien var å avdekke folks idéer om ulv*». (side 17) Vi finner at dette arbeidet står i sammenheng med prosesser rundt forberedelse av andre undersøkelser. «*Andre deler av prosjektet, som rapporteres i andre*

publikasjoner, hadde andre siktemål, som å kartlegge oppfatninger av rovviltforvaltningen». Figari og Skogen (2008 side 17).

Dette har medført at vi har hoppet litt imellom masteroppgaven til Figari og den i oppdrag fra Norges forskningsråd og Direktoratet for Naturforvaltning, NINA rapport 394, Figari og Skogen (2008).

Forskerne planla i intervjurunden et åpent design, for å få til en gruppeinteraksjon, slik vi forstår det, for derigjennom å se *handlingen i gruppen* ikke bare få fortalt om handlinger. (side 17) Stikkord ville være åpne og fleksible og ikke hemme «*den frie samtalen i gruppa ved rigid forfølgelse av spesifikke spørsmål*» (side 17). Dog finner vi at man «*ønsket å trigge*» beskrivelser av ulv (s 20). VI antar at det i dette tilfellet menes at dersom fokusgruppene gikk utenom temaene som var forhåndsplanlagt måtte de ledes tilbake på temaet.

Det ble foretatt kvalitative undersøkelser der fire dimensjoner lå til grunn; «*ulvens plass og funksjon, dyrets vesen og adferd, forholdet mellom ulv og andre dyr og forholdet mellom mennesker og ulv*». Figari & Skogen (2008 s17). Målet var «*å fange meningen som tillegges den den sosiale konstruksjonen, mer enn prosessen som skaper dem*» (side 17)

Derfor la intervjuguiden opp til spørsmål som kunne fange «*generelle beskrivelser av lokalsamfunnet, informantenes forhold til natur og utmarksbruk generelt og til rovdyr spesielt, samt synspunkter på – og erfaringer med – rovviltforvaltningen*». I forkant av kontakt med intervjuobjekter ble det sendt ut en informasjon til «*intervjudeltakere og andre berørte*» (se vedlegg 4 side 1-3). «*I brevet presenteres formålet med forskningsprosjektet, hvem som finansierer det, hva det forventes å kunne ut i, hvordan en fokusgruppeseanse forløper og hva slags tilbakemelding informantene vil få i ettertid*». Figari & Skogen (2008 s 17).

Studieområdet var Halden som er bynært og Trysil med mere spredt bosetting og større avstand til storbyer. Ved å velge to så forskjellige steder antok man at man kan finne en sammenligning av de to kommunenes lokalbefolkninger. Hva som kunne være er særegent bynært og urbant i den samme problemstillingen. Figari og Skogen (2008)

Forfatterne velger å ikke gjøre dette; *«I henhold til problemstillingen var det avgjørende å få et innblikk i hva slags representasjoner folk som bor i berørte områder har av ulv, og om de som uttrykker negative og positive holdninger til ulv har like eller forskjellige forestillinger om rovdycet. Muligens har de som bor i Halden et annet forhold til rovdycer enn de som bor i Trysil, likevel har de mye til felles. Begge kommunene inngår i forvaltningssonen der myndighetene har besluttet at ulven skal få yngle. De er følgelig arenaer for meningsutveksling mellom befolkningsgrupper med ulike synspunkter i rovdycerspørsmålet»* Figari & Skogen (2008 Side 18).

Ved hjelp av en viss segmentering fikk man etablert grupper som til en viss grad var homogene og dermed kunne føle seg komfortable i hverandres selskap, og var selv-refererende.¹⁷ Forfatterne beskriver at det ut av 20 fokusgruppeintervjuer i forskningsprosjektet (ROSA II)¹⁸ ble det valgt ut ni fokusgrupper *«To med jegere, to med bønder hvorav flere var skogeiere, et med organiserte naturvernere ett med hundekjørere, ett med organiserte turgåere og to med beboere i to forskjellige grender»*. Figari & Skogen (2008 Side 20) Gruppene besto av alt fra 3 til ni informanter, hovedtyngden mellom fem og syv.

«Vi ønsket å trigge beskrivelser av ulv» sier forfatterne, *«fortellinger om hva slags dyr det er og hvilke egenskaper det har»* (side 20).

Etter at forfatterne har beskrevet fokusgruppene som var etablert skriver de: *«Videre var det en uttalt målsetning å løfte frem stemmer og personer som ikke nødvendigvis har tilknytning til naturforvaltningsspørsmål gjennom jobb eller foreningsliv, men som like fullt kan bidra til å øke vår forståelse av rovdycerproblematikken. Vi intervjuet derfor også lærere, arkitekter, sykepleiere, skoleelever og ansatte på et sagbruk. Endelig var vi ved flere anledninger så heldige å bli invitert hjem til enkeltpersoner, der vi gjennomførte intervjuer med grupper av beboere i de respektive nærmiljøene. Totalt i prosjektet ble det gjennomført 14 fokusgruppeintervjuer i Trysil, og seks i Halden, i tillegg til noen intervjuer med enkeltstående nøkkelinformanter»*. (Figari & Skogen s 20)

¹⁷ Deltagerne i Gruppe som identifiserer seg med hverandre i en felles identitet. Eks. Jegere, naboer mv.

¹⁸ Large carnivores and human communities: Conserving interacting species in the transboundary south-central Scandinavian ecosystem. Finansiert av Norges Forskningsråd og Direktoratet for naturforvaltning i felleskap. Jmfr Ketil Skogen 2008

Når det gjelder *dekoding* forteller forfatterne: «*Til sammen utgjør de ni fokusgruppeintervjuene et omlag seksten timers langt lydopptak. Å transkribere fokusgruppediskusjoner er svært arbeidskrevende. Dessuten kan det å lytte til utvekslingene mellom deltakerne tilføre mye informasjon som vanskelig lar seg formidle gjennom en tekst, som for eksempel bruk av humor og ironi, eller at mange snakker ivrig i munnen på hverandre (Waterton og Wynne 1999:133). Vi har derfor for å kodet lydopptakene ved hjelp av "HyperResearch", et dataprogram som støtter analyse av kvalitative data. Vi har bare skrevet ut sekvenser som har vært særlig viktige og som vi kunne velge sitater fra til bruk i rapporten» Figari & Skogen 2008 (side 22)*

Slik vi forstår det kommer det ikke klart frem i rapporten hva som er hva når man gjengir uttalelser. Om det har noe å si for empirisk validitet har vi ikke tatt stilling til.

Rapporten inneholder en betydelig del av teorien om sosiale presentasjoner; Ketil Skogen skriver i forordet; «*Rapporten viser hvordan teorien om sosiale representasjoner kan hjelpe oss til å forstå at konfliktene er harde til tross for at det er liten uenighet om den ville ulvens natur. Dette er svært viktig innsikt, som vi mener har konsekvenser for ulveforvaltningen spesielt og for rovviltforvaltningen generelt. Derfor går rapporten grundig gjennom analysene som er gjort, og det kan hende at noe av teksten virker litt tung og teoretisk for de som bare vil vite" hva vi fant ut". Trøsten får være at dette mest gjelder de første kapitlene. Det går an å hoppe til kapittel 4 – der selve historien tar til».* (side 6)

Vi forsøker i det etterfølgende å lage et sammendrag slik vi oppfatter teorien, men siden dette ikke er en master om sosiale representasjoner kan den virke noe overflattisk.

Om sosiale representasjoner:

Om *Sosiale representasjoner* skriver forfatterne: «*Alle forestillinger har sosialt opphav»* (Figari og Skogen 2008 s13). Individets erfaringer er individuelle og subjektive kun når de skiller seg fra det sosiale opphavet eller «*common sense*» (Folkevett).

«*Sosiale grupper er med andre ord tilbøyelig til å utvikle egne fortolkninger av ting og fenomener som er ukjente, omstridte, truende eller av andre grunner påkaller deres oppmerksomhet. Gjennom kommunikasjon mellom medlemmene etableres en felles forståelse av tingen eller fenomenet. Litt etter litt inngår den delte forståelsen som en del av gruppens implisitte hverdagskunnskap. Moscovici uttrykker det slik; the purposes of old representation is to make something unfamiliar or unfamiliarity itself, familiar».*(Figari og Skogen s14).

Ved **objektivisering** blir den ugjennomtrengelige og fremmede virkeligheten definert og modellert til «*gjenkjennelige konturer*» (Figari og Skogen s 14). «*Da får essensen av fenomenet en konkret form, som gjør det tilgjengelig for folk og fletter det inn i gruppens hverdags forståelse eller Common sense*» (Figari og Skogen s14). Under drøfting om forholdet mellom i Perifere og sentrale deler av sosial representasjon¹⁹ sier forfatterne at det er flere nivåer av forestillinger. Noen er sentrale og grunnleggende noen mere periferere og fleksible. Men i disse er igjen avhengig av hva slags tanke-system som er forankret i det sosiale. I et eksempel for å belyse dette i en sosial setting vises det til et eksperiment om penger for å vise hvordan «*et konkret sosialt objekt forankres i et mere generelt tema.*» (Figari og Skogen s14). Noen assosiasjoner hefter seg på andre og dermed belyser mere grunnleggende sentrale representasjoner. Etter å ha «gått veien» mellom penger og livskvalitet (velvære, frihet og personlig utfoldelse) kom man til at **makt/ avmakt** var det sentrale temaet. Men i seg selv ikke nødvendigvis en betingelse for å kalle den sentral. Forfatterne bruker som eksempel om dette at; «*i rovdyrspørsmålet kan det for eksempel tenkes at de aller fleste vil assosiere ulv med fare, Hvorvidt ulike grupperinger anser ulven for å være grunnleggende farlig dyr og bygger sin oppfatning av ulven på denne antagelsen er et ganske annet spørsmål.*».

Forfatterne beskriver at «*mening-oppfatninger, forståelse og fortolkning*» (Skogen et al 2013 s18) skapes gjennom sosiale prosesser; «*Våre forestillinger om verden er kollektive, de deles av flere*» (s 18). Et objekt/fenomen kan eksistere uavhengig av menneskene (eks ulven) men meningen om det / den er avhengig av våre tanker. Mening (oppfatninger, forståelse og fortolkning) sier de (s 19) «*skapes av mennesker gjennom sosiale prosesser.*».

«*Det er derfor vi sier at den meningen folk knytter til eller legger i ulike fenomener er sosialt konstruert. Ulven har for eksempel en eksistens helt uavhengig av noe menneskelig men den meningen ulven har for oss, er avhengig av våre ideer og tanker.*» (s19) Forfatterne legger her vekt på Forskningens plass i sosiale settinger slik; «*Også forskning utføres og foregår i den sosiale verdenen, og kunnskapen som produseres blir til igjennom sosiale prosesser.*».

Også ved gjengivelse av *egne følelser* oppstår det noen ganger motsetninger. Skogen et al. (2013) beskriver hvordan «*ambivalens så ut til å gjennomsyre «alliansen», og det var et*

¹⁹ VI tolker det som en «felles uttalt kulturell forståelse -opplevelse».

tydelig behov for en fleksibel håndtering av perspektiver både på Ulven og bygdelivet» De viser videre til at; «folk med høyere utdanning og som er negativt berørt av ulven, må anstrenge seg litt for å etablere en balanse mellom urban modernitet og Akademika på den ene siden og bygdefelleskap og lokal erfaringskunnskap på den andre». (side 16)

For å vise til de forskjellige meningene om ulv opp mot forskning, der det er viktig for forskeren å ikke ta stilling til «rett eller galt» men med en jorden er flat analogi gir de ytterligere beskrivelse av «og da må alle meninger behandles med samme alvor, ved ikke å ta stilling til hvem som har rett til slike stridsspørsmål, virker det sosial konstruktive perspektivet relativiserende, men det er bare fordi oppdraget ikke er å avklare fakta om ulvens antall reproduksjon og levemåte.(s19) De avslutter med en analogien «et sosialkonstruktivisme tidsperspektiv kan ikke brukes til å fastslå jorden flat eller rund men opponerer heller ikke mot et innsikt som sier at den er rund. Imidlertid forteller perspektivet oss at begge forestillingene, både den at jorda er flat og at den er rund er skapt av mennesker. Slik åpnes muligheten for å studere kontroversen mellom de 2 meningene om jordklodens form. For eksempel kan man forsøke å si noe om grunnene til at den ene siden fikk rett, uten samtidig å si noe om hvem som har rett. Det er ikke gitt at det er den siden som får rett, også har rett. Slike saker avgjøres gjerne etter en maktkamp». (Skogen et al s 19-20)

I kapittelet *Kvalitativ metode og representativitet (s 40)* Kvalitativ metode, sies det innledningsvis at metoden er god når man «for å si det enkelt, skal snakke med folk». Skogen et al 2013(s 40). Dett oppgis at det er gjennomført intervjuer med både enkeltpersoner og fokusgrupper. I tillegg har de oppholdt seg mye i lokalsamfunnet og derfor fått tilgang på uformell informasjon som uten at det har inngått i noen systematisert datainnsamling. Det samme i samvær med unge jegere der forskerne har fordelt tiden på uformelt samvær under aktiviteter. Dette skaper noe usikkerhet for oss siden Figari (2008) og Figari og Skogen (2008) kun henviser til fokusgrupper.

Representasjonsperspektivet, sier Figari og Skogen (2018) er bare et av flere mulige samfunnsvitenskapelige verktøy for å forstå denne virkeligheten «En annen, og langt vanligere, innfallsvinkel til rovdyrspørsmålet er å benytte seg av holdnings begrepet» (s 118) Synspunkter til ulv kan da henge sammen med andre synspunkter. «Man forklarer dermed holdninger med holdninger eller eventuelt holdninger med verdier og da fremstår både holdninger og verdier som iboende egenskaper ved mennesker, og følgelig som løsrevet fra konkrete omstendigheter og livssituasjoner. Våre studier viser at holdninger har feste i

sosiale forhold. Negative og positive holdninger er forankret i lokale og situasjonsavhengig oppfatninger av dyr, mennesker og landskap. (s 118 og 119)

Resultater fra den kvalitative forskningen hos Figari og Skogen 2008

Ulven ble utryddet «*etter en langvarig og iherdig utryddelsesprosess*» (Figari og Skogen 2008 s7), men enkelt dyr fra Finnland/Russland sørget for reetablering utover i 1990 årene. Dette har skapt endringer; «*overalt hvor den har etablert seg har det brutt ut konflikter mellom motstandere og tilhengere, mellom forvaltere og sauebønder, mellom rovviltforskere og lokale innbyggere, for å nevne noen.*» (Figari og Skogen s7). Med henvisning til en undersøkelse fra 2001 vises det til at 32% av befolkningen ønsket å redusere bestanden eller fjerne den helt, de resterende 68% ga uttrykk for at de ønsket flere ulver, eller synes bestanden, «*slik de oppfattet den*» var akseptabel.

Det er foretatt mye samfunnsvitenskapelig forskning på rovdyr. Figari og Skogen (2008) Forfatterne nevner og trekker til en viss grad likheter i konflikter mellom interessegrupper etter reetableringer i USA (Yellowstone) Frankrike og Norge. I Norge har det blitt vist til at motstridende holdninger i stor grad påvirkes av strukturelle faktorer som bosted, sosial status og utdanning.

Forfatterne viser også til at det kan skapes allianser på tvers av gammel gruppetilhørighet; som eksempel lokale jegere, grunneiere og sauebønder, og sier videre at; «*dette er grupper som i utgangspunktet har dels motstridende økonomiske interesser og som historisk slett ikke har vært på samme lag. For eksempel må lokale jegere som ikke selv er grunneiere punge ut for jaktrettigheter. Pengene kommer de som eier grunnen til gode*». (Figari og Skogen s10). Dette forholdet med nye allianser kommer også til syne ved at noen grunneiere hadde «*innrømmet at de var skeptiske til sauehold i dagens omfang eller de hadde vært det til inntil ulven dukket opp*» (Skogen et al 2013 s 246). Dette gjelder særlig i forhold til jakta og spesielt i forhold betalende jegere.

Enkelte av respondentene pekte på konflikt om beiteressurser, men hovedinnvendingen hvordan aktiviteten rundt sauesanking, sau, folk og hunder forstyrret og skapte sikkerhetsutfordringer «*Derfor var det flere grunneiere som innrømmet at de så på sauebøndene først og fremst som taktisk allierte i rovdryrsaken*» (Skogen et al 2013 s 246)

Med bakgrunn i et bestandsmål i et forvaltningsområde²⁰ (ulvesone) etablert for å søke å redusere konfliktene, er det forsket mye på biologiske parametere i forhold til ulven.

«Innsamling av data involverer også frivillige, lokale aktører som for eksempel deltar i sporregistreinger innfangning og radiopeiling av ulv; også dette med tanke på å redusere eller forebygge konflikter mellom forvaltere og forskere på den ene siden, og den berørte befolkningen på den andre». Figari og Skogen (2008 side 8)

Det fortelles at Skogen, Mauz og Krange har; *«pekt på at det finnes en ”riktig” forståelse av rovdyr, en kulturelt hegemonisk miljødiskurs som forener den høyt utdannede middelklassen, miljøbevegelsen, vitenskapsfolk og den sentrale forvaltningen. Den dominerende miljødiskursen bygger i utstrakt grad på biologisk forskning og står i et motsetningsforhold til lokal, erfaringsbasert kunnskap (Skogen og Haaland 2001:15)».*²¹ (Figari & Skogen 2008 s8)

Publikasjonens tittel er *Konsensus i konflikt* og forfatterne finner «et minste felles multiplum» for hva folk mener om ulv. Det finnes sekvenser fra de kvalitative dataene, forfatterne vil trekke frem noen som de anser som «særs viktige». (side 22). Dette er at ulven beskrives av både tilhengere og motstandere som «den overlegne, den Sosiale og den ville ulven»- Respondentene fascineres av ulven, hvordan den synes å være på topp i næringskjeden, hvordan den beveger seg, selv motstandere av ulv kan synes den er et fint dyr. Intelligens, smart og strategisk er beskrivelser som ofte dukket opp i fokusgruppene. Vi sakser dette noe lange kapittel, siden det er vanskelig å gjengi uten å bruke egne ord og dermed risikere å feiltolke:

«At ulven spiser store mengder kjøtt synes opplagt for både motstandere og tilhengere, men i forhold til opptreden viser samme intervjupersoner til to forskjellige syn: «Ikke bare forsyner predatoren seg med mange byttedyr. Den spiser øyensynlig også opp smitt og smule, og etterlater seg ikke halvspiste kadavre. I motsetning til for eksempel gaupa, som i

²⁰ Forvaltningsområdet er definert til; Viken og Oslo, (med unntak av noen kommuner)I Innlandet kommunene Kongsvinger, Eidskog, samt deler av kommuner øst for Glomma i Åsnes, Våler, Elverum og Åmot.

²¹ Det er litt vanskelig å se dimensjonen i dette argumentet men vi antar at dette belyser det de har vært inne på tidligere, - avvik i mellom forskningsbasert kunnskap og lokale antagelser. VI antar her det er et eksempel på Virkeligheten mot opplevd virkelighet

følge noen av informantene ikke rører magesekken til byttedyret, er ulven langt fra kresen på innholdet i maten:

A: Og ulven, han eter jo opp absolutt alt av et rådyr. Det blir jo ikke noe igjen. B: Nei, han spiser opp både hud og hår... på både elger og...(...)

C: Ja, dem sier i hvert fall at den legger ikke igjen verken ben eller ragg eller klover eller noe som helst.

(Beboergruppe II)

Det er viktig å være klar over at disse sitatene er hentet fra en sammenheng der temaet var predasjon på annet fritt vilt i naturen, og ikke svarer til det bildet intervjupersonene tegnet av ulv som går amok i en saueflokk. Hva angår det siste, beskrev de samme informantene som det refereres til over, dyrets adferd som irrasjonelt masse mord. I møte med domestiserte dyr som har mistet enhver form for naturlig selvoppholdelsesdrift, og som ikke engang har vett til å ta til beins, kommer ulvens instinkter ut av kontroll. Den blir en drapsmaskin, fanget av sine egne drifter.

Ulvens hunger etter kjøtt var imidlertid verken gjenstand for fordømmelse eller beundring, men ble snarere presentert som en naturlig drivkraft. Det var med andre ord ingen som hevdet at ulven er spesielt slem eller grisk fordi den, i likhet med aristokraten, tar grådig for seg av tilgjengelige ressurser. Hvorvidt man frykter at predatoren står i fare for å utrydde annet vilt, er snarere et spørsmål om hvor robust man regner den regionale elgstammen eller rådyrpopulasjonen for å være, enn hvor sultent det store rovdyret er. For sultent er det åpenbart. Det er det enighet om. Annet er vel neppe å forvente fra et dyr som i den sosiale tenkningen rangerer høyest i næringskjeden».

At Informantene fremhevet dyrenes sterke selvoppholdelsesdrift, styrke og evne til å handle strategisk blir antagelig dannet fra antagelsen at dyret er sosialt anlagt, et flokkdyr.

På bakgrunn av idéer om ulvens intelligens, styrke og jaktalent, er det kanskje ikke overraskende at informantene fremhever dyrets sterke selvoppholdelsesdrift. Som art beskrives den som svært robust og overlevelsedyktig. Rovdyrets overlevelsedyktighet, overlegne styrke og evne til å handle strategisk ser ut til å hvile på en antakelse om at den er sosialt anlagt, et flokkdyr: «Det er gjennom flokken ulvens vesen kommer til uttrykk. I lag åpenbarer de seg som de effektive, strategiske og slagkraftige dyrene de er. Flokken forstås

med andre ord som den overlegne ulvens normaltilstand. I tråd med dette oppfatter informantene enslige dyr, eller streifulver, som individer på avveie fra deres naturlige tilholdssted, nemlig hos flokken» Figari og Skogen 2008 (side 27).

Forfatterne konkluderer med at konflikter ikke bunner ut i **hat mot ulven**. «Uenigheten dreier seg snarere om hvor mange eksemplarer av arten man skal tolerere, eventuelt legge til rette for, og hvor de skal bo (.....

.....) Dyrets overlegenhet i styrke, kløkt og antall åpner for et mulig skremmende scenario der bestanden tar over, det vil si beveger seg utenfor det som lar seg kontrollere av mennesker. På dette viset beundrer, men også frykter informantene det store rovdyrets autonomi i dets forhold til omgivelsene, og dermed også til oss mennesker». Figari & Skogen (2018 s 86)

Der et klart skille i oppfattinger om ulven dersom man klassifiserer den vill og ren, fremfor sosialisert, dvs. under menneskelig kontroll. En tam ulv er ikke en ekte ulv: «En representant for et lokalt bondelag reagerte slik da en annen i fokusgruppen halvt på spøk foreslo å gjerde inn ulven, i stedet for husdyrene: ” Det ville jo bli en litt annerledes ulv da i hvert fall, mer en hund. En ulv kan jo jakte, på en måte. En ulv som blir mata er jo ikke den samme ulven lenger. ” Mens noen opplever ulven som vill fordi den er umulig å temme, mener andre at en tam ulv ikke lenger er å betrakte som vill. Alle er de imidlertid enige om at ekte ulv er grunnleggende vill». (side 30 vår understrekning).

Dette er et eksempel på et av sitatene det er vanskelig å følge, om konklusjonen kommer fra fokus gruppen eller er en sammenfatning av meninger i gruppene totalt. Lokale bondelag er ikke opplistet blant fokusgruppene.

Skogen et al (2013) viser at konfliktene opptrer som komplekse mekanismer mellom forskjellige dimensjoner. For å forsøke å trekke universet inn i forståelige begreper forklares konflikten primært som en rural- urban konflikt. Storbyen, eller storsamfunnet forklares som «Viktige kontraster og tydelige motstandere – forhold til bygda» (side 251) Det urbane står i kontrast til bygdene og et symbol for hva «bygda ikke er». (side 251) At bygdefolk oppfatter saken som «Problemer med ulven» er sammensatt. Det som oppfattes som storsamfunnets (myndighetenes) forsøk på å endre bygdas dynamikk (ressursutnyttelse, jakt, snøscooterkjøring mv). Begrensingene har sitt viktigste feste blant «høyt utdannede mennesker som jobber i ulike deler av maktas institusjoner».(side 252)

I denne kulturen er det også et utspring av «moderne naturvern» som drives frem av «krefter

som ikke primært har sin forankring i den tradisjonelle bygda, verken kulturelt eller økonomisk» Skogen et al 2013 side 252

Rapporten konkluderer med at ulven fremstår for folk flest som et dyr «på topp i næringskjeden» (Vår tolkning) og at både motstandere og tilhengere har et felles ståsted i persepsjon av hva ulven er og hva den representerer.

«Den felles kjernen i den sosiale representasjonen av ulv kunne vært et utgangspunkt for dialog om ulveforvaltningen. Men dette undergraves av forvaltningens bestrebelser på å underlegge ulvebestanden en ekstrem kontroll, gjennom streng sonering, omfattende radiomerking, osv. Dermed er det nesten umulig å betrakte ulven som vill og ren, og resultatet er at både tilhengere og motstandere av å ha ulv i Norge – som deler synet på at dette er selve essensen av ” ulv ” – vender seg mot dagens forvaltningsmodell».

Det kvantitative perspektivet i Bestandsmål for store rovdyr.

I Stortingsmelding nr 15 (2003-2004) om rovvilt i norsk natur ble det besluttet at Norge skulle ha minst tre ynglinger med ulv, dette ble stadfestet i *Forskrift om forvaltning av rovvilt ikraftt fra 1.04.2005*

Rapporten *Bestandsmål for store rovdyr*, Hva mener folk og hvem skal bestemme i Rovviltforvaltningen? (Krange et al 2011) er en betydelig undersøkelse med bortimot 4000 informanter. Av disse er omtrent 1500 sortert ut etter forhåndsdefinerte variabler. Undersøkelsen ble sendt ut til 8058 personer og når man mottok svar fra 4002 ble innhenting avsluttet. Da hadde man blant disse fått inn 1002 fra rovdyrkommunene som vist i figuren under, og totalt 1559 personer av de utvalgte i forhåndsdefinerte variabler (til et sosioraster panel). Vår forskning går på hva forskeren sier om ulv og vi forsøker i det etterfølgende å skille ut det som er relevant for oss.

Rapporten har vært svært krevende å følge siden det kommer henvisninger som muligens er meninger og argumentasjon det er vanskelig å finne grunnlag for i dokumentet.

Undersøkelsen er opprettet i samarbeid med Norsk Gallup.

Tabellen viser hvilke kommuner som har hatt undersøkelsen.

Kommuner som er definert som rovdyrkommuner i undersøkelsen.

Halden Aremark Marker Rømskog Eidsberg Skiptvet Våler (Østf.) Aurskog-Høland Kongsvinger	Hamar Ringsaker Eidskog Grue Åsnes Våler (Hedm.) Elverum Trysil Åmot	Stor-Elvdal Rendalen Steinkjer Meråker Verdal Snåsa Lierne Røyrvik Namsskogan	Grong Gáivuotna Kåfjord Kvænangen Guovdageaidnu - Kautokeino Alta Kárásjohka Karasjok Deatnu Tana Sør-Varanger
--	---	---	---

Kränge et al 2011 s 14

Undersøkelsen ble gjennomført som en web undersøkelse, det kommer ikke frem hvordan denne så ut eller hva som lå i grunnlag for spørsmålene. Som eksempel vet vi ikke hvilken informasjon respondentene fikk før de fikk spørsmål om bestandsmål. Det fremgår at spørsmål og svarkategorier kom fra en svensk undersøkelse og at denne «*trolig egner seg godt å fange opp meninger om at bestandsmålet burde endres i en eller annen retning*». (Side 19) Vi finner at det beskrives at både spørsmål og opplysninger (om bestandsmål) er «*nøyaktig gjengitt i tabellenes overskrift*». (s 18) Så vi bruker det som forutsetning.

Vi må bemerke at vi igjennom dokumentet fant en flytende overgang mellom Bjørn og Ulv hvor det ble litt uklart akkurat hva det dreiet seg om. Vi tar det pragmatisk og tolker det dithen at «gjelder det for Bjørn gjelder det også for ulv».

For å kartlegge opplevelsen og dermed «avstanden» til rovdyr ble respondentene forelagt spørsmålet «*hvilke rovdyr finnes der du bor?*» med svaralternativene «*gaupe, jerv, bjørn, ulv, det fins ikke rovdyr der jeg bor eller, vet ikke*» (side 25)

Det bemerkes i undersøkelsen at dette er en *subjektiv følelse* og ikke sier noe presist om *Bjørnetettheten* der folk bor. Det er folks opplevelse av å ha bjørn (eller en av de andre artene) man måler, uavhengig av hvor vedkommende bor. Det kommer frem at også i spredtbygde strøk i rovdyrområder var det et flertall som ønsket å ha alle de fire rovdyrartene *minst* på dagens nivå «(selv om det var klart flest i urbane områder som ønsket større bestander)» (s 40)

Dette synet varierer noe mere med ulv der man i rovdryrområder er mere kritisk.

Tabell 24. Effekten av å ha eller ikke ha ulv nær der man bor på synet på bestandsmålet for ulv

	Har ikke ulv nær bosted n = 2947	Har ulv nær bosted n = 1033
Bør reduseres mye (1)	5,9 %	18,7 %
Bør reduseres (2)	9,5 %	13,3 %
Akseptabelt (3)	47,7 %	37,6 %
Bør økes (4)	26,1 %	22,9 %
Bør økes mye (5)	10,8 %	7,5 %
Gjennomsnitt	3,26	2,87

Krange et al 2011 side 41

Undersøkelsen slår fast at det er målt bred støtte til dagens bestandsmål (2011) og en uttalt oppfatning fra flertallet er at «*flere ulike aktører bør ha innflytelse på rovviltforvaltningen*» (Krange et al. 2011 s 12 og 13) Videre heter det «*Dette skyldes i stor grad at mange har valgt de mest nøytrale svaralternativene. Vi antar at dette både gjelder de som har en klar oppfatning om at dette er best, men at det også for noen kan avspeile manglene engasjement i saken*». (Krange et al 2011 s 4 og 5)

Videre ble også dette spørsmålet fremmet:

«Hva synes du om bestandsmålet for ulv, som Stortinget har vedtatt at vi skal ha i Norge?

Bestandsmålene uttrykkes i antall ynglinger pr år (hunddyr som føder ungekull), og er i dag er bestand målet for ulv 3 ynglinger pr år»

	Uvektet tall	Vektet tall
Bør reduseres mye	9,1 %	6,7 %
Bør reduseres	10,4 %	8,7 %
Akseptabelt	45,2 %	45,2 %
Bør økes	25,3 %	27,4 %
Bør økes mye	10,0 %	12,0 %

KRANGE ET.AL 2011 SIDE 20

"Vi ser her at flertallet mener at tallet er akseptabelt eller bør økes. Den samme tendensen skal og være tilfelle det gjelder synet på bestandsstørrelse «(som var tema i forrige rapport)»²²(Krange et al 2011 side 19)

Om bestandsmål skal endres forklares det at disse oppfatningene er knyttet til kulturelle kontekster forankret i sosiokulturelle posisjoner.

Vi tolker dette til «*hvor du bor og hvem du er*». Slike forankringer skaper «kortere vei» til et sterkt engasjement og deltagelse i offentlige debatter og «*De åpne konfliktene om rovviltforvaltningen*» (Side 13) Undersøkelsen har få spørsmål om holdninger, det er de sosiale og miljømessige parametere det går på.

Når det gjelder fordeling mellom *for og imot* drøfter forfatterne den store andelen med *moderat engasjement*. Vi finner igjen denne tematikken også hos Figari & Skogen (2008)

«Det er all grunn til å anta at mange her har et svært moderat engasjement nå det gjelder rovviltspørsmålene. Derfor må vi strø litt malurt i begeret til de som vil tolke våre funn som støtte til dagens forvaltningsregime: Vi ser gjennom analysen av Sosioraster-panelet at de gruppene som enten vil ha høyere eller lavere bestandsmål, både for bjørn og ulv, fordeler seg ganske tydelig på ulike sosiokulturelle posisjoner. For mange av disse er synet på rovviltpolitikken etter alt å dømme forankret i et større meningsunivers, som igjen er knyttet til hvor de befinner seg i samfunnet – sosialt så vel som kulturelt. Oppfatninger som har en slik forankring har ofte en høy grad av stabilitet, de er ikke så lette å rikke, nettopp fordi de inngår i folks mer grunnleggende oppfatning av hvordan verden er skrudd sammen. Det er rimelig å anta at de som har slike "helstøpte" meninger også har et sterkere engasjement i saken, og at det er disse som preger den offentlige diskusjonen så vel som de åpne konfliktene om rovviltforvaltningen. Og de er mange nok til at de slett ikke kan ignoreres, samtidig som de ofte har støtte fra toneangivende interesseorganisasjoner på begge sider. Derfor er det nok disse både forvaltningen og de politiske myndighetene må slite med også i tida framover» Figari og Skogen 2008 (side 59)

²² Henvisning til en tidligere rapport utarbeidet av NINA.

Hvem skal bestemme? spør forskerne

Undersøkelsen hadde to forskningsspørsmål;

Bestandsmålet for store rovdyr, og

hvem skal bestemme i rovviltforvaltningen.

Undersøkelsen viste til dette:

«Tabell 18. Hvor enig eller uenig er du i at følgende aktører skal få være med å bestemme hvordan rovdirene skal forvaltes? Målt på en skala fra Helt uenig (1) til Helt enig (5). Aktørene er rangert etter hvor enig folk var i at de skulle være med på å bestemme.

Hvem	Gjennomsnitt	Standard avvik
Direktoratet for naturforvaltning	3,85	0,978
Rovdyrforskere	3,71	1,047
Regionale rovviltnemndene	3,64	0,920
Miljøverndepartementet	3,42	1,091
Kommunene	3,40	1,062
Lokalbefolkningen	3,27	1,178
Storting	3,15	1,197
Fylkesmannen	3,14	1,071
Landbrukets næringsorganisasjoner	3,03	1,147
Jegere	2,96	1,150
Naturvernorganisasjoner	2,95	1,182

Graden av enighet ble målt på en skala fra 1 (helt uenig) til 5 (helt enig). Ni av aktørene hadde en gjennomsnittsverdi på over 3 (nøytral). Dette tyder på at dette var aktører som utvalget mente burde være med på å bestemme rovdyrforvaltningen. Det var kun to aktører, jeger og naturvernorganisasjoner, som hadde et gjennomsnitt på under tre (dvs. folk var uenig i at de skulle delta i forvaltningen av rovdirene). Direktoratet for naturforvaltning var den av aktørene som flest mente burde være med på å bestemme rovdyrforvaltningen. På andre plass kom rovdyrforskere. Regionale rovviltnemndene var på tredje plass.» (s 31)

«Også når det gjelder synet på hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen ble en eksplorerende faktoranalyse gjennomført (tabell 19). Faktoranalysen avdekket tre faktorer (kategorier av aktører) som til sammen forklarer 64 % av variasjonen i tallmaterialet, tabell 19. Faktorene ble navngitt basert på hvilke av aktørene de omfattet. Den første faktoren inneholder tre aktører som kan assosieres med arbeid knyttet til miljøvern og miljøvitenskap. Dermed velger vi å kalle denne faktoren for miljøeksperter. Den andre faktoren består av aktører som helt eller delvis arbeider med å ivareta lokale interesser i rurale områder. Vi kaller derfor denne faktoren for bygdeinteresser. Faktor 3 inneholder fire institusjoner som

har sitt arbeid knyttet til politiske prosesser. Faktor tre ble derfor kalt for politiske institusjoner».

«Miljøeksperter var den gruppen som flest ønsket skulle spille en rolle i forvaltningen av rovdyrene (3,43). politiske institusjoner fulgte på andre plass (3,30). På sisteplass kommer bygdeinteresser med en gjennomsnittsverdi på 3,25. Alle tre har en gjennomsnittsverdi på over 3 som viser at utvalget på gjennomsnittsnivået mener at alle tre bør ha en rolle i rovdyrforvaltningen». Krange et al 2011 (side 32)

Dersom man kjører bivariate regresjoner for sammenhengen mellom synet på bestandsmål for bjørn mot faktorene miljøeksperter og bygdeinteresser viser det dette seg:

«Begge de statistiske assosiasjonene er signifikante på 0,001-nivået. Sammenhengene her har motsatt fortegn. Det betyr at jo sterkere man mener at miljøeksperter skal bestemme, jo større er sannsynligheten for at respondenten vil øke bestandsmålet for bjørn. Jo sterkere man mener at de som jobber med å ivareta rurale interesser (bygdeinteressefaktoren) jo større er sjansen for at man vil redusere bestandsmålet».(side 33)

Som endel av oppsummeringen (som vi definerer innunder vår forskning) sier de:

«Vi kan derfor si at oppslutningen om de ulike aktørenes deltakelse i rovviltforvaltningen synes å inngå i holdningspakker som etter hvert er velkjente for alle som følger diskusjonene om rovvilt og rovviltforvaltning. En (overdrevent) typisk tilhenger av at "miljøeksperter" skal ha innflytelse, er da en person som mener at for lite natur er vernet, har en lunken innstilling til jakt, og som ikke har store rovdyr i nærheten av bostedet. Dette er en yngre person med høyere utdanning og med mange bøker hjemme, og som bor i et urbant område (men merk at dette er et sterkt forenklet bilde basert på til dels svake sammenhenger).

En "supertypisk" tilhenger av at "bygdeinteressene" skal med, er en person som først og fremst er svært positiv til jakt, men som også mener at for mye natur er vernet. Dette er også en eldre person som bor i et spredtbygde område, men vi kan ikke si noe om vedkommendes utdanningsnivå eller mengde "kulturell kapital" (igjen: til dels svake sammenhenger ligger under dette bildet)». (side 47)

Krange et al.(2011) konkluderer med følgende (side 58) (Vårt sammendrag):

- Stor oppslutning i befolkningen at bestandsmålet er «bra som det er» (på dagens nivå)²³. Når det gjelder om målet skal økes eller reduseres fremstår tydelige sosiale skiller, forklart som tilgang på økonomiske og kulturelle ressurser.
- Flere aktører skal få ha innflytelse på rovviltforvaltningen.
- Direktoratet for naturforvaltning som i dag ofte får mye kritikk, har stor tillitt bland befolkningen.
- Kultur og sosial status har stor betydning for syn for og imot bestandsmål og dette kan utvikle seg videre.
- Synet på ulv varierer i hovedsak i forhold til avstanden man opplever til dyret, mange som lever i nærhet til ulv beskrives som positiv eller pragmatisk til dagens bestandsmål

«Men selv om noen av analysene er relativt avanserte, avdekker også de bare en flik av virkeligheten. Det er derfor nødvendig å gå videre med forskning for å se på andre aspekter, noe som også er mulig med det datasettet vi nå har. De første to rapportene har bare utnyttet en del av dets potensial». (Krange et al 2011 side 15)

8.3 Forskning på rovdyrenes påvirkning på befolkning og samfunn.

Mangerud et.al (2009) Helseundersøkelsene i Nord Trøndelag er ganske unike både nasjonalt og internasjonalt.

«Den er Norges største samling av helseopplysninger om en befolkning. Data er framskaffet gjennom fire befolkningsundersøkelser, og til sammen har 250 000 trøndere samtykket til at aidentifiserte helseopplysninger kan gjøres tilgjengelig for godkjente forskningsprosjekter. Dette gjør HUNT til en betydningsfull samling av helsedata og biologisk materiale, også i internasjonal sammenheng»²⁴

Mangerud et al. (2009) behandler i hovedsak hvordan bjørn påvirker befolkningen, og er særegen siden undersøkelsen dekker en hel befolkningsgruppe innenfor to kommuner. Formålet med undersøkelsen var «var å se på hvordan rovdyr i nærområdene påvirker befolkningen når det gjelder næring, bruk av utmark, helse, livskvalitet, trivsel og tillit til

²³ Slik det var I 2011

²⁴ [HUNT forskningssenter - Helseundersøkelsen i Trøndelag - NTNU](#)

rovdyrforvaltningen». (side 5) Oppdraget kom fra Verdal kommune som ønsket en utvidelse av den vanlige Helseundersøkelsen med bakgrunn i utfordringer med bjørn i kommunen. Undersøkelsen kommer også innpå ulv siden den også er i ferd med å synliggjøre seg i området. Området ligger utenfor det hovedområdet som vi drøfter, men siden vi ikke skal se på geografiske eller økonomiske parametere mener vi at funne her for stor grad er overførbare.

Undersøkelsen er foretatt i to kommuner Lierne, med 1485 innbyggere og Namdalseid med om lag 2000 innbyggere. «*Lierne har en relativt stor bjørnестamme som de deler med Sverige*» (side 11) mens Namdalseid ikke har hatt bjørn i nærmiljøet. Da har man to referansekommuner å undersøke. Befolkningen i disse områdene kan også i tillegg til bjørn, ha utfordringer med andre rovdyr.

«I Lierne leverte 705 personer spørreskjemaet (84 %). I Namdalseid leverte 675 personer spørreskjemaet (89 %), mens i Flatanger var det 41 personer som leverte spørreskjemaet (10 %). Selv om innbyggerne i Flatanger egentlig ikke skulle besvare spørreskjemaet, ble de som besvarte det likevel medregnet i denne rapporten. Til sammen var det 48 % av alle inviterte som besvarte spørreskjemaet!». (Side 11)

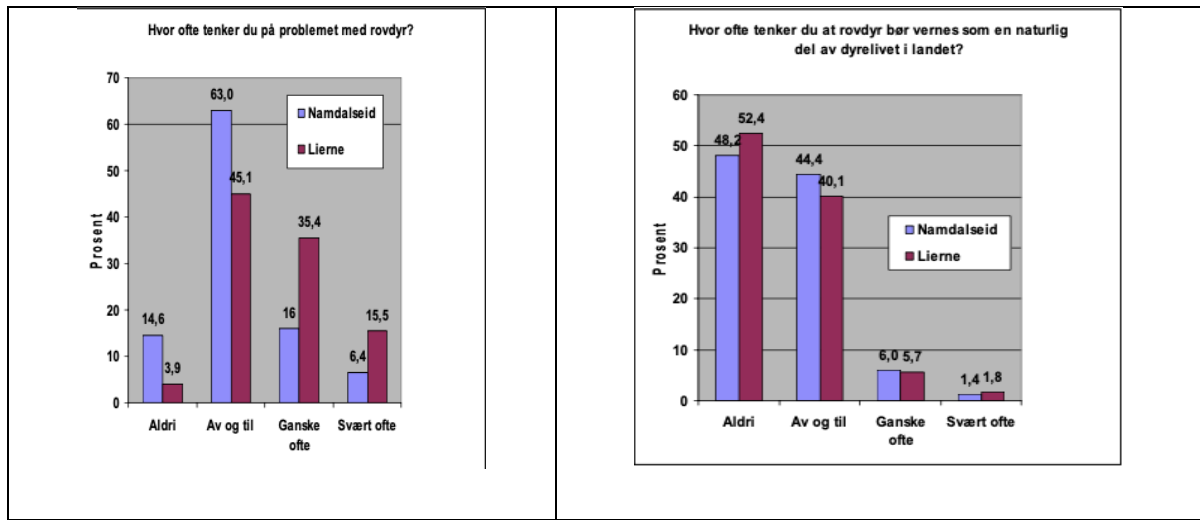
Dette gir et utvalg på 1381 personer, av disse svarte 638 personer fra Lierne og 677 på spørsmål om rovdyr (s5). Dette gir et utvalg på 1315 personer. 12,7 % av de spurte fra Lierne og 3,4% fra Namdalseid hadde sagt at de hadde sett ulv. Dette betyr at man kan anta at begge kommuner kunne svare positivt på «finnes rovdyr der jeg bor» og svaralternativet *ulv* er gjeldene også her.

Noen spørsmål kunne gi «feil» tolkning for eksempel når det spørres om *endring av bruk av naturen*, kan et svar både reflektere øket bruk med ønske for å se en bjørn og redusert bruk av bekymring for å møte den. Det samme med spørsmålet om synet på rovviltforvaltningen, både motstandere og tilhengere av bjørn kan ha misnøye grunnlagt i sitt syn.

Totalbildet gjør at dette ikke var direkte problematisk.

Å oppleve rovdyr:

Mangerud et.al (2009) har ikke stilt spørsmålet hva respondentene mente om dyr eller bestandsmål. Med spørsmålene «*Hvor ofte tenker du at rovdyr bør vernes som en naturlig del av dyrelivet i landet?*» og «*Hvor ofte tenker du på problemet med rovdyr?*»? Får man frem følgende grafer:

Når man ferdes i naturen, er sannsynligheten for å møte rovdyr nærmere en 100 meter signifikant *om* man skulle møte dem. Sannsynligheten for å møte dem på nært hold er vesentlig større på steder med stor rovdyr tetthet.

Et funn viser at det at flere i Lierne en i Namdalseid som opplever det som positivt at det er rovdyr i norsk natur. Dette kan skyldes at man får bedre kunnskap eller «venner seg til tilstanden». Når det gjelder de som *har møtt bjørn* var det over halvparten (68%) som *ikke var glade* over at det fantes rovdyr mot 33% som rapporterte at de var glade. Eksponering av Bjørn kan dermed antas å ha innvirkning på på oppfatningen.

Men uten en *eksponering for bjørn*, viser rapporten at gleden over å ha bjørn i kommunen er høyere i kommunen med større bjørnetetthet, man antar at dette skyldes tilvenning og kunnskap.

Hva man mener om at det *finnes* rovdyr i Norge, svarte respondentene i de to kommunene ganske likt, men på spørsmål om *redusert glede i naturen* ble det annerledes:

Frykt ovenfor rovdyr er sammensatt, det rapporteres en sammenheng mellom mengde rovdyr i en kommune og hvor mange som frykter dem, men det er også variabler innefor

aldersgrupper. Det er særlig aldersgruppen 60-69 år som er mest redd for ulv. Når det gjelder frykt for angrep på barn er denne signifikant, og rapporten skriver ; «Disse tallene samsvarer til en viss grad med en annen undersøkelse²⁵, hvor 66 % svarte at de ville vært bekymret for sin families sikkerhet om de bodde i områder med ulv» (Side 27)

«I Lierne var det flere enn i Namdalseid som tenkte på rovdyrproblemet og rapporterte om redusert livskvalitet, men i begge kommunene var det de som rapporterte at de svært ofte tenkte på rovdyrproblemet, som også rapporterte om redusert livskvalitet». (s 27)

Videre skriver rapporten:

«Det å tenke svært ofte på rovdyrproblemet vil da kanskje påvirke respondentenes følelser for rovdyr og egen situasjon, noe som igjen vil påvirke livskvaliteten negativt. Dette behøver ikke gjelde kun rovdymotstandere, da det også er mulig at rovdyrtilhengere får en verre livskvalitet av å tenke på rovdyrproblemet fordi de kanskje føler at rovdirene ikke blir i varetatt på en optimal måte. Når det gjaldt gleden over rovdyr i kommunen og det å tenke på rovdyrproblemet viste dataene at det var mange færre i både Lierne og Namdalseid som rapporterte at de tenkte på rovdyrproblemet og samtidig rapporterte om glede for at de var tilstede i kommunen, enn de som rapporterte at de ikke var glade for rovdyr i kommunen» (Side 28 og 29).

Siden det er en sammenheng mellom *hvor ofte man tenker på rovdyr og negativt syn*, så kan det tenkes at «å tenke mye» skaper frykt som igjen gir helseutfordringer. Da det er tillegg er svar som viser at de som har vært eksponert for rovdyr er mindre redde en de som ikke har vært det, og man kan anta at det kan være frykt for det ukjente, som skaper denne frykten.

Holdninger til rovdyr

Rapporten viser til at folks holdninger til rovdyr er mere mangeartet en man kan få inntrykk av gjennom media. «folk i Lierne rapporterte om mer glede over rovdirene enn folk i Namdalseid, men rapporterte likevel mest frykt og var mer utsatt for påvirkninger av rovdyr i nærmiljøet.» Mangerud et al 2009 (side 32)

²⁵ Lindell, J. D. C. & Bjerke, T. (red). 2002. Frykten for ulven. En tverrfaglig utredning. Oppdragsmelding 722. NINA. Denne har vi ikke sett på

Når respondenter får spørsmålet «har du tillitt til den nasjonale rovviltforvaltningen» og alternativet *ja* eller *nei* viser rapporten en tydelig mistro, «*da det var hele 95 % i Lierne og omtrent 80 % i Namdalseid som ikke hadde tillit til den nasjonale rovdyrforvaltningen*».

Dette kan ha flere årsaker, generell mistro til sentrale politikere kan være en av dem. Både tilhengere og motstandere kan respondere med mistro ut ifra forskjellige ståsteder, men vi så også at folk i Lierne med mest rovdyr rapporterte mere glede over rovdirene enn de i Namdalseid. Et flertall i kommunene mente at de hadde liten innvirkning på politikken og at «*lokal kunnskap og erfaring i liten grad ble benyttet i rovdyrforvaltningen*» (side 33)

Skepsis til rovdyr øker med følelse av avmakt, og studier viser at mange lokalsamfunn sliter med avmakt og følelse av manglende påvirkningskraft i forvaltningen. Videre sier rapporten:

«I tillegg vil lokal medvirkning i rovdyrforvaltningen, gjennom økt innflytelse og kontroll, bidra til å redusere frykten, samtidig som tilliten til rovdyrforvaltningen muligens blir større hvis lokalbefolkningen får være med å bestemme».(side 33)

Rapporten Helseundersøkelsene i Nord - Trøndelag Mangerud et.al (2009)) slutter på denne måten:

«Konklusjon

Ut i fra dataene denne rapporten bygger på ser det ut til at forekomst av store rovdyr i nærmiljøet har påvirket folk på en negativ måte i Lierne sammenlignet med Namdalseid. Både når det gjelder frykt for rovdyr, næringsvirksomhet, glede ved bruk av utmark, livskvalitet og trivsel. Det ble funnet en relativt liten direkte effekt på selvrapportert helse. Undersøkelsen bekrefter at det er tillitssvikt mellom befolkningen og myndighetene når det gjelder rovdyrforvaltningen» (Side 33).

Rønningen (2020) Beiteressurs rovdyr og lokalsamfunn

«Denne sluttrapporten er en oppsummering av funn, konklusjoner og anbefalinger fra forskningsprosjektet «Beiteressurs, rovdyr og lokalsamfunn» (kortnavn LOKAL ROVDYR), prosj.nr 267982, Forskningsrådet. Prosjektet ble gjennomført i perioden mars 2017-februar 2020, og har vært finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri og med medfinansiering fra Fylkesmennene i Nordland, Nord- og Sør-Trøndelag og Hedmark.»

Det er gjennomført både kvalitative og kvantitative undersøkelser.

Den kvalitative undersøkelsen undersøkte *«tilpasningsstrategier hos 20 sauebønder i Hedmark, innenfor og utenfor ulvesonen. (I tillegg er det foretatt intervju og samtaler med nøkkelinformanter i forvaltning og organisasjoner samt informanter som ikke er sauebønder).» (s5)* Ved å unngå å «peke direkte» på en dyreart kom man til at ulv er den som i betydelig grad virker inn på folks hverdag. (s 7)

I sin kvantitative undersøkelse hentet man inn data fra en nasjonal undersøkelse med 1650 som man supplerte med andre data fra rovdatabasen og Statistisk sentralbyrå.

Rapporten viser til at av Norges Totale jordbruksareal ligger 53 % i rovdyrsoner, og at skader på beitedyr flytter seg ut av sonene, delvis fordi det ikke finnes byttedyr igjen på utmark inne i sonene.

«Majoriteten av rovdyrdrepte sau og rein finnes nå 30-50 km utenfor rovdyrsonene, der dyrene enda beiter fritt» (side 4).

Rapporten beskriver at inne i sonen gir driftsomlegginger både økonomiske, driftsmessige og dyrevelferdsmessige utfordringer. Kompensasjonsordninger oppveier ikke for ulempene inne i sonen og utenfor sonen er det vanskeligere å få omstillingstilskudd.

Inne i sonen blir konsekvensen at flere mindre bruk legges ned, og det oppstår «hobbybruk» (s 4) i mere sentrale strøk som drar nytte av tilskuddordningene. Også utenfor sonene er det svært utfordrende for mindre bruk som ikke kan legge om til ander produksjoner. Det antas at det noen steder etter dagens situasjon vil bli slik at da sauen forsvinner vil det også bli økte tap på større beitedyr. Å forklare nedlegging og utflytting i et urban-Rural problemstilling (at folk flytter inn til byene) uten at rovdyr har innvirkning vil være unøyaktig.

Det er målt begrenset tillitt med rovviltforvaltningen og politikere ikke minst i forhold til uforutsigbarhet, byråkratisk saksbehandling. Med andre ord, tiltakene virker ikke som

forutsatt. Selv om det gis ut fellingstillatelser raskere synes det i rapporten som om dette ikke oppfattes godt nok (s6). De fleste ønsker at det skal være rovdyr i naturen i Norge, men flere ønsker ikke ulv i Norsk natur. De fleste uttrykker at de ikke hater ulv eller andre rovdyr.

Psyko-sosiale belastninger beskrives som betydelige blant sauebønderne.

Den kvalitative undersøkelsen viser at endrede driftsforhold med bakgrunn i skadebildet fra rovdyr, har fjernet innarbeide sosiale høydepunkt og erstattet disse med utrygghet og manglende rekruttering til yrket.

Det ble rapportert om at hets, trusler og sabotasje når de skulle følge opp dyreholdet opplevdes som vanlig. *«Mange husdyrholdere opplever å stå i frontlinja i en belastende strid mellom rovdyrvernere som har lite å tape personlig, og familier som har sitt livsgrunnlag eller livsprosjekt i potten».* (side 6) Konfliktene skapte slike følelser at man ikke drøftet rovdyrspørsmål utenfor «*nærmeste krets*» (s6). Den kvantitative undersøkelsen viser at sauebønder i kommuner med tap over 10 kadaver i løpet av de siste 5 årene, *«har signifikant høyere grad av mentale plager enn øvrige sauebønder»* (side 7) Stress, angst og søvnproblemer rapporteres, både i den kvalitative og den kvantitative undersøkelsen.

Internasjonal forskning viser et ganske sammenfattende resultat mellom land. Rapporten viser til en internasjonal undersøkelse av de Bona m fl som konstaterer at; *«at en gruppe av internasjonale konvensjoner (Biomangfoldkonvensjonen, Bern-konvensjonen) prioriteres framfor andre (som ILO-konvensjonen²⁶). Det er dårlig samsvar mellom politiske mål og virkemidlene som benyttes. Det er begrenset overensstemmelse mellom nivåer og sektorer (lokalt – regionalt – nasjonalt, landbruk - miljøsektor). Det erkjennes et behov for å benytte et systemperspektiv, men det savnes politisk organisering og virkemidler som reflekterer dette. Todelte mål leder ofte til at ett mål favoriseres framfor det andre».*

For forvaltningen er det utfordrende å styre med manglende legitimitet og rapporten viser til utviklingen der forvaltningsmessige beslutninger søkes overprøvd i retten. Å «jussifisere» miljøspørsmål er betenkelig hevder forfatterne.

²⁶ ILO konvensjoner er flere FN baserte konvensjoner som omhandler minimumsstandarder for arbeidsmiljø, blant annet sikkerhet og miljø, og diskriminering. [ILO-konvensjoner \(fn.no\)](http://fn.no)

Forvaltningen er avhengig av uhildet kompetanse når den skal fatte beslutninger, forskning viser at lokal og erfaring/Tradisjons kunnskap er viktig og kan få negative konsekvenser for artsmangfoldet dersom det ikke implementeres i beslutninger. (side 9)

Rapporten avslutter med noen konklusjoner og anbefalinger

Utfordringen med sauetap i rovdyrsonen er i utgangspunktet borte siden sauen ikke går i utmarka lenger. Konsekvensen av dette blir at områder utenfor sonen får økt predasjon av rovvilt. Tidlig innsanking og inngjerding er tiltak som virker i dag, men er lite optimalt siden den medfører økt belastning på innmarka. Ønsker bonden omstilling (skifte av produksjon) blir det i praksis å bytte inn beiteretten for omstillingsmidler. Konsekvenser på lang sikt er ukjent. Ved økt innmark beiting kan man anta at det biologiske mangfoldet reduseres, noe som kanskje også kan ha et klimaperspektiv. En annen effekt er økt bruk av antibiotika noe som reduserer de fortrinn norsk sauebruk har i dag, med lite medisinbruk og sunne raser. Om sauehold blir nedlagt i områder med rovdyr, får dette antagelig ikke konsekvenser for norsk selvforsyning.

Problematikken med rovvilt og beitenæringer må behandles på et høyt prinsipielt nivå, også med tanke på mulig erstatning for tapte beiterettigheter,

Forvaltningen må være effektiv, oppleves rettferdig og forholde seg til rovviltforliket.²⁷

Den må bli mere helhetlig med en bedre integrering av lokal og erfaringsbasert kunnskap, sammen med natur- og samfunnsvitenskapelig kunnskap. *«Den kunnskapsbaserte rovviltforvaltningen er basert på en metodikk som blant lokale aktører ofte ikke oppleves som helhetlig nok, og favner ikke den lokale konteksten og sameksistensen mellom rovdyr og beitedyr»* Rønningen 2020 (side 10).

Rapporten beskriver at det er behov for mere vitenskapelig kunnskap om tiltak og effekter, og forsterke bruk av tiltak som man ser fungerer. De skriver videre; *«Da Stortinget behandlet St.meld. nr. 15 (2003-2004) Rovvilt i norsk natur skrev energi- og miljøkomitéen i sin innstilling (Innst. S. nr. 174 (2003-2004)) at det ville «være ønskelig at det settes i gang undersøkelser som gir kunnskap om hvordan rovdyr påvirker folks hverdag og livskvalitet» (s. 14). Forvaltningen har ikke fulgt opp denne henstillingen fra Stortinget. Spørsmålet om hvordan både rovvilt og rovviltforvaltningen påvirker livskvaliteten til de som blir berørt er*

²⁷ I juni 2011 ble bestandsmålet for rovdyr som ble satt i 2004 justert til det som i dag kalles rovviltforliket.

imidlertid ikke blitt mindre aktuelt. Vi har i prosjektet dokumentert både med kvalitative og statistiske metoder effekter på psykisk helse hos sauebønder i områder med tap til ulv». (side 11 og 12)

Rapporten oppsummerer (forhold relatert til våre undersøkelser) slik :

Legitimiteten til politikk og forvaltning er sentralt, og fordrer tillit på begge sider. Det er denne tilliten som blir sterkt prøvd i rovviltkonflikter. Forvaltningen skal fatte beslutninger basert på kunnskap, skjønn og med basis i politiske beslutninger. Vi observerer en utvikling internasjonalt og nasjonalt i retning av søksmål og rettsaker der en ønsker å overprøve forvaltningsvedtak, med andre ord at forvaltningsmessige beslutninger ikke har tillit. En «jussifisering» av miljøfeltet er betenkelig, om det får stort omfang.

Den todelte målsetningen i rovviltforliket fordrer en langt mer samkjørt landbruks- og miljøsektor. Vi anbefaler en bedre koordinering, og en tydeligere landbrukssektor, særlig på nasjonalt nivå.

Rovdyrforvaltningen vil nok fortsette å være omstridt. Men en tydelig og forutsigbar forvaltning, virkemidler som oppfattes som rettferdige, sammen med økt innsats for bedre formidling og kunnskapsdeling, vil være avgjørende for forståelsen av forvaltningen, bruken av og synet på utmarka for de mange ulike aktører og interesser.» Rønningen (2020 side 11)

9. DRØFTING

I teorikapittelet har vi hatt drøftet metodologisk individualisme og kollektivism, med en videreføring med *Sosiale representasjoner* i Analysen. Vi hadde en hypotese om at man ved et kollektivistisk utgangspunkt kan risikere å «gå glipp av» sentrale mekanismer når virkeligheten for den enkelte skal beskrives. Under arbeidet med teori oppsto en hypotese om at *tid* er en sentral forklaringsfaktor når meninger dannes ut fra grunnleggende behov hos mennesker, det vi har valgt å kalle verdier.

Dette forsterkes gjennom Analyse arbeidet når vi ser at noen av våre forskningsobjekter «er innom» det samme. Vårt standpunkt blir da at metodisk valg og gjennomføring er derfor svært viktig når virkeligheten skal beskrives. Dette gjelder særlig i områder der det er konflikt. Dette begrunner vi med at vi finner at når konflikter skal forklares, avviker forklaringsuniversene betydelig imellom forskerne.

Høyen et al (2022) beskriver at Rovdyr, og særlig ulv skaper store konflikter. De har tidligere definert «tre parter» i konflikten; *Forvaltningen, tilhengere og motstandere*.

Bildet er nok mere komplisert enn dette.

Forvaltningen er en felles betegnelse på flere instanser som Politikere, Miljøvern-departementet, Direktoratet for naturforvaltning og Rovviltnemndene samt Statens naturoppsyn (SNO) ansees i denne sammenhengen som mest sentrale. Dette har i og for seg ikke stor betydning for vår forskning.

Av både kvalitative og kvantitative undersøkelser fremstår tilhengere og motstandere i flere graderinger:

- Tilhenger av ulv, men motstander av dagens politikk, med bestandsmål og nedskyting
- Tilhenger av ulv, men ønsker et økt bestandsmål
- Nøytral eller tilhenger av ulv, og enig i dagens politikk
- Motstander av ulv, enig i et bestandsmål, men det bør reduseres.
- Motstander av all ulv.

I form er det betydelige forskjeller mellom arbeidene vi har sett på.

Figari og Skogen (2008) og Krange et al (2011) vier en betydelig andel av forskningen på å beskrive det teoretiske grunnlaget. Skogen et.al (2013) forklarer også teorien som vi finner

har klare likheter med metodologisk kollektivism. Som vi har vært inne på tidligere støttes dette av Durkheim, mens Weber er kritisk til teorien. (Gilje og Grimen 1993) Mangerud et al (2009) drøfter til en viss grad Bronfenbrenner teori, hos Rønningen et al (2020) er det ikke definert noe teoretisk ståsted.

Det er stor konsensus i forskningen, uavhengig av metode, at det er store konflikter om ulv i Norsk natur. Avstanden til selve dyret og opplevelsen av nærhet er signifikant i dannelsen av oppfatningen av dyret.

Berettigelsen av ulv i Norsk natur.

Et argument vi som vi har møtte i hverdagen og også tidvis oppstår i media er at ulven har en berettigelse i naturen for å sikre det biologiske mangfoldet²⁸, særlig med utgangspunkt i en film på Youtube fra Yellowstone Nasjonalpark.²⁹ En av oss forfattere av denne masteren var på en ulvekonferanse i USA der David Mech, en av verdens fremste ulveforskere i et foredrag uttalte, slik det ble oppfattet av han, at dette ikke stemte i betydelig grad. Et av forskningsspørsmålene våre var derfor *hva forskningen sier om berettigelsen av ulv i Norsk Natur.*

Vi har en antagelse om at det er almen akseptert at alle arter har en plass i naturen, og vi forventet derfor ingen argumenter med det som grunnlag.

Ingen av forskerne argumentere for berettigelse av ulven, men beskrev gjeninnføringen på noe forskjellig vis.

Mangerud et al (2009) beskriver at ulv og bjørn har vært utryddingstruet og ble derfor totalfredet, og at Norge i dessuten er forpliktet gjennom internasjonale avtaler (Mangerud et al, 2009, s. 7) *Rønningen (2020)* beskriver de internasjonale og nasjonale forpliktelsene opp mot konvensjoner og Naturmangfold loven (s 3). I Krange et al er det ikke frembragt noe argumentasjon, mens det hos Figari og Skogen (2008) beskriver hvordan ulven (*etter en langvarig og iherdig utryddingsprosess*) reetablerte seg i til en ny skandinavisk ulvestamme utover i 1990 årene (Figari og Skogen, 2008, s. 7). Ingen av forskerne har drøftet det historiske perspektivet i forbindelse med beslutningen om utryddelse av ulven.

²⁸ [A rewilding triumph: wolves help to reverse Yellowstone degradation | Wildlife | The Guardian](#)

²⁹ [How Wolves Change Rivers - YouTube](#)

Det er store avvik imellom Mangerud et al (2009) og Rønningen (2020), og de andre i *beskrivelsen av tilstedeværelsen* til rovdyr. Mens Mangerud et al (2009) og Rønningen (2020) viser til *effekten mot mennesker* og konsekvenser i forhold til det viser de andre i hovedsak til hva man mener om ulven.

Det er stor konsensus at ulven ikke skal utryddes, men det kommer frem som forholdvis klart at synet på ulven, varierer sterk med tilstedeværelsen av dyret. Vi fant ikke hos noen av forskerne en biologisk forklart berettigelse av ulvens nærvær.

Det er noen steder utfordrende å tolke drøftingene til Krange et.al om de drøfter ulv, bjørn eller begge deler. Dette løste vi ved å definere forhold som «minst Bjørn». Krange et al (2011) drøfter i kapittelet «*Hva er det med ulven?*» (Krange et al, 2011, s43) at det synes som om ulven ikke i like stor grad er knyttet opp mot de sosiale parameterne (eks. meninger om jakt, naturvern mv.) som Bjørn. «*Ulvens nærvær kan synes å ha en mer direkte påvirkning på folks oppfatning av hvor mange ulver det bør være*» (Krange et al s 43). Vi tolker dette dit at ulven trigger mere følelser enn bjørn.

Vi anser derfor undersøkelser vedørende Bjørn som gjeldene også for ulv, der dette ikke er nærmere beskrevet.

Mangerud et.al(2009) (2008) behandler Bjørn med «innslag av ulv» og Rønning 2 (2020) pendler mellom Reindriftnæring, sau og rovdyr.

Krange et al (2011) stilte spørsmålet «Hvilke rovdyr finnes der du bor» med opplisting av de store rovdyrartene. Respondenten kunne krysse av på seks alternativer: *gaupe, jerv, bjørn, ulv, det fins ikke rovdyr der jeg bor* eller *vet ikke*. Det kommer ikke senere frem i hvilken grad artene har innbyrdes innvirkning på hverandre. Bruk av uttrykket «finnes» er etter vårt syn unøyaktig og helt avhengig av den enkeltes opplevelse.

Det er en tendens til mindre frykt i kommuner der rovdyrplagen er mest synlig for folk flest, mens den øker igjen etter eksponering av rovdyret. Mangerud et al (2009)

Hvem har forskerne sett på?

Rovdyr og Helse - (Mangerud et.al 2009) er en kvantitativ undersøkelse med en forholdsvis stor representasjon i to kommuner, en sterk rovdyrutsatt og en noe mindre. Det unike ved denne undersøkelsen er at den «kjenner utvalget» siden det er gjennomført to helseundersøkelser i store deler av det samme utvalg på forhånd.

Undersøkelsen; *Beiteressurs, rovdyr og lokalsamfunn* (Rønningen 2020) er en kombinasjon av dokumentundersøkelser, kvalitative undersøkelser med fokus særlig på områder i Hedmark (Innlandet) med tap av sau, og tall fra den kvantitative nasjonale spørreundersøkelsen «Trender i norsk landbruk», der 1650 bønder inngår i analysene. Det er supplert med tapstall fra Rovdata; antall sau drept av ulv på kommunenivå, og relevant kommunestatistikk fra Statistisk sentralbyrå.

Med samer og reindrift i undersøkelsen er fokus litt utover ulv og ulvesonen, med noen flere parametere. Dette er ikke av stor betydning for det vi ønsker å se på, siden det fremgår godt hva som gjelder hva.

Vi har i Analysen drøftet noe usikkerhet rundt undersøkelsene til Figari (2008) og Figari og Skogen (2008) siden vi finner et avvik mellom forskningsspørsmål, beskrivelse av gruppene og gjennomgang av svar.

Det kan bety at det kommer frem svar fra personer som vi ikke vet område til. At det har vært foretatt flere intervjuer i andre undersøkelser kan være med å forklare at det hos Figari og Skogen (2008) vises til funn som ikke er listet i forskningsspørsmålene. Som et eksempel, i noen intervjuer, samt i kapittel 7 «konsekvenser» finner vi igjen forhold relatert til Forvaltning; «*Både jegere og bønder formidlet på dette viset et sterkt ønske om selv å få spille hovedrollen i forvaltningen av viltbestanden*» (Figari & Skogen,2008, s 47). og «*I tillegg kan dette føre til at også folk som vil ha ulven her vender seg mot forvaltningen.*» (Figari & Skogen,2008, s 47).

Dette gjør det utfordrende å drøfte spørsmålstillingene i et metodisk perspektiv, og også finne hvilken fokusgruppe som har svart når det vises til meninger. Vi ser også at det hos Figari og Skogen er referert til funn som har oppstått i *andre fokusgrupper* enn det forskerne har oppgitt skal være i undersøkelsen, i tillegg til at noen beskrivelser var vanskelige å tolke.

Som eksempel beskrives på et sted at det var ingen i gruppene som var hadde «*sauehold som hovednæring*» (Figari & Skogen, 2008, s 45)

Man kunne da anta at «noen i gruppene» hadde sau, men ikke som hovednæring- men det står videre at «*faktisk er det svært få bønder i Trysil og Halden som holder sau*». (Figari & Skogen, 2008, s 45).

Hensikten med dette utsagnet kan ha to retninger, enten at ingen i gruppen hadde sau siden det faktisk er svært få bønder som holder sau (slik at man dermed er tilnærmet representative for områdene) eller som en generell opplysning om at det er svært få bønder i Halden og Trysil som har sau. Når man, på forhånd, har definert noen av partene i konfliktene slik: «*mellom motstandere og tilhengere, mellom forvaltere og sauebønder, mellom rovviltforskere og lokale innbyggere, for å nevne noen*» (Figari & Skogen, 2008, s. 7) fremtrer sauebønder tydelig frem som en part i konflikten. Dette mener vi står i kontrast til at sauebønder kun *nevnes* i forbindelse med konflikt. Vi finner at forfatterne skriver følgende i en fotnote; «*Det ble gjennomført et fokusgruppeintervju med sauebønder fra Trysil, men denne delen av materialet inngår ikke i denne rapporten*». (Figari & Skogen, 2008, s 45).

I og med at sauebønder er en tydelig definert konfliktpart som også har helseutfordringer grunnet rovvilt (Rønningen 2020), ikke deltar i en undersøkelse om konflikter, er det grunn til å anta at det empiriske grunnlaget kan bli svekket. Hvor mye, er naturlig nok avhengig av utvalg for øvrig, og *hva man ønsker å belyse*.

Kränge et al (2001) hadde på forhånd bestemt et utvalg herunder et sosioraster panel hos TNS gallup. Disse er klassifisert med sosiale (kulturell og økonomisk kapital) parametere. Undersøkelsen ble foretatt med et nettbasert spørreskjema.

Utvalget var på totalt omtrent 4000 og man ønsket å få en sterkere representasjon fra rovdyrkommunene; «*Teknisk ble dette løst ved å trekke et relativt større antall respondenter fra kommuner vi definerte som rovdyrkommuner*», (Kränge et al, 2011, s. 16) . Derfor ble 1000 personer hentet fra kommuner i rovdyrsonen.

For å gjøre oss kjent med utvalget ønsket vi å se nærmere på dette. I etterfølgende tabell (figur 6) har vi hentet data fra to steder, i tabell om «*effekt av bostedsstørrelse i synet på bestandsmål for bjørn i Norge*» (Kränge et al, 2011, s. 24) og *Fordeling av utvalget på størrelsen på bosted N* (Kränge et al, 2011, s. 16)

Fordelt på kommunestørrelse blir det slik:

	Mindre grend eller spredtbygd strøk	200 - 2000 innbyggere	2000 -10000 Innbyggere	10001 -400000 Innbyggere	400001--- 1000000 Innbyggere	1000000 -30000000 Innbyggere	OSLO
Utvalg (N) 3976 Svar tab s 24	460	452	784	1043	443	408	386
Utvalg N 3999 (4000) ³⁰ av %	464	456	788	1048	444	412	388
% av totalt N side 16	11,6	11,4	19,7	26,2	11,1	10,3	9,7

Figur 8 hentet fra Krange et al 2011 side 16 og 24

11342: Areal og befolkning, etter region, statistikkvariabel og år		
Befolkning per 1.1. (personer)		
2011		
Sone	Kommune	Innbyggere
2:0412	Ringsaker (-2019)	32842
1:0101	Halden (-2019)	29220
2:0403	Hamar (1992-2019)	28662
3:1702	Steinkjer (-2017)	21151
2:0427	Elverum (-2019)	19979
4:2012	Alta (-2019)	19071
1:0402	Kongsvinger (-2019)	17436
1:0221	Aurskog-Holand (1966-2019)	14632
3:1721	Verdal (-2017)	14334
1:0125	Eidsberg (-2019)	10940
4:2030	Sør-Varanger (-2019)	9826
2:0425	Åsnes (-2019)	7597
2:0428	Trysil (-2019)	6754
2:0420	Eidskog (-2019)	6299
2:0423	Grue (-2019)	5024
1:0137	Våler (Østfold) (-2019)	4573
2:0429	Åmot (-2019)	4317
2:0426	Våler (Hedmark) (-2019)	3882
1:0127	Skipstvet (-2019)	3576
1:0119	Marker (1964-2019)	3476
4:2011	Guovdageaidnu - Kautokelno (-2019)	2935
4:2025	Deatnu - Tana (-2019)	2897
4:2021	Käräsjoika - Karasjok (-2019)	2768
3:0430	Stor-Elvdal (-2019)	2665
3:1711	Meråker (-2017)	2503
4:1742	Grong (-2017)	2357
4:1940	Gällivuohtna - Kiljordi - Kaivuono (-2019)	2185
3:1736	Snåase - Snåsa (-2017)	2172
3:0432	Rendalen (1965-2019)	1974
1:0118	Arenmark (-2019)	1414
3:1738	Lierne (1964-2017)	1406
4:1943	Kuusnangeni (-2019)	1294
3:1740	Namskogan (1923-2017)	928
1:0121	Ramskog (-2019)	678
3:1739	Raarvihke - Røyrvik (1923-2017)	499

Figur 9 Kommuner i rovviltsonen

Vi ønsket å se på fordelingen av innbyggere i forhold til utvalget og fant innbyggertall i de oppgitte kommunene (Krange et al side 14) den 1. Januar 2011 på SSB, Figur 9 viser fra bunn til topp antall innbyggere i de aktuelle kommunene i januar 2011.

Vi ser at Ringsaker er på topp med 32842 mennesker. Dette er alle kommunene i rovdyrsonen beskrevet hos (Krange et al, 2011, s. 16) med under 40 000 innbyggere. Omregnet fra % og fordelt slik vi har i figur 5, vil dette være totalt 2756 personer.

³⁰ Det er et avvik på utvalget N 3999 fra Krange et al s 16 og summeringen i tabellen som blir 4000. Dette skyldes avrundings feil hos Krange et al.

Kommune	Befolkning per 1.1. (pr)	
	2011	
	Innbyggere	
0301 Oslo kommune	599230	
1201 Bergen (1972-2019)	260392	
1601 Trondheim (-2017)	173486	
1103 Stavanger	126021	
0219 Bærum (-2019)	112789	
1001 Kristiansand (-2019)	82394	
0106 Fredrikstad (1994-2019)	74579	
1902 Tromsø (-2019)	68239	
1102 Sandnes (-2019)	66245	
0602 Drammen (-2019)	63582	
0220 Asker (-2019)	55284	
0105 Sarpsborg (1992-2019)	52805	
0806 Skien (-2019)	52077	
0231 Skedsmo (-2019)	48752	
1804 Bodø	47847	
1504 Ålesund (1977-2019)	43670	
0706 Sandefjord (-2016)	43648	
0709 Larvik (1988-2017)	42638	
0906 Arendal (1992-2019)	42229	
1149 Karmøy	40063	
0704 Tønsberg (1988-2019)	39758	
0805 Porsgrunn (-2019)	35043	
1106 Haugesund	34619	
0230 Lørenskog (1908-2019)	33308	
0412 Ringsaker (-2019)	32842	

Figur 10 kommuner med over 32000 innbyggere

I Norge i 2011 var det (utenom Oslo) 19 kommuner med over 40 000 innbyggere.

Ingen av disse er i rovviltsonen.

På disse kommunen er resterende personer fordelt.

Dersom vi trekker fra de 2756 som vi ser bor er oppgitt å bo i mindre kommuner fra utvalget på 4000 blir det totalt 1244 personer som *garantert ikke* bor i rovdyrsonen.

Tallet er noe unøyaktig siden Ringsaker kun hadde 32842 innbyggere. Utvalget utenfor rovdyrsonen er derfor i realiteten noe større en våre beregninger.

Det betyr at *av alle som bor i mindre kommuner*, bor kun 36 % av de intervjuede i rovdyrsonen.

Vi finner derfor ikke at det er et relativt større antall respondenter fra områder med relativt stor tetthet av rovdyr.

Kontrollert opp mot tabellen urban- rurale holdninger til bestandsmål for Bjørn på side 24 får vi omtrent samme resultat (35%).

Det kan argumenteres med at det utover de 1000 forhåndsutpekte kan ligge inne en statistisk tilfeldighet blant de resterende 1756, slik at også personer fra dette utvalget faktisk bor i rovdyrsonen. Dette er ikke drøftet av Krange et al. (2011) så vi velger å se bort fra dette.

Krange et al (2011) beskriver også i hele utvalget noe overrepresentasjon av andel med *videregående utdanning*, og at andel *høyere utdanning* i utvalget er på nivå med den norske befolkningen. Dette finner vi kan gi ytterligere statistisk skjevfordeling, ettersom man i mindre kommuner *har mindre andel av videregående og høyere utdanning*.

En statistisk modellering på forholdet *utdanning og syn på bestandsmål* hos de i rovdyrsonen, kan dette bli unøyaktig, siden utvalget de henter fra er mindre en landsgjennomsnittet, dersom man ikke tar høyde for dette i beregningene. Vi finner ikke at dette er drøftet av Krange et al (2011).

69% av det totale utvalget bor i kommuner med mindre enn 40 000 innbyggere, herunder 25% (1000 mennesker) i rovdyrsonen. Ved å segmentere ytterligere viser det seg at blant de som bor i rovdyrsona bor 26% på større steder/ byer (Hamar, Halden, Kongsvinger). Vi har tidligere vist til betydelige forskjeller i livsbetingelser for folk i bynære strøk og i mindre bygder. Avhengig av hva man skal beskrive, kan det oppstå unøyaktigheter i tolkning av resultater. Siden vi mangler grunnlagsdokumenter mht utvalg og sosioraster panelet fant vi å prøve å beregne på en annen måte, og se hva vi fant med utgangspunkt til Norges befolkning;

Krange et al (s 16) bruker befolkningen over 20 år som utgangspunkt. I 2011 var befolkning på 20 og oppover på ca 3 650 000 kvinner og menn, med en betydelig andel under 65 år.

	Personer	
	2011	
	Menn	Kvinner
0-19 år	639 184	606 149
20-64 år	1 495 728	1 437 001
65 år eller eldre	325 937	416 306

Figur 11 Befolkning 2011 Kilde SSB

Legger man sammen menn/ kvinner over 20 år blir dette 3 674 972 personer.

Et utvalg på 3000 mennesker (de som ikke bor i rovdyrsonen) utgjør derfor 0,81 % av befolkningen, hvorav 0,33% i mindre steder.

1000 (respondenter som bor i rovdyrsonen) utgjør 0,27 % av Norges befolkning.

Heller ikke ved å beregne ut av Norges befolkning som utgangspunkt, viser beregninger at man har nådd målet ved en overrepresentasjon fra ulvesonen.

Spørsmålet man da må spørre, blir det feil resultat?

Etter vårt syn kommer dette antagelig an på hva man spør om. Tabellen «Effekten av å ha eller ikke ha bjørn nær der man bor på synet på bestandsmålet for bjørn» (Figari et al s 26) viser at andel personer som ikke har bjørn nær bostedet er på 2947 personer mens de som oppgir å ha Bjørn nære bostedet er 1033. Totalt 3980.

Dette svaret er ikke relatert til rovdyrsoner, men *den enkeltes opplevelse* og dermed valid, om det tolkes utfra det, og ikke om man bor i rovdyrsonen eller ikke. Men i analyser som beskriver statistiske forskjeller blant folk i ulvesonen og utenfor kan resultatet bli feil.

Krange et al (2011) måler *holdninger* til forskjellige spørsmål med bjørn som utgangspunkt. At man velger å bruke bjørn som måleparameter i forhold til folkemeningen skal være fordi; «at den ved siden av ulven nok er det dyret som engasjerer mest, og at den til forskjell fra ulv finnes mange steder i landet» og «Dermed er den potensielt relevant i flere personers dagligliv». (Krange et al, 2011, s. 18) Krange et al (2011, s 43) beskriver at ulv engasjerer og berører folk mere enn Bjørn, men forskjellene er ikke drøftet i særlig grad utover dette. Konsekvensen kan bli at beskrivelser av emosjoner ikke blir direkte sammenlignbare.

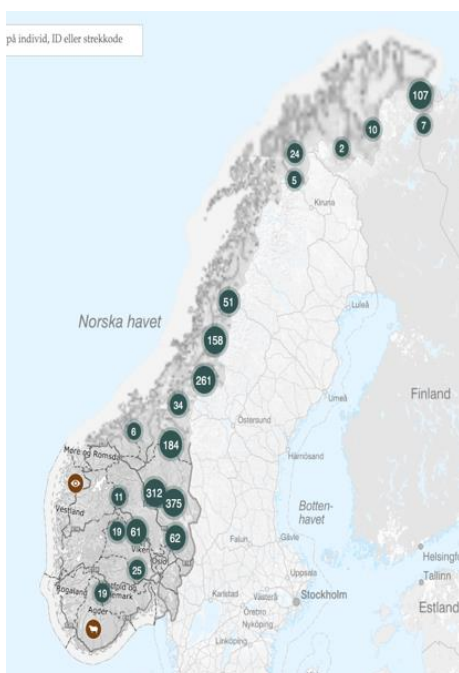
Mangerud et.al (2009) har gjort målinger på meninger til folk som *fysisk* har møtt bjørn og ulv, og bor i kommuner som begge har opplevd ulv i området. Innenfor et begrenset område (kommune) kan vi anta at de aller fleste i kommunen(e) ville kunne svare at det er «Rovdyr i nærheten der de bor» som er et av spørsmålene vi finner hos Krange et al. (2011).

Krange et al (2011) har ikke målt resultatet av *nærhet* utover den enkeltes respondent sin oppfatning av om det har vært rovdyr der vedkommende bor. Vi har en antagelse om at personer som for eksempel er bosatt i sentrum av Hamar (som er et av områdene Krange et al har undersøkt), kan opplyse om at det er rovdyr i nærheten av der de bor, mens folk fra Elverum, (som geografisk er mye nærmere kjerneområdet) kan svare nei. Variablene gjør at det er vanskelig å drøfte funnene hos Mangerud et.al (2009) og Krange et al (2011) mot

hverandre.

Figur 10 viser observasjoner og angrep av Bjørn i Norge 2010 og 2011.

Dersom man spør «er det bjørn der du bor»? Ser vi at det kan svares positivt over store deler av landet selv om det bare er streifdyr som har vært innom. Svaret kan derfor variere i forhold til en tidsakse.

Figur 12 Bjørneangrep og rapporter 2010-2011

Vi har tidligere vist at det hos Krange et al (2011) og Figari og Skogen (2008) synes å være noe uklart om de demografiske utvalgsparametere for forskernes konklusjoner. Dette kan bety at det finnes personer som ikke er direkte berørt av rovdyr mens andre er det, og at disse dataene behandles på samme måte.

Dersom man viser til uttalelser fra personer som ikke er beskrevet i oppgitte fokusgrupper, risikerer man å svekke undersøkelsen validitet. Om det er tilfelle her har vi ikke tatt stilling til da måtte vi gå dypere inn i referansene av transkriberingen.

Forskning versus almen oppfatning

Alle vi har sett på har i større eller mindre grad drøftet forholdet mellom forskning og «folkelig kunnskap».

Som nevnt tidligere har Skogen et al (2013, s. 19 og 20) en analogi om at jorden er flat (for noen) for å vise til to oppfatninger av den samme virkeligheten som kan oppstå: der det ene er *forskningsbasert* og det andre er *den almene oppfatningen* (Folkelig syn). Det enes og oppstår i en gruppe utfra «*felles sosiale betingelser, kultur og historie*. Skogen et al (2013, s. 19 og 20) Når mennesket så møter nye fenomener kan disse enten være flyktige eller integreres «som en del av representasjonens stabile kjerne» Denne sier Skogen et al (2013) kan stå i direkte motsetning til Forskningen, som baserer seg på verden slik den er selv om også paradigmer kan endres over tid. Vi nevnte i analysen at Figari og Skogen (2008, s 23) finner at det finnes en *riktig miljødiskurs* som bygger i «*utstrakt grad på biologisk forskning og står i et motsetningsforhold til lokal, erfaringsbasert kunnskap (Skogen og Haaland 2001:15)*».³¹

Lokal kunnskap er ikke nevnt videre her, men vi finner dette igjen hos Mangerud et al (2009) der det påpekes at det at når lokal kunnskap i liten grad nyttes, kan det bidra til større konflikter. (Mangerud et al, 2009, s. 66) Dette finner vi også i Rønningen (2020) der dette drøftes særlig opp mot reindriftsnæringen, men også i mere generelle sammenheng; «*Lokal/erfaringsbasert kunnskap må hensyntas i utforming av tiltak*». (Rønningen, 2020, s. 8)

Vi klarer ikke ut av arbeidene til Figari. Skogen eller Krange et al (2011) å finne hva den *riktige miljødiskursen bygget på biologisk forskning* er, ikke heller hos Skogen og Haaland

³¹ Det er litt vanskelig å se dimensjonen i dette argumentet men vi antar at dette belyser det de har vært inne på tidligere, - avvik i mellom forskningsbasert kunnskap og lokale antagelser. VI antar her det er et eksempel på Virkeligheten mot opplevd virkelighet

(2001) som Krange et al henviser til.

Når vi følger henvisningen hos Krange et al, finner vi hos Skogen og Haaland (2001) den samme konklusjonen: «*I tillegg kommer motsetninger mellom akademisk og folkelig kunnskap, mellom by og land, og mellom tradisjon og modernisering—for å nevne noe* (Krange2001, Skogen20011 (side 15)

Vi valgte å ikke ta denne problemstillingen med videre.

Oppfatninger, meninger og verdier

Som vi har vært inne på er det i forskningen vanskelig å finne klare avgrensede definisjoner av begreper som oppfatninger, meninger og verdier. Skogen et al (2013) har, som vi ha vist til brukt *en jorden er flat analogi* for å vise til forskjell mellom vitenskapelig og folkelig kunnskap. Analogien kan vi også bruke for å forklare hva vi mener kan være sentralt dersom man skal drøfte begrepene oppfatninger og verdier:

I Netflix filmen «Behind the curve»³² (regi; Daniel J. Clark) møter vi Mark Sargent, og andre «*jorden er flat*» teoretikere. Disse bruker masse argumentasjon og konspirasjonsteorier for å forsvare sin mening. I avslutningen av filmen gjennomføres et eksperiment som i realiteten beviser at de tar feil; metoden ble da straks endret at det skal passe til den *sosialt oppkonstruerte virkeligheten*. Vi sitter igjen med en klar fornemmelse, som vi oppfatter at Skogen et al (2013) også sikter til, av at det her er den *sosiale settingen* sammen med mulige økonomiske insitamenter (eks salg av jorden er flat effekter), som er drivkraften for meningene. Men hos begge parter, både de som tror jorda er flat og de som skjønner den ikke er det, kan man anta at problemstillingen ikke har noen *eksistensiell* betydning.

Det er dette vi drøfter i avslutningen av teorikapittelet, forholdet mellom *verdier* og *meninger*. I et *jorden er flat*, perspektiv kan man anta at både allmenheten, forskere og de som mener at jorden er flat *kan* dele samme *verdisyn*.

For å lage en forenkling; Konspiratøren mener at jorden er flat, Forskeren at den ikke er det. Men det *viktigste* for både forskeren og «*jorden er flat konspiratøren*» er at *familien får mat på bordet*.

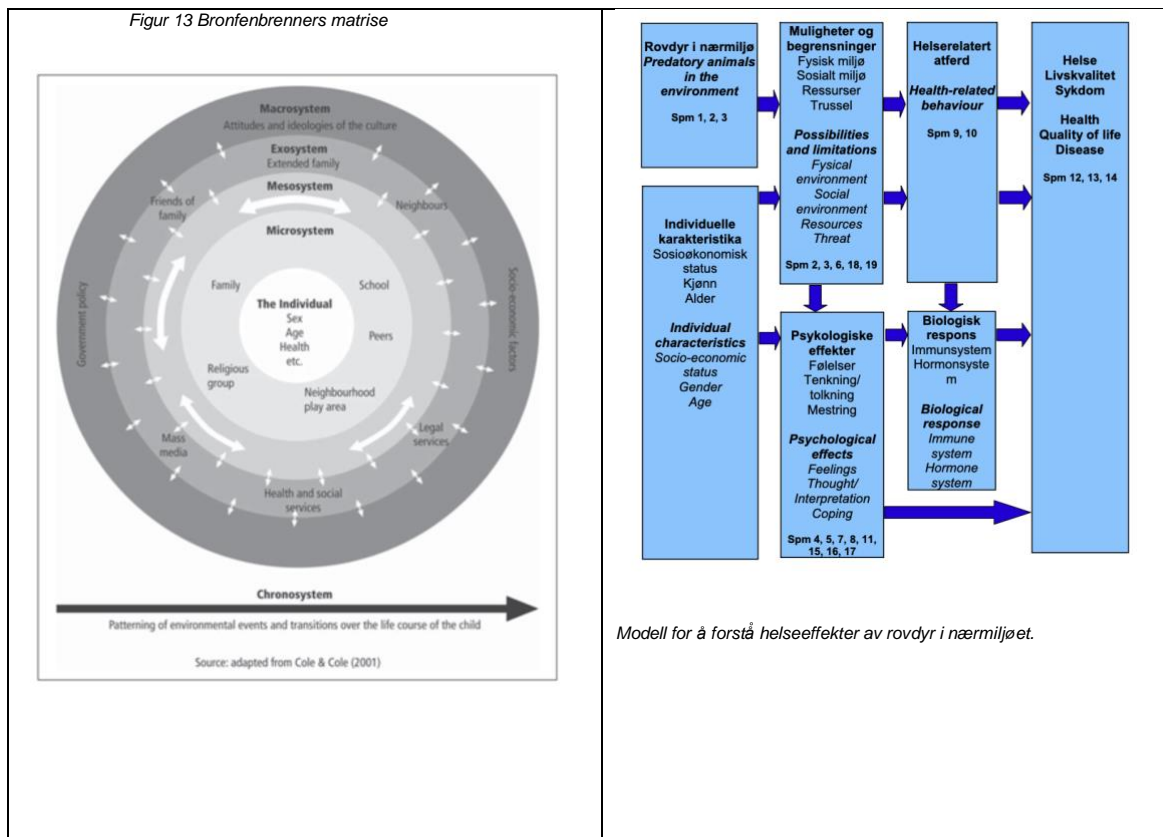
³² <https://www.aftenposten.no/kultur/i/e8xPpK/filmanmeldelse-kostelig-dokumentar-om-at-jorden-er-flat>

Vi antar det er viktig, at disse dimensjonene belyses når det forskes på å beskrive menneskers tilværelse.

I teorikapittelet drøftet vi at Hjelmtveit (2022 s 340) definerer hvordan det sosiale utgangspunktet (sosiale kjennetegn) fordeler seg på *holdninger* og *verdier* og viser interaksjonen ved hjelp av en tabell (Figur 2)

Vi har dristet oss til å videreføre denne med tanke på at tid og hendelser kan påvirke grunnleggende behov og dermed sannsynliggjør en endring av verdivalg. (Figur 3) Et slikt oppsett er etter vårt syn, i prinsippet, heller ikke i strid med teorien sosiale representasjoner. En variabel kan være hvor kimen til dannelsen av den sosiale representasjonen finnes-det vi velger å kalle det sosiale fundamentet.

Som vi drøftet i tilfellet Per var «endringen i tilværelsen» etter møtet med ulv grunnleggende i Per selv og Pers families opplevelse, og vår antagelse er at det er her vi også finner «det sosiale fundamentet». Dette finner vi igjen i Mangerud et al (2009) (side 42) som viser til Bronsenbrenners økologiske systemteori synliggjort ved hjelp av en matrise – som videreføres i grafikk (side 43):

Figur 14 Fra Mangerud et.al (2009) side 42 og 43

Teorien til Bronfenbrenner var opprinnelig utviklet for å forklare et barns utvikling i et sosialt perspektiv. Den er justert i flere stadier og benyttes i dag også for å forklare menneskers utvikling over tid. Sentralt er verdier, som rangeres etter sine relative betydning og rangeres i et verdihierarki. Kaufmann & Kaufmann (2003)

I figur 14 ser vi den sosiale strukturen delt inn i individ, Mikrosystem med «de grunnleggende faktorer» foreldre, familie, skolen osv., som igjennom flere nivåer når ut til Makrosystemet med opptagelse av holdninger og ideologi av kulturen. Vi ser at *tid* som vi i vår kritikk av Hjelmtveit (2022) antok manglet, er tydelig her i form av kronosystemet. Kaufmann og Kaufmann (2003) sier at «kronosystemet representerer de historiske sammenhengene som er betydningsfulle for den måten sosialiseringprosessen og verdiformidlingen utformes på.» (Kaufmann og Kaufmann, 2003, s.265).

Vår tolkning er derfor at det grunnleggende sosiale opphav er familien, dette er ikke i konflikt med Moscovici sosiale gruppe, Figari & Skogen (2008) viser jo også til «på individ og gruppenivå» (Figari & Skogen, 2008, s. 13)

Men vår antagelse er at dette er blitt borte i forskningen, ved å peke kun på gruppenivå for eksempel «på by og land, lærde og lokale, middelklasse og arbeiderklasse», som vi finner hos Figari & Skogen (2008, s. 11) Vi ser at også motstandere kan ha positive tanker om rovdyr. Figari og Skogen (2008); Krange et al (2011) og Skogen et al (2013).

Vi har drøftet at sosiale forhold(omgivelsene) er med på å danne verdisyn og holdninger. Dersom vi ser på tabellen over til høyre i Figur 14 tolker vi dette slik: Sosiale forhold (rovdyr i nærmiljø) sammen med mere robuste individuelle karakteristika går «omveien» om muligheter og begrensninger. Avhengig av videre prosess i miljøet eller mentalt kan man komme til å oppleve helsemessige påvirkninger.

Vi antar derfor at det er grunnlag til å påstå at helseproblemer som danner motstand mot ulv både kan forklares oppstått i fra en sosial kulturell kontekst med ulv i nærheten, men også fra et individualistisk utgangspunkt med et dypere verdibasert ståsted. Enten basert på individuelle erfaringer eller i den nærmeste omgangskretsen (mikrosystemet).

Dette finner vi igjen i historien om Per, der strukturer og sannheter i kjernefamilien danner et verdigrunnlag.

Vi har en antagelse om at dette er relevant, dersom man skal beskrive en menneskets faktiske virkelighet ved å vurdere dypere kognitive mekanismer. Det viser også kompleksiteten når virkeligheten skal forklares.

Vi antar derfor at variasjoner i *verdisyn* først og fremst oppstår som et resultat av enkeltmenneskets dype kognitive bevissthet basert på virkningen i de aller næreste forbindelser, og opp mot grunnleggende behov. Å opplyse at *selv motstandere* kan ha positive tanker om ulv er etter vårt syn et utsagn som ikke inneholder substans. Det er mulig for mennesker å ha to tanker i hodet samtidig.

Utsagnet viser nettopp noe av kjernen i det forskningen viser, avstanden mennesket har til rovdycet. Mentalt eller i avstand, det kan variere fra person til person. Statistisk øker motstanden jo nærmere dyret man kommer. Det er således ikke noe motstridene å bo i en ulvesone, identifisere seg som motstander sosialt, og hevde at man kan ha positive tanker om ulv, når man blir spurt. Det er heller ikke umulig å mene at en ulv er et fasinende dyr, på avstand. (*bare ikke nær*)

Som forklaringsobjekt på konflikter er det derfor etter vårt syn en forenkling.

Rønningen (2020) går ikke inn i drøftinger om enkeltmenneskets forhold til verdi spørsmål som sådan, men det beskrives hvordan utfordringene for sauebøndene har endret både «hva familien gjør sammen» og hvordan det oppstår endringer i rekruttering til yrket. (side 6). Vi antar at det grunnlag til å påstå at det i forskning på forhold rundt rovdycer konflikter og/eller forvaltning av dette er svært relevant å drøfte *verdisyn* utover en sosial kontekst.

Hos alle vi har sett på ser vi at verdier er lite definert, og brukes i stor grad *sammen* med holdninger og meninger.

Verdier er etter vårt syn et sentralt begrep med stor forklaringskraft opp mot helsespørsmål Dette kommer vi tilbake til under livskvalitet.

Hva mener man om ulven og hva ber man folk svare på?

I en artikkel i Forskning.no (som er finansiert av Norges Forskningsråd) uttaler Ketil Skogen ifølge Mortensen (2019) blant annet «I en undersøkelse fra Rovdata i fjor (2019) svarte 57 prosent av de spurte at de liker at det finnes ulv i Norge, mens 24 prosent misliker det. Resten er nøytrale. Det er et tydelig flertall i befolkningen som synes det er flott med ulv i Norge. Også i utkantstrøk er det mange som er positive til ulv, sier Skogen» Mortensen (2019) Vi har ikke klart å finne den undersøkelsen det vises til i Rovdata, Rovdata pleier heller ikke utgi slike undersøkelser.

Figari & Skogen (2008) viser til en undersøkelse fra 2001 og sier at «uttalte 32 prosent av den norske befolkningen at de ønsket å redusere ulvebestanden eller fjerne ulven helt mens 68 prosent uttrykte at de synes bestanden var bra slik den var eller ønsket den øket». (Figari & Skogen, 2008, s. 7).

Vi etter gikk den henvisningen³³ og har trukket ut det som gjelder ulv i nedenstående tabell:

Spørsmål: Forskerne antar at det i dag er 26-55 bjørner, nærmere 200 jerver, minst 500-600 gauper, og ca. 20 ulver i Norge. I tillegg kommer ulv som har tilhold både i Norge og i Sverige (ca. 20 individer). Hva mener du om størrelsen på de bestandene som er av store rovdyr i Norge i dag?

Figur 15(Bjerke, Skogen og Kaltenborn 2002:13)

Svaralternativ	Andel i %
Fjernes helt	9
Reduseres mye	10
Reduseres litt	13
Beholdes som i dag	40
Økes litt	20
Økes mye	8

Dersom man ønsker det, kan man med grunnlag i samme undersøkelsen hevde at; fra 2001 uttalte 72 prosent av den norske befolkningen at de de synes bestanden var bra slik den var, eller ønsket å redusere ulvebestanden, 28 prosent uttrykte at de ønsket den øket.

Dette viser hvordan, som vi var inne på i teorikapitlet, forskerens ståsted/tolkning kan påvirke informasjonen uten at den kan sies å være feil, eller man kan hevde at forskeren har

³³ Bjerke, Skogen og Kaltenborn (2002:13)

hatt til hensikt å påvirke resultatet. Vi vil derfor her også drøfte samfunnsvitenskapelig metode noe videre.

Vi har funnet statistikk og artikler³⁴ som støtter at «flertallet av folk er for ulv». Men også at gruppen «bra som det er» eller «vet ikke» en svært signifikant gruppe. (Skogen et al 2013) Det er konsensus i at avstand til rovdyr har betydning både på helse og hvor at et gjennomsnitt av befolkningen er positive til ulven. Folk som har «sterke følelser» i saker knyttet til rovvilt har antagelig også andre forhold knyttet opp i sosiale sammenhenger som vi har drøftet over. Vi antar derfor at de som har tatt seg opp en mening som avviker fra «normalen» da de blir spurt vil kunne hente opp et svar basert på den «kompetanseballasten» vedkommende bærer og hvor «høyt oppe» i den kognitive bevisstheten forholdet oppholder seg. På den andre siden, flertallet av folk i Norge bor utenfor rovdyrsoner og har antagelig ingen umiddelbar grunn til å tenke på rovdyr.

Når det gjelder verdier, har vi drøftet dette mot meninger og holdninger. Måten man spør på i en undersøkelse, kan ha betydning for empirien. Kahneman (2012) beskriver det kognitive system 1 og 2 der system 1 ofte tar over og finner «minste motstands» vei når noe skal besluttes. Særlig i situasjoner som krever kognitiv aktivitet over tid. Det betyr at man kan forvente at å svar ja på et spørsmål f eks «synes du vi skal ha ulv» dersom det ikke har betydning for deg personlig eller dine nærmeste. Siden «*flertallet er for ulv*» er ja det sosialt akseptable svaret. På den andre siden kan dette gjelde motsatt vei inne i ulvesonen.

Siden *verdier* også kan være skjulte er det en samfunnsvitenskapelig utfordring hvordan man kan måle (finne) disse. Selv objekter vi i utgangspunktet kan anta er særdeles viktig for oss er ikke i en del av tilværelsen uten når det brukes eller blir «pekt på». Dette drøftet vi med et eksempel der Kahneman viste oss at, bilen bare betyr noe for oss da vi tenker på den eller bruker den (*fokuseringsillusjon* Kahneman 2012 s 432).

Noe forenklet kan man tenke seg at man spør, «*hva synes du om ulven*»? Svaret kan da være relatert til sosiale holdninger og politiske standpunkt like gjerne som en indre verdi. Men om man spør (uten å peke på rovdyr på forhånd) hvordan livet til personen er, vil svaret kunne gjenspeile viktigheten av forholdet. En lengre utredning fra en respondent om livet uten at

³⁴ <https://blogg.forskning.no/rovdyrbloggen/folk-flest-likes-ulv/1095363>

rovdyr nevnes, vil være et slikt eksempel. Det er utledninger av dette vi finner i den forskjell forskerne ytrer seg når spørsmålet om rovdyr fremmes.

Figari & Skogen (2008) sine spørsmål synes «ladet» mot ulv både i intervjuguidene (Vedlegg 2 og 3) og i utsendt informasjonsskriv (vedlegg 4) på forhånd.

Intervjuerens fokus er «utadrettet», ikke inn mot personens tilværelse. Ved å spørre «*Hvordan beskriver folk her omkring ulven?*» (Figari & Skogen 2008 s 61) vi man etter vårt syn risikere å distansere seg i fra respondentenes meninger og verdier, ved å be de peke på andre. I en sosial setting kan dette også være en «utvei» for ikke å «bryte med gruppen».

Til sammenlikning stiller Mangerud et al (2009) spørsmålet «*Hvor ofte tenker du på problemet med rovdyr?*» (Mangerud et al, 2009, side 37) Da antar vi at man trigger de kognitive prosessene i et mengdeperspektiv i større grad enn de sosiale. Selv om de også her «peker» på dyret.

Figari og Skogen (2008) beskrev sin intervju-guide som med et *et åpent design*, for derigjennom å se *handlingen i gruppen*, ikke bare *få fortalt* om handlinger. (Figari og Skogen, 2008, s.17) Det kan, etter vårt syn drøftes i hvilken grad denne undersøkelsen kan kalles *åpen*. Jacobsen (2022) beskriver hva man kan legge i en *åpen innsamling*, dette står i kontrast til bruken av ganske detaljerte Intervjuguides. Særlig i dette tilfellet, slik det er spisset mot de av forskernes forhåndsdefinerte spørsmål.

Etter vårt syn kan man risikere at det virker rekrutterende på folk som deler samme syn eller «føler ekstra sterkt», når man på forhånd sender dette ut til befolkningen; «*Det er i alle fall ingen tvil om at rovdyrkonfliktene påvirkes av generelle maktforhold i samfunnet og veves inn i politiske kamper som strekker seg mye lenger enn selve rovviltforvaltningen*» og «*Innenfor dette prosjektet er målsetningen å bringe forskningen nærmere folks konkrete opplevelse av dagens rovviltforvaltning, og å formidle denne kunnskapen til forvaltningsorganer, politikere og organisasjoner*». Fra informasjonsguiden (vedlegg 4) (Figari & Skogen, 2008, s 63).

Figari og Skogen beskriver at når man bruker «snøballmetoden» (Figari og Skogen, 2008, s. 18)) kan risikere å få med de ytterpunktene som til tider styrer debatten. Dette fordi, som vi viste til over, mottakere som føler seg engasjert av skrivet rekrutterer andre med samme utgangspunkt. Samtidig har de beskrevet at det er noe av metoden de har brukt.

Dette kan gå begge veier, både ved å rekruttere motstandere og tilhengere av ulv. Slik vi forstår Skogen et al (2013) kan «Ytterpunkter» beskrives som *økosentrisme og antroposentrisk miljøverdier* der det ene ytterpunktet ønsker at naturen er midtpunkt for alt og mennesket må tilpasse seg innunder naturen, til Antroposentrisk, der utgangspunktet er mennesket, og at naturen skal underlegge seg mennesket. En undersøkelse med få deltagere der representanter fra disse er med, kan dermed gi feilfortolkninger med tanke på konklusjon, «den ene eller andre veien» dersom hensikten er å måle et gjennomsnitt av meninger.

Jacobsen (2022) sier at et spørreskjema eller intervjuguide også *kan* være en åpen tilnærming. Vi antar at dersom man fått satt sammen gode fokusgrupper som representerer et gjennomsnitt av de målgruppene de ønsker å treffe, klarer å fange opp slike tilnærminger ved hjelp av intervjuguiden og gruppedynamikken. Her vil forskerens ledelse være sentral. De vedlagte utskrifter fra intervjuene synligjør at dette antagelig er oppnådd, dog med det forbehold vi har drøftet vedrørende verdier og holdninger, og at vi ikke har hatt tilgang til alle data.

Og - som vi drøftet tidligere; *hvem er det man har spurt.*

Hos Rønningen (2020) kommer det ikke frem utformingen av spørsmål, det henvises til en annen undersøkelse vi ikke har sett på. Men vi identifiserer et fokus mot individet (ikke gruppen) og at man ikke nevner ulven spesielt når man snakker om rovdyr. (side 7)

På spørsmålet «er du glad for at det finnes rovdyr i din kommune?» var det en større andel fra Lierne som svarte ja (29,1%) enn fra Namdalseid (23,6). Dette forklares med at befolkningen er mere vant med og det er større kunnskap i kommunen generelt. Mangerud et al,(2009, s 66). På den andre siden er det mere en dobbelt så mange (68%) som hadde *sett bjørn i naturen* og som svarte at de «ikke var glad for rovdyrene».. (Mangerud et al,2009, s 66).

Spørsmålene om *bestandsmål* (Krange et al 2011) og «*hvor ofte tenker du rovdyr må vernes*» (Mangerud et al (2009) gir samlet gir et bilde på hva man mener om ulv.

Begge undersøkelser viser en reduksjon i positivitet mot ulv, relatert til hvor nær man er.

Direkte kontakt med rovdyr og størrelsen på stedet du bor, gir større sannsynlighet for negative følelser. «*Blant informantene som bor i «mindre grender eller spredtbygde strøk mener 32 prosent at bestandsmålet for bjørn bør reduseres*» (Krange et al s 3) (Vi har ikke vurdert dette opp mot de usikre demografiske variablene i utvalget som vi har drøftet tidligere).

I rovdyrkommuner øker kunnskapsnivået, og dermed også den umiddelbare frykten for det ukjente, slik at tilstedeværelsen av dyret oppleves mere positivt. Mangerud et al (2009) Rønningen (2020). Om vi antar at folk i kommunene Lierne og Namdalseid er representative for mennesker i Norge ser vi at *direkte interaksjon* med rovdyr skaper et negativt syn, noe mere negativt for ulv en Bjørn. Dette støttes også som vi ser til en viss grad av Krange et al. (2011) En konklusjon må bli at kunnskap kan bidra til å moderere frykt for rovdyr, og gi en mere positiv holdning til tilstedeværelsen, frem til direkte interaksjon med dyret.

Vi nevnte tidligere at vi antar at fortell om «ditt liv metode» kunne bidra til å dekode verdier og meninger, også skjulte. Vi antar at slike eksempler kan være av de utfordringene som forskeren vil møte ved tolkning av data som må drøftes inn i empirien om hva man egentlig mener (man er for eller mot). Madsbu (2011) beskriver utfordringer man står ovenfor ved fortolkningen av virkeligheten «*det finnes ingen naturlover man kan bruke*» og fortolkningen av språket når forskeren skal skape empiri.

Vi ser i pressen og (Krange et al 2011) at det er drøftinger rundt bærekraftige bestand og bestandsmål. Det er vår antagelse at selve spørsmålet også er gjenstand for forskning, og krever kompetanse innen genetikk – koblet opp mot de sosiale virkningene rovviltforvaltningen medfører.

Som Krange et al (2011) sier ; «*Og «rovdyrproblematikken» er kompleks, det finnes ikke noen enkel måte som gjør at vi som forskere kan avgrense hva den handler om*». (s 12)

Vi har derfor en antagelse om at *slike spørsmål krever kunnskap av den som skal svare*.

Derfor ønsket vi å se nærmere på denne problemstillingen.

Når Krange et al (2011) spør om *bestandsmål på bjørn* viste resultatet at en vesentlig andel av befolkningen ønsker dagens nivå eller økt tilstedeværelse av bjørn. Krange et al (2011) kommenterer slik vi har vært inne på, at gruppene «*på hver side av akseptabelt*» inneholder *forskjellige sosiale grupperinger med et presumtivt sterkere sosialt eller ideologisk «ståsted» og vil derfor kunne prege den offentlige dialogen og de åpne konfliktene*». Dette viser at man åpner for å kunne anta at noen tilhengere og motstandere ut av sosial kontekst «forsterker» sitt svar utfra gjennomsnittet, mens majoriteten er i en normalakse rundt akseptabelt (bra som det er), uavhengig av kunnskap. Det forskerne *også* sier, er at de som engasjerer seg sterkt for noe, lettere vil hevde dette synet. Dette anser vi som logisk.

Hva med den store gruppen «bra som det er»? Krange et al (2011) ga i denne undersøkelsen 5 alternativer; «*bør reduseres mye. Bør reduseres, akseptabelt, bør økes, bør økes mye* (Krange et al, 2011, s. 20). Alternativene med *bryr meg ikke* eller *vet ikke* og andre «utveier» er ikke gitt. Dersom man erkjenner at man ikke har preferanser om bestandsmål er «akseptabelt» etter vår antagelse det mest naturlige valget.

Vi finner ikke at dette er drøftet noe sted, i denne sammenhengen, Riktignok er dette et tema hos Skogen et al (2013) hva den store gruppen akseptabel egentlig betyr. Vi drøfter ikke dette videre i denne sammenhengen.

Mangerud et al (2009) stiller spørsmålet som «*hvor ofte tenker du at rovdyr bør vernes som en naturlig del av dyrelivet i landet?*» (s 37). Utvalget er i fordelt på Lierne (med stor Bjørnetetthet) og Namdalseid. Der svarer utvalget *aldri* med 52,4% (Lierne) og 48,2% (Namdalseid). Andre alternativer er av og til, ganske ofte og svært ofte. *Ganske ofte* og *svært ofte* er til sammen 7,4 % i Namdalseid og 7,5 i Lierne.

På spørsmålet «er du glad for at det er rovdyr i din kommune?» svarte 29% i Lierne og 23,6% i Namdalseid ja. Her er det heller ingen *vet ikke* valg, så også her kan man anta at sosiale preferanser kan være med å styre avgitte svar også her. Vi antar at å svare *ja* ville kreve mere kognitiv aktivitet (siden det bryter med det sosiale mønsteret), og *nei* ville være et normalsvar.

Rønningen (2020) ser ikke på «hva folk mener» men hvordan sauebønder og familie *opplever* sin tilværelse i forhold til rovdyr i kvalitative intervjuer. Disse svarene er meget beskrivende for virkeligheten til sauebønder som er rammet, og støtter opp om funnene til Mangerud et.al (2009) vedørende helse, men som mål på folkemeningen i Norge er de ikke relevante.

Vi har en antagelse om at utvalget hos Krange et al. (2011) kan gi statistiske unøyaktigheter, dersom man i utgangspunktet antar at man har en overrepresentasjon i et utvalg (i forhold til landsgjennomsnittet) og tolker resultater derfra. Når forskerne slik vi tolker det ikke har nådd egne målsettinger med en sterkere representasjon fra rovdyrområder, men tolker data som om dette er tilfelle kan man risikere å konkludere feil. Vi mener også å ha sannsynliggjort at kvantitative undersøkelser med svaralternativer ikke *nødvendigvis* er godt egnet til å måle meninger, mere antagelser. Vi antar at dette med bakgrunn i våre antagelser om *verdier* versus *holdninger og meninger* bør drøftes nærmere der det dreier seg om verdi syn, som omhandler menneskers liv og helse.

Uansett hvordan det spørres, er det stor konsensus blant forskerne at det er en sammenheng mellom avstand til rovdyret og holdningene til det.

Vi har også en antagelse om at det er en sammenheng mellom *opplevd* virkelighet og viktigheten av noe. Og at noe som stadig påvirker vår virkelighet i negativ grad, kan gi helseutfordringer.

Selv om det er brukt forskjellige målemetoder synes det som også som om det er *opplevelsen* den enkelte har som styrer dette.

Forskningen og livskvalitet

Når det gjelder beskrivelse av problemet med rovdyrene er det stor konsensus. Alle vi har sett på beskriver nesten identisk de konfliktene som har oppstått og at dette er et samfunnsproblem. *Unntaket* er rovdyrets eventuelle påvirkning av livskvaliteten.

Et vanlig argument mot rovdyr er at det går på folks livskvalitet enkle søk på nettet viser oss mye om dette, fotnoten³⁵ henviser til en artikkel i Østlendingen som er over 20 år gammel som et eksempel. I teorikapittelet beskrev vi hverdagen til de fleste i små bygder, og de utfordringene, menneskene møter, *uavhengig* av rovdyr eller ikke.

Vi har vist at sannsynligheten for redusert livskvalitet må være betydelig i forhold til å bo i by. Følelsen av redusert autonomi, dårlig inntekt, arbeidsledighet og andre sosiale sammenhenger bidrar til redusert livskvalitet og levealder. Vi har en antagelse om at da ulven så dukker opp i tillegg, øker sannsynligheten for redusert livskvalitet ytterligere for de som føler seg rammet.

To rapporter, Mangerud et al (2009) og Rønningen (2020) viser til nettopp dette, at rovvilt har innvirkning på helse og livskvalitet, hos de andre synes det lite omtalt. I Rønningen (2020) rapporteres det om Psykososiale konsekvenser at «*Den negative effekten av å bo i kommunene med tap til ulv gjelder kun for sauebønder, og gjelder ikke for bønder som ikke driver med saueproduksjon*»(side 7) . Og at sauebønder i kommuner der det har vært over 10 tap til ulv siste 5 årene «*har signifikant høyere grad av mentale plager enn øvrige sauebønder*». (Rønningen, 2020, s7) Dette står i kontrast til Mangerud et al (2009), der det synes å gjelde *innbyggere som er eksponert av rovdyr som en helhet*. I Namdalseid uttalte 39,2 av respondentene *litt verre livskvalitet* mens 20,8% at livskvaliteten var *blitt mye verre*. Dette gir at 60 % av de undersøkte har rapportert redusert livskvalitet. Det er ikke sannsynlig at alle disse er sauebønder.

Hva dette skyldes, kan forklares med et tidsperspektiv (tilvenning), eller måten undersøkelsen er gjort på. Dette har vi ikke grunnlag til å undersøke her, men vi er av den oppfatningen at dette bør undersøkes nærmere.

Uansett kan det, etter vårt syn, hevdes at helse *må være en viktig side* ved rovviltproblematikken, og, at dette ikke er noe nytt, man kan derfor anta at all forskning berører dette i viss grad.

³⁵ <https://www.ostlendingen.no/arkiv/ulv-som-nabogir-darligere-liv/s/2-2.2757-1.4451517>

I Krange et al (2011) leser vi dette: «Gjennom omfattende kvalitativ forskning – intervjuer, gruppediskusjoner og observasjon – har vi etter hvert dannet oss et bilde av noen viktige sider av rovviltproblematikken. I hvert fall slik den utspilles i ulveområdene på Østlandet (se for eksempel Skogen 2001, Skogen & Haaland 2001, Krange & Skogen 2007, 2010, 2010 i trykk, Figari & Skogen 2008, Skogen m.fl. 2010)». (Krange et al, 2011, s 12)

Nå er noen av publikasjonene det henvises til, av de vi ser på, vi har ikke sett på de andre. Vår tolkning av dette er at det fremstår som et betydelig antall empiri vedrørende viktige sider i rovviltproblematikken. Vi har tidligere vært inne på at helse og livskvalitet antagelig bør være sentrale spørsmål.

For å få en oversikt i forhold til dette temaet foretok vi søk på enkelte nøkkelord hos Figari og Skogen (2008) og Krange et al (2011).

På søkeordene *syk og sykdom* finner vi hos Figari & Skogen (2008) kun et treff, dette var relatert til *sykdom* på ulv, vi fant intet hos Krange et al (2011).

Ved søk på ordet *livskvalitet* fikk vi hos Krange et al (2011) 0 treff og hos Figari og Skogen 6 treff. Disse 6 treffene opptrer i forbindelse med refererte uttalelser hos respondentene eller i teoretisk sammenheng. Vi fant *et* sted der det var rettet som et resultat av forskningen:

«Videre presenterer skeptikerne ulven som en trussel mot andre dyrebestander, mot jegerens hunder og mot den rurale befolkningens levevei og livskvalitet» Figari og Skogen 2008 (side 50) Men dette utsagnet er ikke er drøftet videre.

Utsagn om *livskvalitet* finner vi igjen i historien om Per, at han hadde den meningen at «*Sauen virket inn på livskvaliteten i forbindelse med jakt*». Dersom man forutsetter at livskvalitet berører de mere indre mekanismer i et menneske og legger våre undersøkelser til grunn, må Pers uttalelse være en mere sosialt betinget mening, fremfor relatert til hans *grunnleggende verdier*. Noe forenklet kan vi finne grunn til å anta at han ikke ble syk av manglende jaktutbytte i noen perioder under jakta.

Etter vår mening kan dette være med å forklare om begrepet blir underprioritert når man skal beskrive *virkeligheten til andre* ved bruk av et ord som kan oppfattes med forskjellig «ladning», og ikke tar hele bildet med seg i vurderingene.

På den andre siden skal forskningen ta utgangspunkt i en virkelighet. Mangerud et al (2009) viser til konkrete tall om at «det går på helsa løs» for enkelte, Krange et al ble gitt ut i 2011.

Argumentet med at rovdyr svekker livskvalitet er mye sitert i pressen (ikke bare i Østlendingen) og tidligere forskning viser en sammenheng mellom rovvilt og helse.

Det kan være relevant å undersøke hvorfor, når man forsker på konflikter, mennesker og rovdyr, slik Figari & Skogen (2008) og Krange et al(2011) har gjort, velger å ikke kommentere eller ta med en henvisning til sammenhengen mellom rovdyr og helse.

Et argument kan være at det er *meninger* disse forsker på og ikke grunnlaget for disse. Som vi viste til fra Figari og Skogen (2008, s 17); Målet var «å fange meningen som tillegges den sosiale konstruksjonen, mer enn prosessen som skaper dem». Hos Krange et al (2011) var målet som vi husker, å måle folks *syn* på bestandsmål og hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen.

Som vi viste til i analysen har Figari og Skogen (2008) valgt å slå sammen grupper der det er store geografiske og demografiske forskjeller (Halden og Trysil) og ser disse gruppene under ett på tross av at «*man kunne undersøke om slike faktorer har en innvirkning på folks forhold til rovdyr*». Begrunnelsen er fordi «*det var viktig å konsentrere seg om noen få aspekter ved de intervjuedes forhold til rovdyr*». (side 18) Ut av dette kunne man så trekke type sosiale representasjoner og om de som var for eller imot ulv hadde like eller ulike oppfatninger om ulv. «*Muligens har de som bor i Halden et annet forhold til rovdyr en de som bor i Trysil*» sier de, «*men de har mye til felles, og siden begge områder er i forvaltningsområde for ulv er de følgelig arenaer for meningsutveksling mellom befolkningsgrupper med ulike synspunkter i rovviltspørsmål*». (Side 18).

Dette kan også være en forklaring på hvorfor man ikke omtaler *livskvalitet og helse*, men i stedet velger å se bort fra dette. Ved å begrense til *noen få aspekter*.

Vi anser disse forskjellene som så sentrale at vi synes de må nevnes spesielt. Rønningen (2020) fastslår at energi- og miljøkomitéen i sin innstilling til behandlingen av «*Rovvilt i Norsk Natur*» (Innst. S. nr. 174 (2003-2004)sier at det ville «*være ønskelig at det settes i gang undersøkelser som gir kunnskap om hvordan rovdyr påvirker folks hverdag og livskvalitet*» (s. 10). Rønningen(2020) hevder at «*Forvaltningen har ikke fulgt opp denne henstillingen fra Stortinget*». (Rønningen, 2020, s. 10). Vi antar ut ifra dette at Rønningen (2020) heller ikke har hatt kjennskap til Landets største helseundersøkelse.

I våre undersøkelser har vi ikke funnet Norsk forskning etter 2009 som kommenterer funn fra Mangerud et al (2009), eller livskvalitet opp mot rovdyr.

Dette har vi ikke noen forklaring på. Søkemetode kan være en årsak, men det belyser i alle tilfelle at temaet er vanskelig tilgjengelig.

Siden forskningen vi har sett på berører konflikter i en eller annen grad, og konflikter kan oppstå i et «univers av årsaker» finner vi spørsmål om levekår og helse som svært relevant i alle undersøkelser der målet er å belyse problemstillinger ved rovdyrkonflikter.

I et perspektiv av at *forskning skal informere beslutningstagere*, er det relevant å se på hvorfor slike parametere uteblir i forskningen.

Dette vil vi drøfte nærmere i neste kapittel.

Forvaltningen

Et tema som kommer frem i alle publikasjonene er forvaltningens plass i Rovvilt - problematikken.

Dette er, også som vi så i innledningen, også et utgangspunkt hos Høyer et al (2022).

Hva er forvaltningen?

Betegnelser som brukes i de publikasjonene vi har sett på er; «*lokal og sentral forvaltning*», «*rovviltforvaltning*» og «*naturforvaltningen*» Figari og Skogen (2008) «*rovviltforvaltningen (nasjonal og kommunal)*» Mangerud et.al(2009), «*soneforvaltning*» og «*rovviltforvaltning Rønningen «2020» og «naturforvaltning», «rovdyrforvaltning» og «miljøforvaltning» Krange et al (2011).*

Dette drøfter vi ikke nærmere men det viser at selv vi ser at «vesenet kan ha flere hoder».

Det er konsensus hos alle vi har sett på at Forvaltningen (forvaltning) er en nøkkelfaktor med tanke på konflikt og konfliktdemping.

Krange et al (2011) har stilt spørsmålet om *hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen*, og viser til at det er tillitt til informasjon fra forskning og forvaltning, men også til «*lokal erfaringskunnskap*». (Krange et al, 2011, s 58) De viser også til bred støtte «*til at flere ulike aktører skal ha innflytelse i miljøspørsmål*» og at Direktoratet for naturforvaltning har «*stor tillit i den generelle befolkningen*». (Krange et al, 2011, s 58)

Dette står i kontrast til Mangerud et al (2009) og Rønningen (2020) som begge konstaterer mistillit med *den nasjonale rovviltforvaltningen*, der Direktoratet må antas å være den mest synlige organisasjonen.

Mangerud et.al (2009) som viser til at spørsmålet *fornøyd eller misfornøyd* kan gjelde både tilhengere og motstandere av rovvilt.

Hos Krange et al (2011) ble tillitt til forskjellige etater og interesser innen rovvilt målt ved å spørre; «*hvem synes du skal være med å bestemme i rovviltforvaltningen?*».

Svarene skulle skaleres fra 1, helt uenig, til 5, *helt enig*. (side 31)

I følge denne undersøkelsen ser vi at alle deler av rovviltforvaltningen ligger forholdsvis høyt. Et unntak er Stortinget som scorer forholdsvis lavt.

Dette finner vi igjen i Mangerud et al (2009), som viser til en antagelse om at man i Norge har tendenser til å stole lite på politikere. (Mangerud et al, 2009. s32)

I undersøkelsen hos Krange et al (2011) kom *jegere* og *Lokalbefolkningen* forholdsvis lavt, dette er noe i motsetning til Mangerud et.al(2009) der en tendens er at *lokal kunnskap brukes i for liten grad*. Dette finner vi også hos Rønningen (2020), der man endog *viser til at lokal/erfaringsbasert kunnskap må hensyntas i utforming av tiltak*.

Mangerud et.al (2009) viser i tillegg til forskning der det kommer frem at folk føler avmakt og en manglende dialog og fleksibilitet med forvaltningen.

Krange et al (2011) viser dette resultatet på *hvem skal bestemme forvaltningen av rovdyr*:

Tabell 18. Hvor enig eller uenig er du i at følgende aktører skal få være med å bestemme hvordan rovdirene skal forvaltes? Målt på en skala fra Helt uenig (1) til Helt enig (5). Aktørene er rangert etter hvor enig folk var i at de skulle være med på å bestemme.

Hvem	Gjennomsnitt	Standard avvik
Direktoratet for naturforvaltning	3,85	0,978
Rovdyrforskere	3,71	1,047
Regionale rovviltnemndene	3,64	0,920
Miljøverndepartementet	3,42	1,091
Kommunene	3,40	1,062
Lokalbefolkningen	3,27	1,178
Storting	3,15	1,197
Fylkesmannen	3,14	1,071
Landbrukets næringsorganisasjoner	3,03	1,147
Jegere	2,96	1,150
Naturvernorganisasjoner	2,95	1,182

Figur 16 (Krange et al 2011 side 31)

Kränge et al (2011) viser så til en eksploderende faktoranalyse (side 31) hvor man definerer tre kategorier av aktører, hvorav den ene kategorien består av *Direktoratet for naturforvaltning*, *Rovdyrforskere* og *Naturvernorganisasjoner*. Denne, sier Kränge et al, inneholder tre aktører som kan «*assosieres med arbeid knyttet til miljøvern og miljøvitenskap*». Organisasjonen som folk flest *ikke mente skulle være med å bestemme*, (Naturvernorganisasjoner) *kommer enten statistisk eller blir plassert* i en gruppe sammen med etater som rangeres på topp i oversikten. Kategorien gis betegnelsen «*Miljøeksperter*». Når man så kjører analyse med grupperingene *Miljøeksperter*, *Bygdeinteresser* og *Politiske institusjoner* kommer Kränge et al (2011) til en vektning om hvem som skal bestemme slik:

Tabell 19. Synet på at elleve ulike aktører skal delta i forvaltningen av rovdyr.

Faktor	Ladning	Eigenvalue	Forklart variasjon	Cronbach's Alpha	Gjennomsnitt
Miljøeksperter		3,388	23,04 %	0,756	3,43
Rovdyrforskere	0,859				
Direktoratet for naturforvaltning	0,779				
Naturvernorganisasjoner	0,707				
Bygdeinteresser		2,444	21,39 %	0,697	3,25
Lokalbefolkningen	0,797				
Jegere	0,745				
Landbrukets næringsorganisasjoner	0,712				
De regionale rovviltneemdene	0,598				
Politiske institusjoner		1,232	19,79 %	0,733	3,30
Storting	0,788				
Fylkesmannen	0,740				
Miljøverndepartementet	0,631				
Kommunene	0,613				
Overall			64,22 %	0,728	

Note: Extraction method: Principal Axis Factoring. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Miljøeksperter var den gruppen som flest ønsket skulle spille en rolle i forvaltningen av rovdirene (3,43). *politiske institusjoner* fulgte på andre plass (3,30). På sisteplass kommer *bygdeinteresser* med en gjennomsnittsverdi på 3,25. Alle tre har en gjennomsnittsverdi på over 3 som viser at utvalget på gjennomsnittsnivået mener at alle tre bør ha en rolle i rovdyrforvaltningen.

Figur 17 Kränge et al 2011 side 32

Etter vårt syn kan det oppfattes som ganske kontroversielt at en *ikke statlig organisasjon* som havner nederst i folks valg, plutselig rangeres øverst; i gruppe med organer som er rangert høyest i folks tillitt.

Vi har ikke tilgang på SPSS eller data grunnlaget, så våre kommentarer blir antagelser. Forskerne forklarer at resultatet oppstår *som et resultat av stor korrelasjon*. Dette forstår vi kan oppstå, med *noen forutsetninger*.

Dersom vi forutsetter at alle som har valgt *Naturvernorganisasjoner* også har valgt *rovdyrforskere* og *Direktoratet* oppstår det en sterk korrelasjon, særlig dersom mange som har valgt *Direktoratet* og *forskere* også har valgt *naturvernorganisasjoner*.

Det er i sak logisk at også mange som *ikke har valgt* naturvernorganisasjoner (siden de havnet nederst) har valgt forskere og direktoratet.

Krange et al viser til en faktoranalyse som skal forklare signifikans eller korrelasjon.

Vi vil sitere Skog (2013); «*dessuten må en være klar over at faktoranalysen er en teknikk for å klarlegge korrelasjonsmønstre, og hvis man bruker metoden slavisk kan en komme til å slå sammen ting som definitivt ikke bør slås sammen, Hvis 2 variabler er høyt korrelert med hverandre vil de oftest ende opp i samme faktor i en faktoranalyse, men hvis den høye korrelasjonen er et resultat av at den ene er en årsak til den andre vil dette være meningsløst. Man må derfor ikke stirre seg blind på faktoranalyser*» (Skog, 2013, s 96)

For å verifisere resultatet henviser Krange et al (2011) til at det er kjørt en *Chronbachs alpha*, men for å sitere Skog igjen:

«*Chronbachs alpha er bare relevant validitetsmål dersom de aktuelle indikatorer bare er utvalg av mange mulige relevante indikatorer på det samme generelle begrepet. I så fall tenker man seg at det eksisterer et univers av lignende indikatorer, og at de indikatorene en faktisk har benyttet er tilfeldig trukket fra dette universet*» (Skog 2013, side 97, vår *understrekning*).

Et sentralt spørsmål kan være hva en *korrelasjonsanalyse* hadde vist. Det er ikke oppgitt.

Vi har en antagelse om at en mulig forklaring er at faktorene ikke er tilfeldig trukket, men klassifisert før kjøring av korrelasjonsmønstre i SPSS. Det er etter vårt syn ikke statistisk sannsynlig at SPSS, basert på tilfeldig rekkefølge skulle sortere i «faggrupper». At det er en signifikans imellom enkelte andre faktorene, er logisk. Når det gjelder f eks politikere antar vi at de som er kritisk til politikere antagelig vil være tilbøyelig å gi også andre politiske etater presumtvt lavere score.

Vi prøvde ved enkel matematikk å beregne gjennomsnitt for de samme gruppene (fig 16):
Forklaring på beregningen i rammen til høyre.

Beregning av gjennomsnitt	Krange et al	Vårt Gjennomsnitt
Miljøeksperter	3,43	3,50
Direktoratet for naturforvaltning	3,85	
Rovdyrforskere	3,71	
Naturvernorganisasjoner	2,95	
Bygdeinteressene	3,25	3,23
Lokalbefolkningen	3,27	
Jegere	2,96	
Landbrukets næringsorganisasjoner	3,03	
Regionale rovviltnemndene	3,64	
Politiske institusjoner	3,30	3,28
Storting	3,15	
Fylkesmannen	3,14	
Miljøverndepartementet	3,42	
Kommunene	3,4	

Ved å legge den verdien som var nederst (og som hadde lavest tillitt) sammen med de to med absolutt høyest score fikk vi, i tråd med våre antagelser høyeste score basert på rene gjennomsnitt verdier og spuriøs korrelasjon over miljø (en korrelasjon som ikke har en kausal forklaring). De to høye verdiene trekker den lave opp. Dersom man slår sammen gjennomsnittet i de enkelte gruppene og deler på antall får man ganske sammenfattende resultat som beregnet, I SPSS.

Figur 18 Beregning av gjennomsnitt

Det er også å merke seg, som vi har påvist, at det hos Krange et al (2011) er en overrepresentasjon fra folk i store byer og fra bygder utenfor rovviltsonene. Man kan derfor finne grunn til å anta at Krange et al (2011) bruker rene «flertalls beregninger» i sin forskning. Dersom dette er riktig, vil det i eksempelet være manglende konsistens imellom uttalte målsettinger om utvalg og konklusjonene som fattes på det grunnlaget.

Hvorfor forskningen til Krange et al avviker endel i folks oppfattelse på forvaltningen, i forhold til Mangerud et al (2009) og Rønningen (2020) skyldes antagelig forskjellen i utvalg og måte å spørre på.

Når forskningen skal forklare sine funn er det etter vårt syn viktig at resultatene er allment tilgjengelig. Under arbeide med oppgaven drøftet vi beregningene våre i figur 16 og argumentasjonen med fire tilfeldige personer med akademisk utdanning. Alle uttalte at de hadde manglende forståelse for avansert statistikk til å kunne bekrefte våre antagelser.

Vi mener derfor det er en svakhet i Krange et al (2011) at det synes som om man må ha dybdekjenning innen avansert statistikk for å kunne forstå eller kontrollere beregningene.

Våre antagelser bygger på gjennomsnittlige kunnskaper innen statistikk og vil således være representative for de fleste som skal tolke resultatene. Vi mener derfor at våre merknader til det teknisk er relevante, selv om de kan være noe unøyaktige.

Tekniske spørsmål, som vi har stilt over, ville kreve tilgang til datasettet og SPSS for å utrede fullt ut. Deler av materialet Krange et al (2011) sine konklusjoner er bygget på, skal være offentliggjort i en annen rapport som ikke ligger under vår forskning.

Om våre antagelser er riktige, at det er grunn til å betvile Krange et al (2011) sine konklusjoner om *hvem som skal bestemme*, er nok et tema som går utover denne masteren. Det krever også betydelig arbeid og ikke minst stor kompetanse innen regresjonsanalyse. Intuitivt antar vi at *utvalget* kan ha noe med dette å gjøre. Det må bemerkes at Krange et al,(2011) også beskriver et mere mangartede univers i meninger rundt dette (side 58) uten det etter vårt syn fremtrer noen klare konklusjoner.

Vi noterer oss at Figari og Skogen (2008) avslutter sitt sammendrag med dette:

«Den felles kjernen i den sosiale representasjonen av ulv kunne vært et utgangspunkt for dialog om ulveforvaltningen. Men dette undergraves av forvaltningens bestrebelser på å underlegge ulvebestanden en ekstrem kontroll, gjennom streng sonering, omfattende radiomerking, osv. Dermed er det nesten umulig å betrakte ulven som vill og ren, og resultatet er at både tilhengere og motstandere av å ha ulv i Norge – som deler synet på at dette er selve essensen av ” ulv ” – vender seg mot dagens forvaltningsmodell. (side 3).

Utledet blir dette, etter vårt syn, at dersom ulven er fri uten en for stor grad av kontroll, vil konfliktnivået mot forvaltningen kunne gå ned, i hvert fall hos *de som er enige i at ulven skal være fri og synes forvaltningen hindrer dette*. Dette synes for oss å være en tautologi eller et sirkelargument.

Om Figari og Skogen (2008) mener at ulvekonflikten da er løst er vi usikre på. De har selv påpekt at tendensen er at «alle vil ha ulv bare ikke hos oss seg selv» (noe forenklet)

All annen forskning vi har sett på konkluderer med konflikt mot forvaltningen, hos både tilhengere og motstandere. Men ikke med et felles syn på at et argument *mot* forvaltningen oppstår som følge av manglende frihet for ulven.

Mangerud et al (2009) går ikke i dybden i sine analyser, men bekrefter at hverken tilhengere eller motstandere ønsker å utrydde rovdirene, men at begge kan være misfornøyde med forvaltningen i forhold til samarbeid og bruk av lokale aktører. Mangerud et al (2009)

Rønningen (2022) viser til at det særlig fra bøndernes side spesielt bemerkes at oppfølgingen av rovviltforliket forsinkes/ forvanskes. . (Rønningen, 2022, s.6)

Som vi drøftet i teorien, har forvaltningen en utfordring med å kunne ta «hensyn til alle» i rovdirensaken. Vi viste også til Ringstad (2017) oversikt (Figur 5) om påvirkningskrefter for praktiske politiske tiltak, og at vi ikke tydelig kunne se forskningens rolle som påvirker. Vi valgte å plassere forskeren som en del av byråkratiet.

I analysen viser vi til at Skogen et al (2013) drøfter politiske mekanismer som virker begrensende på bygdefolket følelse av autonomi og spillerom (vår tolkning). Denne begrensingen sier Skogen et al (2013), har sitt viktigste feste blant «*høyt utdannede mennesker som jobber i ulike deler av maktas institusjoner*». (Skogen et al, 2013, s 252)

I denne kulturen er det også et utspring av «*moderne naturvern*» som drives frem av «*krefter som ikke primært har sin forankring i den tradisjonelle bygda, verken kulturelt eller økonomisk*» (Skogen et al, 2013, s 252).

At menneskene kommer fra maktas institusjoner gjør at vi kan anta at disse kan finnes opp til Direktorat og Departements nivå.

Dette er i og for seg ikke uvanlig, men Skogen et al (2013) belyser noe annet; *kulturell og økonomisk avstand til de personene de skal forvalte for*.

Etter vår mening belyser dette klart forvaltningens behov for riktig og nøytrale forskningsrapporter, som vi var inne på når vi drøftet politiske påvirkninger i politiske prosesser. Det er vår oppfatning at man kan anta at dersom forskningen inneholder vesentlige datafeil, endres forskningens hensikt fra *informasjon* til *påvirkning*.

Krange et al (2011) sin rapport er utarbeidet for NINA etter oppdrag fra Direktoratet for Naturforvaltning, (side 2) omtrent 6 måneder før bestandsmålet skal behandles i Stortinget. Vi har over drøftet det vi antar er uklarheter vedrørende undersøkelser om *hvem som skal være med å bestemme over bestandsmål*.

Noe annet som rapporteres er; «*Det en positiv statistisk sammenheng mellom vurderingene av bestandsmålet og det å stole på informasjonskilder som Statens naturoppsyn, Direktoratet for naturforvaltning, forskere, biologer, regionale rovviltnevnder, og stortingspolitikere, men det er en negativ sammenheng med å stole på informasjonskilder som bønder som driver med sau, folk som bor der rovdyr finns, erfarne jegere og lokalpolitikere*». Krange et al. 2011 (side 4)

Vår tolkning av dette er (noe forenklet) at folk stoler mest på kunnskapene til Statens Naturoppsyn og Direktoratet for Naturforvaltning og minst på erfarne jegere og lokalpolitikere. Resultatet fremstår i liket med vår drøfting om *hvem som skal bestemme slik*:

Tabell 14. Hvor mye synes du at du kan stole på de som er nevnt nedenfor når de snakker om forvaltning av naturen og ville dyr? På en skala fra 1 (Stoler absolutt ikke på) til 5 (Stoler helt og holdent på). Informasjonskildene er rangert etter hvor mye folk stolte på dem.

Informasjonskilde	Gjennomsnitt	Standard avvik
Erfarne jegere	3,51	0,939
Forskere, biologer	3,46	0,968
Ansatte i Statens Naturoppsyn	3,32	0,981
Folk som bor der rovdyr finns	3,30	1,091
Direktoratet for naturforvaltning	3,30	0,986
Regionale rovviltnevnder	3,27	0,944
Bønder som driver med sau	2,72	1,272
Naturvernorganisasjoner	2,71	1,112
Lokalpolitikere	2,37	0,957
Aviser, TV og internett	2,10	0,856
Stortingspolitikere	2,01	0,885

Figur 19 Krange et al side 28

Tabell 15. Faktoranalyse av de ti informasjonskildene

Faktor	Ladning	Eigenvalue	Forklart variasjon	Cronbach's Alpha	Gjennomsnitt
Stoler på institusjoner		3,165	30,59 %	0,786	3,01
Ansatte i Statens Naturoppsyn	,826				
Direktoratet for naturforvaltning	,809				
Forskere, biologer	,743				
Regionale rovviltnevnder	,626				
Naturvernorganisasjoner	,593				
Stortingspolitikere	,560				
Stoler på lokale		2,415	23,90 %	0,728	2,98
Bønder som driver med sau	,793				
Folk som bor der rovdyr finns	,772				
Erfarne jegere	,691				
Lokalpolitikere	,660				
Overall			54,49 %	0,679	

Note: Extraction method: Principal Axis Factoring. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

022 side 29

Denne gangen går vi ikke inn i beregningene, vår analyse vil være omtrent identiske med det vi har gjennomført i forhold til *på hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen over*.

Vi har vist til at Krange et al. (2011) antagelig har brukt unøyaktige demografiske variabler i sin tolkning av data, ved at folk i rovdyrsonen ikke er overrepresentert. Vi finner også at det for oss synes å være uavklarte forhold rundt beregningen av datagrunnlaget for øvrig, dette har vi nå vist ved 2 eksempler.

Vi viser til, at dersom dataene er feil må konklusjonene være det, og at de medfølgende beregningene er vesentlig mere kompliserte en vanlig, Jmfr de andre rapportene vi har sett på. Det kan komme til å vanskeligjøre byråkratiets mulighet til å verifisere beregningene.

Siden rapporten er kvalitetssikret av en ansatt ved NINA, antar vi at det vil være uvanlig å kontrollere en slik rapport ytterligere.

Forskeren informerer *også allmenheten*; I et artikkel i Aftenposten forteller Olve Krange;

«Følgende person har størst sannsynlighet for ikke å ville ha ulv i Norge:

En eldre, lavt utdannet person, som er redd for ulv, vokst opp på landet, som ikke synes det er viktig at det finnes ville dyr der han/hun bor, er positiv til jakt og har jaktet i løpet av de siste fem årene, og som synes for mye natur er vernet» Og;

«Følgende person har størst sannsynlighet for å ville ha ulv i Norge:

En ung person med høy utdanning, som ikke tror det finnes ulv der han/hun bor, som ikke er redd for å møte ulv i naturen, har vokst opp i en by, synes det er viktig med ville dyr der ha/hun bor, er skeptisk til jakt, har ikke jaktet de siste fem årene og som synes for lite natur er vernet.» Pletten (2017)

Vår antagelse er at dersom man bringer videre et sammendrag av statistisk materiale til allmenheten slik det er gjort over, er det en fare for opinionsdannelse og stigmatisering.

Vi har kommet over noen eksempler på forskernes kommunikasjon med allmenheten via blogg og presse. Som vi har vært inne på over antar vi at er et studium i seg selv.

Det er ikke under denne masteren til å drøfte dette, og vi kan dermed ikke konkludere.

Vi startet dette kapittelet med å vise til en tolkning av statistisk materiale der samme grunnlag gir to forskjellige inntrykk, de avhenger av hvordan de er satt sammen. Dette er et eksempel på at forskningen velger en tolkning ut fra sitt ståsted som vi har vært inne på i teorien.

Vi finner også at det rapporteres at en kilde til konflikt er forskjellige grader av misnøye med forvaltningen. Dette kan være en viktig forklaringsfaktor i forhold til konfliktene.

Unntaket er Krange et al som viser til stor tillitt til deler av forvaltningen.

VI har drøftet noen av Krange et al sine konklusjoner, og finner at det, etter vår oppfatning kan være sannsynlig at forskerne konkluderer på feil grunnlag, både når det gjelder utvalget de har hentet data fra, og i forbindelse med bruk av dataene. Om dette er bevisst eller ikke har vi ikke tatt stilling til, det måtte i tilfelle en egen masteroppgave omhandle.

Utover personlig kontakt har forskere to kanaler til beslutningstakere i forvaltningen, utover sosiale media: Vitenskapelige Rapporter og presse. Med tanke på Ringstads oversikt over påvirkning i politiske prosesser (Ringstad 2017 s 206) (og figur 7) er vår konklusjon at Forskningen må ha et etisk ansvar for å være så korrekt som mulig.

Bestandsmål for rovdyr skulle drøftes sommeren 2011 og Direktoratet for Naturforvaltning bestiller en rapport om det samme denne blir og som blir levert januar 2011. (Krange et.al 2011 s2) Dette skjer, i en periode vi antar det er en mulighet for at direktoratet er under arbeid med å forberede seg på å informere byråkratiet i Stortinget. I lys av det konfliktnivået som rovviltforvaltningen skaper, antar vi, at dersom man stiller slike spørsmål vi har gjort, basert på tilgjengelig informasjons, kan resultatet, uavhengig av om våre beregninger er korrekte eller ikke, bidra til konflikt.

Forskerens ståsted

Vi har vist til to forskningsmessige ståsteder: «*Enkeltmennesket eller Gruppen*». Vi har i teorikapittelet vært inne på forskjellen mellom individualisme og kollektivism. Vi viste til Hjelmtveit (2017) sin overordnede oversikt (Figur 2) over et venstre høyre perspektiv, men sier at dette er «gammel tankegang» og at forhold flyter mere sammen i dag.

Dog finner kjenner vi igjen antydninger av et *kollektivistisk venstre* fokus hos Figari og Skogen (2008) samt Krange et al (2011). Dette begrunner vi med metoden og forklaringsperspektiv ut fra sosiale settinger og ikke individet. Ikke minst kan man ha en antagelse om at grunnleggende behov er valgt bort ved produksjon av spørsmål og dekodning av intervjuer. Dette har vi drøftet forholdsvis inngående tidligere, men ønsker å belyse dette ved å sitere Figari og Skogen (2008);

«Vi mener ikke med dette å påstå at ulven som sådan ikke er et element i rovdyrkonflikten i Norge. Det er liten tvil om at en del av den samlede motstanden mot rovdiret kan tilskrives reelle tap av jakthunder, husdyr og jaktbart vilt. På den annen side er mange av de som uttrykker negative synspunkter på ulvens tilstedeværelse ikke selv berørt av slike tap. Verken Trysil eller Halden kan vise til store materielle skader forårsaket av ulv. Likevel er konflikten og motstanden høyst tilstedeværende i begge kommunene». (Figari&Skogen, 2008, s 53).

Her synes det ut som om forskerne; ved bruk av ordene *på den annen side* finner det merkelig at «de som ikke selv er berørt av slike tap» er imot ulv. Vi har hatt en antagelse av teorien om sosiale representasjoner vier en vestlig del av sin empiri på nettopp å forklare sosial identitet i et miljø. Mye av denne masteren har drøftet nettopp dette forholdet. Vi finner derfor ikke å forstå undringen hos forskeren..

Det som vi i særdeles grad merker oss er argumentet at ingen kan vise til *store materielle skader*. Dette viser selve kjernen i vår forskning som vi har beskrevet i teorien og drøftet i flere kapitler ikke minst under livskvalitet. Figari og Skogen (2008) beskrev over hva slags tap det dreier seg om, i historien om Per fikk vi et inntrykk av hva en hund kan bety for en familie, Vi mener å ha drøftet inngående og at både Mangerud et al (2009) og Rønningen (2020) viser at tap av husdyr skaper emosjonelle tap, og at dette kan føre til emosjonelle skader.

At en forskningsrapport utgitt av NINA på oppdrag av Norges Forskningsråd og Direktoratet for Naturforvaltning ikke behandler dette har vi drøftet tidligere, det kan ha vært med bakgrunn i forskningsspørsmålene. Men at Forskerne selv tydelig tar avstand fra det emosjonelle universet som konfliktene rundt rovdyr skaper, gir etter vårt syn grunn til undring.

Et annet forhold vi finner å drøfte oss hos Figari og Skogen (2008) er forholdsvis stor andel av ladete uttrykk. Vi har tidligere nevnt uttrykket *ettertrykkelig* Figari (2008 side 40).

Vi vil trekke frem et annet eksempel:

I analysen har vi vist til referat fra en beboergruppe II i Figari (2008) og Figari og Skogen (2008) Etter å ha sitert deler av et intervju vedørende at ulven angivelig spiser opp alt av byttedyret, forklarer forfatterne nærmere detaljer fra samtalen ikke i sitat, men i tolknings form, at i saueflokken endrer ulven vesen og går amok.

«I møte med domestiserte dyr som har mistet enhver form for naturlig selvoppholdelsesdrift, og som ikke engang har vett til å ta til beins, kommer ulvens instinkter ut av kontroll. Den blir en drapsmaskin, fanget av sine egne drifter». (Figari og Skogen, 2008, s. 26)

For oss som *leser* er dette utsagnet betydelig mere ladet og i en annen lingvistisk form enn et annet sitat fra samme samtale: «Ja, dem sier i hvert fall at den legger ikke igjen verken ben eller ragg eller klover eller noe som helst». (Figari og Skogen, 2008, s. 26).

Vårt spørsmål må da bli hvor utsagnet som er sterkt ladet av oppfatning av norsk sau kommer fra. En leser som ikke arbeider med en masteroppgave, kan raskt få den oppfatningen at det er sauens biologiske forutsetninger som gjør at ulven går amok i saueflokken. Men man kan spørre om en respondent som bruker ordene «dem sier at dem legger» ville beskrive sau som «domestiserte dyr som har mistet enhver form for selvoppholdelsesdrift»?

Når beskrivende og argumenterende uttrykk benyttes delvis som gjengivelse av respondenters bruk av ord, og delvis i forklarende sammenhenger, kan leseren bli noe forvirret om hvem som skaper uttalelsen. Ikke minst om hvorfor akkurat denne uttalelsen er tatt med. Det kan også være signifikant i tolkningen siden man kan anta at forskjellige grupper velger forskjellige uttrykkformer når de skal ytre noe.³⁶

Vi har tidligere vært inne på utfordringene med å tolke/transskribere uttalelser i et kvalitativt intervju og forskeren plass i dette. Skulle vi mene noe om dette utover å belyse saken måtte vi ha tilgang til kildematerialet. Det er allikevel vår oppfatning at slike og andre utsagn antagelig ikke har hatt noen innvirkning på konklusjonene som forskerne har trukket.

Skogen et al (2013) beskriver, som i historien med Per; at kulturlandskapet med tiden grodde igjen, og effekten av sauens fravær synliggjorde seg markant, på flere områder, og det nevnes tapte inntekter og andre negative virkninger for lokalbefolkningen.

Bekymringene som lokalbefolkningen kan oppleve, er beskrevet, om en oppstykket, under presentasjonen av sosiale representasjoner, og slik vi oppfatter det, ikke som en del av undersøkelsen. Dette finner vi ikke noe rasjonale for.

Vi finner ikke å drøfte Mangerud et al (2009) eller Rønningen i dette kapittelet. Det vil være å gjenta de forhold vi har belyst tidligere.

³⁶ Som i historien om HV soldaten fra Trysil som hadde vært på Terningmoen og skutt med maskingevær. «Det sa pang (pause) og Pang (pause) og Pang.. men mye fortere»!

Konklusjon:

Konflikten blir ofte beskrevet i by vs. land perspektiv – der bygdefolk er imot, og byfolk er for ulv. Vår undersøkelse viser at bildet er mere komplisert enn som så.

For oss synes det som om en vesentlig del av forskningen tolker saken i to perspektiver,

1. Det økologiske, Ulv er en truet dyreart i det minste at den hører hjemme i norsk natur
 - Dette er folk i rovdyrsonene uenige i.
2. Det logiske; Flertallet er for ulv.
 - Flere av disse bor i rovdyrsonene.

Dersom disse premissene er riktige vil man kunne anta at konfliktene vil dø ut etter hvert. Vi har en antagelse at dette er en forenkling; Rønningen (2020) viser at rovviltkonflikten er i ferd med å spre seg ut av rovviltsonene siden det er lite byttedyr igjen, de viser til at det er 30-50 km *utenfor rovdyrsonene* at majoriteten av husdyr drepes på beite.

Forskning viser til at rovdyr virker inn på helsa til de som bor inne i rovdyrsoner, i særlig grad gjelder dette sauebønder. Selv om tilstedeværelse av rovdyr i en kommune i befolkningen som helhet øker aksepten, synker denne igjen betydelig ved eksponering for rovviltet Mangerud et al (2009). Om rovdyrene øker i populasjon og sprer seg utenfor rovdyrsonene vil det bli en form for «rykk tilbake til start». Da viser forskningen at aksepten for rovdyr (før tilvenning) synker hos den delen som er berørt. Når aksepten for rovdyr hos folk flest er på vei opp igjen i området grunnet tilvenning, synker toleransen igjen ved møte med dyret, og vi antar at en økt populasjon av rovdyr vil øke sannsynligheten for dette.

Rønningen (2020) Mangerud et al (2009)

Hoveddelen av forskningen vi har sett på drøfter ikke dette fenomenet.

Menneskeretter og særlig vern av minoriteter og urfolk skal være et grunnfjell i Norsk Kultur og utøvelse av statsmakt. Urfolk og nasjonale minoriteter er beskyttet etter internasjonale avtaler. Særlig etter «Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter» fra 1999 ³⁷ I ulvesonen finner vi urfolket sør -samer, og minoritetene

³⁷ <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/nasjonale-minoriteter/midtspalte/grunnlaget-for-politikken-overfor-nasjon/id444285/>

kvener/norskfinner, Romanifolk/tatere og skogfinner.

Ingen av de publikasjonene vi har sett på behandler dette utover samiske problemstillinger.

Vi ser at trivsel, livskvalitet og helse ikke er forklaringsobjekter i konflikten hos flere forskere. Forskjellene i resultater og bruk av empiri hos de vi har undersøkt er derfor betydelig, å gjengi alt ville blitt for voluminøst i vår master. Tatt i betraktning at flere av rapportene er basert på offentlig bevilgninger og ment brukt til informasjon for beslutningstagere bør årsakene forskes videre på.

Figari (2008) Figari og Skogen (2008) Krange et al 2011) har lagt betydelige vekt på å vise til at egentlig synes folk at ulven er et spennende dyr (vår forenkling) og at dette er det enighet om gjelder både motstandere og tilhengere av ulv.

Folk flest ser for seg ulven som et fritt dyr som ikke skal ha innblanding og regulering. Krange et al (2011) mener at dette er viktig informasjon til forvaltningen når forhold rundt rovvilt skal behandles og besluttes.

Vi har ikke klart å finne konkrete drøftinger og empiri som konkluderer med at dette er en folkemening, ei heller at synet bidrar til å redusere konflikter.

Vi, som ønsket å skrive en master som i utgangspunktet var ment å oppsummere funn fra forskjellige forskere slik at en virkelighet kunne beskrives og forstås, oppdager at dette ikke er mulig. Til det er forskernes metode, beskrivelse av virkeligheten og vektlegging av empiri for forskjellig, noe som etter hvert har løftet etiske og metodiske spørsmål hos oss.

Vi sitter igjen med flere spørsmål enn svar. Noen av disse bør sikkert drøftes videre, men i sum mener vi å ha vist til noen grunnelementer sin gjør at rovviltforvaltningen i sannhet er et wicked Issue for samfunnet.

10. AVSLUTNING

Vi er ikke samfunnsvitere eller statistikere, vi er to avgåtte masterstudenter som leverer masteroppgave på «overtid». Men noen av våre funn er viktige å belyse. Dersom vi har rett i våre analyser tror vi at det kan bidra til en større opplysning rundt et element i rovviltkonflikten.

Forskningsmiljøet synes å være lite, men med et betydelig antall publikasjoner fra enkelte forskere. De fleste publikasjonene vi har sett på er bestillingsverk fra offentlige etater og forvaltningen, med unntak av Skogen et al (2013) som er en frittstående bok med en oppsummering av forskningsresultater.

Flere av forskerne vi har sett på kommuniserer via sosiale media og presse. Vi finner det derfor nødvendig å drøfte forhold rundt forskermiljøet;

Gilje og Grimen (2013) drøfter *forskersamfunnet*. De viser til at det ikke trenger å være geografisk avgrenset, men at man leser og bruker hverandres arbeider og gir hverandre gjensidig kritikk. Forskersamfunnet sier de; «*er den viktigste sosialiseringssagenten når det gjelder vitenskaplig utdanning*» (Gilje og Grimen, 2013, s. 262)

De beskriver at det er her man *oppdrar* den enkelte til forsker, og at stedet for oppstart, raskt kan prege de for resten av karrieren, særlig innen samfunnsvitenskapene. «*Det er gjennom slike ting som deltagelse i forskningsprosjekter, veiledning, skriving av avhandlinger, artikler og rapporter, som blir utsatt for kritikk av erfarne forskere, at den enkelte blir oppdratt til forsker*» (Gilje og Grimen, 2013, s. 262)

I et slikt miljø kan man anta at det kan formes *paradigmer* som vi var inne på i sitat av Skogen et al (2013). Om dette bidrar til en form for *gruppetrekning* eller bidrar til at man igjennom samfunnet får «*luket bort en del slike særegenheter at og dermed bidra til at våre teorier og observasjoner blir mere pålitelige*» (Gilje og Grimen, 2013, s. 262) er ikke noe vi har sett på. På den andre siden har all forskning har sette på hatt tilknytting til miljøet på NINA. Som vi så tidligere på side 101 lister Krange et.al, (2011 Side 12) endel bare på et tema. Det er grunn til å anta at det er et aktivt forskermiljø tilknyttet NINA.

Ut av Gilje og Grimens beskrivelser opp mot våre funn, kan man kanskje anta det vil være formålstjenlig å forske på slike forhold, for eventuelt å kunne utelukke, at det er blitt et etisk problem.

Vi har i vår master bemerket enkelte beregninger, og, om våre antagelser er riktige, kan noen velge å anklage forskerne for å manipulere resultatet basert på dette grunnlaget.

Vi har ikke det som utgangspunkt, vi har kun påvist noe vi synes er uklart. Men om vi har rett i at forskernes beregninger er feil, eller mangelfulle, har det betydning for hvorledes forvaltningen skal bedømme forskningen.

Gilje og Grimen viser til oppdragsgivere for forskeren og ikke minst en mulighet for at krefter i samfunnet kan ha en påvirkning på forskerens arbeids-metodikk og muligheter. (Gilje og Grimen, 2013, s. 254-255) Dette drøftet vi også i forbindelse med de politiske påvirkningskreftene mot forvaltningen.

Vi antar at dette kan gå ha flere mulige variasjoner; oppdragsgiver/arbeidsgiver gir retningslinjer, forskermiljøet styrer den sosiale settingen og konklusjonene, eller forskeren selv påvirker resultatet gjennom sitt egne politiske ståsted eller preferanser.

Vi ser at både Skogen og Krange har flere intervjuer i pressen og på Forskning.no, og Olve Krange har skrevet i en blogg³⁸ der han henviser til Figari og Skogens arbeider. Dette er ikke funn som vi har lett etter, det er rene tilfeldigheter, på lik linje med at vi oppdager at en forfatter av en artikkel vi referer til i fra *Samfunnsøkonomen* er den som har faggodkjent Krange et al. (2011).

Isolert sett sannsynliggjør ikke dette annet en at forskermiljøet kan antas å være lite, og at forskerne er interesserte i å dele sin forskning med «verden». Allikevel er vårt inntrykk fra det totale bildet om hva forskningen spør om, at det kan være interessant å forske videre på nettopp dette.

I problemstillingen viste vi til at «*folk på gata*» sa om at forskerne tukla med forskning. Det er derfor etter vårt syn, særdeles viktig at forskning om menneskers hverdag reflekterer virkeligheten som «Das ding an sich» og ikke som «Das Ding für Mich».

³⁸ <https://brage.nina.no/nina-xmlui/bitstream/handle/11250/2765572/Krange%20Hva%20skal%20vi%20med%20ulv%20egentlig%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

11. EPILOG

Per forteller:

En god venn av meg fra Oslo fortalte i en diskusjon vi hadde at han var *sterkt for* ulv. Han brukte biologisk mangfold, og rødlistet som argument.,

Jeg som pragmatiker, ytret forståelse for at mange kanskje ikke ville ha ulv.

(Dette var før hunden ble drept)

Min gode venn ble meget sint og ytret «*skal du nekte meg å komme hit til Østerdalen og kanskje se en ulv?*»

Jeg svarte «*skal du nekte meg å leve mitt liv som jeg alltid har gjort?*»

Vi skiltes om venner allikevel.

Noen dager etter diskusjonen kom han ned til meg at fortalte at det hadde vært en hoggorm ved hytta.

«jeg slo den i hjel» sa han.

Jammen sa jeg, «den er jo rødlistet».

«*Jeg veit det*» svarte han «*men den var en trussel mot unga*».

Som informant ville han antagelig fremstå som tilhenger, med uttalte *holdninger* og *meninger* , som ikke stemmer med *hans innerste jeg* , når det ble konfrontert.

Han innerste jeg (verdisynet) valgte å drepe, for å unngå trusselen mot de nærmeste.

12. REFERANSER

Brundtland, Gro (leder) (1987) Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future OSLO

Bang Nes Elisabeth, Ørstavik Ragnhild Elise; (2022) Frønes, Ivar; Kjølørød Lise (red) Det norske samfunn Bind 3, 8 utg. Gyldendal Norsk Forlag as

Barstad Anders (2014) Levevilkår og Livskvalitet; Vitenskapen om hvordan vi har det. Cappelen Damm AS

Figari, Helene (2008) Konsensus i konflikt, Sosiale representasjoner av ulv Masteroppgave

Figari Helene, Skogen Ketil (2008); Konsensus i konflikt, Sosiale representasjoner av ulv NINA rapport 391 Oslo

Hatlevik, Svein Egil; (2022) Forsker; Vanskelig å si seg enig i at rovdyrpolitikken er en suksess. Artikkel i Rovdyr.no

Hellevik Ottar; Hellevik Tale; (2022) Frønes, Ivar; Kjølørød Lise (red) Det norske samfunn Bind 3, 8 utg. Gyldendal Norsk Forlag as

Jahoda; Gustav; (1988) Critical notes and reflections on social representations. European Journal of Social Psychology John Wiley & Sons, Inc.

GILJE NILS, Grimen Harald. (1993). Samfunnsvitenskapens forutsetninger. Universitetsforlaget.

Guhnfeldt Cato (2011) Norges siste hungersnød Aftenposten

<https://www.aftenposten.no/kultur/i/rPvj8/norges-siste-hungersnoed>

Hagen; Rune (21.10.2017) Hiram tatt av ulv utenfor ulvesonen. Østlendingen.

(<https://www.ostlendingen.no/rovdyr/midt-osterdal/amot/hiram-6-tatt-av-ulv-utenfor-ulvesonen-svart-tungt-for-hele-familien/s/5-69-483592>)

Holstad Grethe (2021) Samer vant over vindkraftutbyggere i høyesterett Aftenposten
<https://www.aftenposten.no/norge/i/wOnPBG/samer-vant-over-vindkraftutbyggere-i-hoeyesterett>

Høyer Hans Cristian, Strand Mona, Lesjø Jon Helge (2022) Hvorfor vekker den norske ulvepolitikken så sterk motstand? Høgskolen i Hedmark, Fakultet for samfunnsvitenskap

Jacobsen, Dag Ingvar. (2022). Hvordan gjennomføre undersøkelser, Innføring i samfunnsvitenskapelig metode. Cappelen Damm Akademisk.

Kahneman Daniel; (2012) Tenke fort og langsomt Pax forlag as Oslo

Kaufmann, G. & Kaufmann, A. (2011). Psykologi i organisasjon og ledelse. Fagbokforlaget Vigemostad og Bjørke AS.

Kongeriket Noregs Grunnlov (1814). Justis- og beredskapsdepartementet.

Krange, O. & Skogen, K. (2018). Nordmenns holdninger til ulv – 2018. NINA rapport 1570.

Krange, O., Tangeland, T., & Skogen, K. (2011). Bestandsmål for store rovdyr. Hva mener folk om bestandsmål og om hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen? NINA Rapport 657.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2017). Det kvalitative forskningsintervju (3. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.

Lenth, L., Bøckmann, P., & Tønnesen, M. (2018). Ulvetider: Rovdyret som splitter Norge. Vega forlag.

Lind, J. T., Falck, T., & Lindhjem, H. (2013). Samfunnsøkonomen nr 4 Naturkapital og Økosystemer. Samfunnsøkonomisk forening.

Madsbu, J. P., & Pedersen, M. (2011). I verdens rikeste land: Samfunnsvitenskapelige innganger til norsk samtid. Festskrift til Knut Gabrielsen. Opplandske Bokforlag og forfatterne.

Langfjord Mangerud, W., Krokstad, S., Stordal, E., & Holmen, J. (2009). Rovdyr og helse. Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag, HUNT 3 (2006-08). Rapport Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

- Mortensen, T. G. (2019). Hvordan kan 100 ulv skape så mye konflikt? Forskning.no Norges forskningsråd.
- Midgaard, K., & Rasch, B. E. (Eds.). (2004). Demokrati: Vilkår og virkninger (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Pletten, C. (2017, 6. januar). Hva kan vi lære av ulvekonflikten? Aftenposten.
- Rickardsen, K. M. (2012). Den store rovviltkrigen: En undersøkelse om lov om utryddelse af rovvildt og om fredning af annet vilt (Masteroppgave i historie). Universitetet i Tromsø.
- Ringstad, V. (2017). Samfunnsøkonomi og økonomisk politikk for turbulente tider (6. utg.). Cappelen Damm AS.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness. Guilford Press
- Rønningen, K. (Ed.). (2020). Beiteressurs, rovdyr og lokalsamfunn (LOKAL ROVDYR). Sluttrapport til Fylkesmannen i Nordland, Trøndelag og Hedmark/Innlandet og øvrige brukerpartnere. Ruralis.
- Hjelmtveit Vidar (2017) Stamsø, Mary (RED) VELFERDSSTATEN I ENDRING
Gyldendal Akademisk s 50
- Skog, Ole Jørgen. (2013). Å forklare sosiale problemer (2utg.6opl.). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Singer, S. Fred (Ed.). (2008). Nature, Not Human Activity, Rules the Climate: Summary for Policymakers of the Report of the Nongovernmental International Panel on Climate Change. The Heartland Institute.
- Skogen, K., & Haaland, H. (2001). En ulvehistorie fra Østfold. Samarbeid og konflikter mellom forvaltning, forskning og lokalbefolkning. – NINA Fagrappport 52: 1-51.
Lillehammer
- Stortingsmelding nr. 15 (2000-2001) om Nasjonale minoriteter i Noreg – «Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar».

Tilset, G., Ringberg, T. M., Solvang, R. G., & Tørresen, J. (2017). The role of emotions in local opposition against wolf management in Norway. *Society & Natural Resources*, 30(6), 682-698.

Norges Bondelag (2016). Ulv i norsk natur – en trussel for bønder og husdyr.

<https://www.bondelaget.no/ulv-i-norsk-natur--en-trussel-for-bonder-og-husdyr>

NOU 2003: 31. St.meld. nr. 15 (2000-2001) Om Nasjonale minoriteter i Noreg – «Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar»

NOU 2019: 15. Frihet og likeverd – Om styrking av det norske minoritetsvernet.

NOU 2019: 16. Nye minoriteter, nye utfordringer.

Nærings- og fiskeridepartementet (2017). Rovviltforliket – oppfølging av tiltak og avtaler.

https://www.regjeringen.no/contentassets/343311a23a6a4dab97d4068eabee925e/rovviltforliket_oppfolging_av_tiltak_og_avtaler.pdf

Pedersen, E. (2019). The predator paradox: attitudes and perceived effects of predators among users of outdoor recreation areas in Norway. *Human Dimensions of Wildlife*, 24(2), 182-196.

Rovviltnemndene. (2018). Rovviltnemndene i Norge – forvaltningsorganer under

Miljødirektoratet. Hentet fra <https://www.rovviltnemnda.no/Om-rovviltnemndene/Rovviltnemndene-i-Norge/>

Rovviltnemndenes Fellesekretariat. (2019). Rovvilt i Norge – Bestandsstatus pr.

31.12.2018. Hentet fra <https://www.rovviltnemnda.no/globalassets/filer/dokumenter/rovvilt-i-norge-2018.pdf>

Skogen, K., & Krange, O. (2013). The wolf in Norway: management practices and conflicts. *I Wolf Conflicts: A Sociological Study* (s. 129-151).

St.meld. nr. 15 (2000-2001). Om Nasjonale minoriteter i Noreg – «Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar» (2001).

Statistisk sentralbyrå. (2008). Kan bærekraftig utvikling måles? Hentet fra

<https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/kan-baerekraftig-utvikling-maales>

Statistisk sentralbyrå. (2019a). Befolkningens utdanningsnivå. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/utniv>

Statistisk sentralbyrå. (2019b). Befolkningens inntekt og formue. Hentet fra <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/statistikker/familieinntekt>

Statistisk sentralbyrå. (2021). Befolkningens bevegelser. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/flytting>

Stortingsmelding nr. 15 (2000-2001). Om Nasjonale minoriteter i Noreg – «Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar».

Wyller, T. (2014, 1. november). Tiden som ikke finnes. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/viten/i/dd1GX/tiden-som-ikke-finnes>

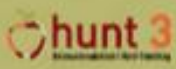
13. VEDLEGG

Vedlegg 1 side 1

Kjære HUNT-deltaker

Takk for at du deltok i den første delen av Helseundersøkelsen. Du har fått dette spørreskjemaet fordi du bor i en kommune der det gjennomføres en undersøkelse om mennesker og rovdyr (bjørn og ulv). Vi håper at du også vil svare på dette skjemaet.

Dato for utfylling: / /

Slik fyller du ut skjemaet

- Skjemaet vil bli lest med maskin.
- Det er viktig at du krysser av riktig: Røtt Galt
- Krysser du feil sted, retter du ved å fylle boksen blå.
- Skriv tydelige tall: 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
- Bruk bare svart eller blå penn. Røde blyant, blått eller tusj.

Skjemaet returneres i den vedlagte konvolutten, som er ferdig frankert.

1 Har du noen gang i din kommune sett:

Bjørn Ja Nei

Ulv Ja Nei

Hvite jær

Hvor nær var du?

Mindre enn 100 m 600 - 1000 m

100 - 500 m Over 1 km

Opplevde du møtet som truende for deg selv eller andre? Ja Nei

2 Har du, eller har du hatt, næringsvirksomhet som har blitt påvirket av rovdyr? Ja Nei

3 Har du eller din familie fått endret næringsgrunlaget på grunn av rovdyr i kommunen? Ja Nei

4 Er du glad for at det er rovdyr i naturen i din kommune? Ja Nei

5 Hvor ofte er du selv redd for rovdyr?

Aldri Gjanske ofte

Av og til Svært ofte

6 Har du mindreårige barn boende hjemme? Ja Nei

Hvite jær

Er du redd for at barna kan bli angrepet av rovdyr?

Aldri Gjanske ofte

Av og til Svært ofte

7 Hvor ofte tenker du på problemet med rovdyr?

Aldri Gjanske ofte

Av og til Svært ofte

8 Hvor ofte tenker du at rovdyr bør sees som en naturlig del av dyrelivet i landet?

Aldri Gjanske ofte

Av og til Svært ofte

9 Påvirker forekomsten av rovdyr hvilke områder du benytter i utmark?

Aldri Gjanske ofte

Av og til Svært ofte

10 Har din bruk av utmark endret seg de siste ti år pga. rovdyr?

Aldri Gjanske ofte

Av og til Svært ofte

11 Har gleden av å være i naturen i din kommune blitt redusert på grunn av rovdyr?

Aldri Gjanske ofte

Av og til Svært ofte

12 Hvordan har rovdyr i din kommune påvirket din livskvalitet?

Bliit mye bedre Bliit litt verre

Bliit litt bedre Bliit mye verre

Uendret

91600021823

Vedlegg 1 side 2

<p>12 Hvordan har rovdyr i din kommune påvirket din helse?</p> <p>Blitt mye bedre..... ☐ Blitt litt verre..... ☐</p> <p>Blitt litt bedre..... ☐ Blitt mye verre..... ☐</p> <p>Uendret..... ☐</p> <hr/> <p>13 Hvordan har rovdyr i din kommune påvirket din trivsel?</p> <p>Blitt mye bedre..... ☐ Blitt litt verre..... ☐</p> <p>Blitt litt bedre..... ☐ Blitt mye verre..... ☐</p> <p>Uendret..... ☐</p> <hr/> <p>14 Synes du media skaper et troverdig bilde av problemer med rovdyr i kommunene? Ja Nei</p> <p>☐ ☐</p> <hr/> <p>15 Synes du media skaper et troverdig bilde av holdningen til rovdyr blant innbyggerne i kommunene? Ja Nei</p> <p>☐ ☐</p> <hr/> <p>16 Har du tillit til den nasjonale rovdyrforvaltningen? Ja Nei</p> <p>☐ ☐</p>	<p>17 Føler du at du har mulighet til å påvirke rovdyrforvaltningen i din kommune?</p> <p>I stor grad..... ☐ I liten grad..... ☐</p> <p>Både og..... ☐ Ikke aktuelt..... ☐</p> <hr/> <p>18 Mener du at lokal kunnskap og erfaring blir benyttet i rovdyrforvaltningen?</p> <p>I stor grad..... ☐ I liten grad..... ☐</p> <p>Både og..... ☐ Vet ikke..... ☐</p>
--	--

NB!
 Det utfylte skjemaet returneres i den vedlagte svarkonvolutt. Porto er betalt.

Takk for hjelpa!

Vedlegg 2

NINA Rapport 391

Vedlegg I Intervjuguide representasjoner

Hovedtema	Mulige teoretiske aspekter	Spørsmål
Ulvens plass og funksjon (Symbolsk trussel)	<ul style="list-style-type: none"> - Natur vs. kultur – representasjon av "det ville"? - Ulvens status (trussel vs. lovlig...) - Symbolsk orden vs. symbolsk trussel (matter out of place?) (hvor hører den hjemme?) - Endogen vs. eksogen → pådyttet vs. naturlig og harmonisk 	<ul style="list-style-type: none"> - Synes dere ulven hører hjemme noe sted, og i tilfelle hvor? - Tenker dere at ulven kan ha noen form for funksjon – at det er grunner for at det bør finnes ulv?
Beskrivelser/definisjoner av ulv: vesen og adferd (Mytisk ulv)	<ul style="list-style-type: none"> - Forbindelser til selvet – menneskelige egenskaper - Oppfattes/omtales som enkeltstående individer eller flokkdyr? - Avvikende/sammenfallende adferd og egenskaper – i forhold til hva? → symbolsk trussel vs. orden - Symbolsk orden 	<ul style="list-style-type: none"> - Hvordan beskriver folk her omkring ulven? Jeg tenker da på ulvens vesen – hvordan den er, og hvordan den oppfører seg.
Forholdet mellom ulven og andre dyr (Symbolsk orden)	<ul style="list-style-type: none"> - Avvikende/sammenfallende adferd og egenskaper – i forhold til hva? → symbolsk trussel vs. orden - Symbolsk orden 	<ul style="list-style-type: none"> - Hvis vi skal sammenligne ulven med andre dyr, hva slags tanker har dere om det?
Forholdet mellom mennesker og ulv (Det dyriske selvet)	<ul style="list-style-type: none"> - Forbindelser til selvet - Frykt/risiko - Kontroll – redefinering av tradisjonelle representasjoner av "det ville" 	<ul style="list-style-type: none"> - Ut fra deres erfaring; kan dere tenke dere grunner til at folk i området her liker, eller ikke liker ulv? - En del folk har uttrykt at de er redde for ulven. Hva tror dere er de viktigste grunnene til denne frykten? - Hvis man møter en ulv ansikt til ansikt, hva mener dere man bør gjøre? - Hvis man først skal leve med ulv ganske tett innpå seg, hvordan burde man da som mennesker forholde oss til dem?
Konfronterende spørsmål: Kunne vi greid oss uten ulv i verden?		

Vedlegg 3

NINA Rapport 391

Vedlegg II Prosjektgruppens intervjuguide

Hovedtema	Dimensjoner	Stikkord/spørsmål
Bakgrunn	Biografiske opplysninger	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hva deltakerne driver med ➤ Tilknytning til bygda/området ➤ Tilhørighet til foreninger, andre fritidssysler
Lokale forhold	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalsamfunnet (sosiale forhold) • Før og nå • Naturbruk 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fortell litt om hvordan det er å bo i Trysil (særlig fokus på forholdet mellom folk som bor der) ➤ Si noe om forskjeller mellom før og nå ➤ Forhold til naturen og bruk av denne
Rovdyr	<ul style="list-style-type: none"> • Rovdyrsituasjonen i kommunen • Ulvens plass • Ulvens vesen og adferd • Forholdet mellom ulv og andre dyr • Forholdet mellom mennesker og ulv 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Beskrive hvordan rovdyrsituasjonen i kommunen er nå ➤ Hvor hører ulven hjemme (Norge, Trysil, eller hvor?) ➤ Det har vært mye snakk om "normal og "unormal" ulveadferd (f. eks. i forbindelse med hybrider). Hva forbinder dere med "normal" ulveadferd? ➤ Generelle inntrykk av ulvens "natur", f.eks. beskrivelser av eventuelle møter med ulv ➤ Hva bør man gjøre hvis man møter en ulv ansikt til ansikt? ➤ Hvordan er ulven, sammenlignet med andre dyr? (Hva er det med ulven...) ➤ Kan dere tenke grunner til at folk liker eller ikke liker ulv (målet er kvalitative beskrivelser) ➤ Hvorfor frykter mange ulven?
Forvaltning	<ul style="list-style-type: none"> • Nye ordninger • Jakt på rovdyr • Forhold til lokale og sentrale forvaltningsenheter 	<p>Erfaringer med:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rovviltregioner- og nemnda - Tilskudd til tiltak mot rovdyrskader (sanking, gjerdning, hjemmebeite) - Erstatning for rovviltskader (erstatningsoppgjør) - Forvaltningsplaner for rovilt/store rovdyr - Ulvesonen: eget forvaltningsområde for ynglende ulv (hele Østfold, og Oslo, deler av Akershus og Hedmark) - Nasjonale mål for rovviltsbestandene (formulert som antall ynglinger) - Grenseflokker <p>Jakt på rovdyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kvote - lisens - forskjell på "jakt" og "felling" <p>Forhold til</p> <ul style="list-style-type: none"> - Miljøverndepartementet - Direktoratet for naturforvaltning - Statens naturoppsyn - Rovviltskontaktene - Kommunens rolle i roviltforvaltninga
Turisme (Trysil)	<ul style="list-style-type: none"> • Nye former for friluftsliv (skisport, villmarksturisme...) • Rovdyras innvirkning på reiselivet • Rovviltsenteret 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Turismens betydning og utvikling ➤ Hvilken betydning har rovilt for turismenæringen? ➤ Hva gjør turisme med naturen? ➤ Syn på etableringen av rovviltsenteret i Trysil

Vedlegg 4 side 1

Vedlegg III Informasjonsskriv

Rovvilt og samfunn 2: Erfaringer med rovviltforvaltning i Sør-Skandinavia

Informasjon til intervjudeltakere og andre nøkkelpersoner i Trysil

Norsk institutt for naturforskning (NINA) er i gang med et stort tverrfaglig forskningsprosjekt om konsekvensene av rovviltforvaltningen i Norge og Sverige. Prosjektet omfatter både biologisk forskning og samfunnsforskning. Dette er informasjon om den samfunnsvitenskapelige delen, som skal kartlegge befolkningens oppfatning av dagens rovviltforvaltning i noen berørte områder. Den norske delen av prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd og Direktoratet for naturforvaltning.

I løpet av de siste 30 årene har *vern* erstattet *utryddelse* som mål for rovviltforvaltningen. Med sterke restriksjoner på jakt har bestandene av de fire store rovdyra ulv, bjørn, gaupe og jerv begynt å vokse. I denne perioden har det også foregått omfattende forskning på rovdyr og deres byttedyr (særlig elg, rådyr og rein). Hundrevis av dyr er radiomerket og gode overvåkingsdata er tilgjengelige for alle artene. Kunnskapene om bestandenes størrelser og dyras atferd er etter hvert godt utviklet. Det samme er metodene for overvåking.

Rovdyra og rovdyrforvaltningen er omgitt av konflikter. Dette er konflikter ikke bare mellom folk og dyr, men mellom mennesker med forskjellige meninger og ofte med forskjellige posisjoner i samfunnet. Derfor har rovdyrproblemene blitt tema også for samfunnsforskningen, og i Norge har vi alt gjort en god del.

En hovedkonklusjon så langt er at disse konfliktene ikke bare handler om problemene rovdyra kan forårsake. Selvfølgelig er det ille for noen at sauer og hunder blir drept, og det er ikke bra at folk er urolige for å ha store rovdyr i nærheten. Men mange ser på rovdyrforvaltningen som ledd i en mer omfattende politikk som går på bekostning av distriktene, og som også fører til avfolkning, sentralisering, gjengroing og mange andre problemer. Rovdyra kan bli "dråpen som får begeret til å flyte over". Andre kan betrakte motstand mot rovdyr som bakstrevensk og gammeldags, i utakt med moderne miljøpolitikk. Vi kan også se en gryende motsetning mellom tradisjonell utmarksbruk og nye næringsveier, ikke minst innen reiseliv. Det er i alle fall ingen tvil om at rovdyrkonfliktene påvirkes av generelle maktforhold i samfunnet og veves inn i politiske kamper som strekker seg mye lenger enn selve rovviltforvaltningen.

Både den naturvitenskapelige og den samfunnsvitenskapelige forskningen har vært premissleverandører for politikk og forvaltning, for eksempel i forbindelse med den siste rovviltmeldingen (St. meld. Nr. 15 (2003 – 2004) "Rovvilt i norsk natur"). Men vi vet fremdeles for lite om hvordan folk reagerer på ulike konkrete forvaltningstiltak, for eksempel den nye regionale forvaltningsmodellen i Norge, rovviltjakt, erstatningsordninger, soner, osv. Innenfor dette prosjektet er målsetningen å bringe forskningen nærmere folks konkrete opplevelse av dagens rovviltforvaltning, og å formidle denne kunnskapen til forvaltningsorganer, politikere og organisasjoner.

Norge og Sverige har felles rovdyrbestander, og forvaltningen i de to landene må ses i sammenheng. Det er også vanlig å sammenligne rovdyrsituasjonen i Norge og Sverige for å underbygge forskjellige standpunkter i debatten. Men det har vært forsket mindre på rovviltkonfliktene i Sverige enn i Norge, og vi vet alt for lite om forholdene der. Situasjonen i Sverige er ganske forskjellig fra den norske. Den svenske landsbygda er enda tynnere befolket og utmarksbeite er lite utbredt. Dermed er de to landene forskjellige med hensyn til det sosiale grunnlaget for en av de viktigste konfliktdimensjonene – konflikten mellom rovdyrvern og beitebruk. Men beitebrukerne er i mindretall også i norske kommuner. Tidligere forskning har vist at tyngdepunktet rovdyr motstanden finnes blant folk i yrker utenfor landbruket, som bruker

Vedlegg 4 side 2

naturen til jakt og andre former for rekreasjon. Dette finnes i Sverige også, og mye tyder på at konfliktnivået i Sverige øker raskt. Selv om Norge har opprettholdt en helt annen bosettingsstruktur enn Sverige, kan det være grunn til å anta at de to landene ligner hverandre mye når det gjelder de konfliktdimensjonene som ikke handler om dyr på utmarksbeite. Men til nå er det ingen som har foretatt en systematisk sammenligning. Derfor er også det en viktig oppgave for prosjektet.

Studieområde

Vi skal konsentrere oss om grensetraktene i Sør-Norge og de midtre delene av Sverige. Det vil si Hedmark, Akershus, Østfold, Värmland, Dalarna, Örebro län og Västmanland. Biologene kaller av og til dette området for det "Sørlige sentrale skandinaviske økosystemet" (SSSØ). Det bor om lag to millioner mennesker innenfor området som dekker et areal på 95 000 kvadratkilometer. Økosystemet inneholder samtlige skandinaviske ulveflokker, et stort antall gauper, og det sørligste reproduksjonsområdet for brunbjørn. Jerven koloniserer også SSSØ fra nord i disse dager. Regionen inneholder to av de norske forvaltningsområdene for rovdyr, hele den norske "ulvesonen" og fire län som er sentrale i den svenske rovviltforvaltningen.

På norsk side kommer vi til å drive samfunnsforskningen i Trysil og Halden. I begge kommunene er mange berørt av rovdyra på en eller annen måte. Samtidig er kommunene ganske forskjellige når det gjelder befolkningens størrelse og sammensetning. De har imidlertid det til felles at de ikke er ensidige primærnæringskommuner, og vi tror derfor at vi kan få et innblikk i andre sider ved rovdyrproblematikken enn vi ville fått der husdyrtap er et dominerende konfliktema.

Hvordan gjør vi det?

Vi står overfor et tema som i første omgang krever en åpen utforskning av folks oppfatninger av dagens forvaltning, av konflikten og av rovdyrpolitikken generelt. Metoden må være i stand til å fange opp den variasjonen som finnes mellom ulike befolkningsgrupper når det gjelder synet forvaltning av rovdyrstammene.

Vi kommer for det meste til å bruke gruppeintervjuer, som ofte kalles *fokusgrupper*. En fokusgruppe består av 3-10 mennesker som skal kommentere og diskutere et bestemt tema. Det er ofte en bra metode når forskerne ikke skal inn på veldig personlige ting, men er interessert i å få i gang en diskusjon. Vi ønsker likevel å trenge litt dypere ned i sakene slik at vi kan forstå godt hvorfor folk mener det de mener. Derfor ønsker vi grupper der folk har noe til felles og gjerne kjenner hverandre, slik at samtalen kan flyte fritt. Det kan være grupper bestående av jegere, grunneiere, naturvernere, osv. Til sammen bør fokusgruppene nærme seg et tverrsnitt av kommunens befolkning.

Det er avgjørende at vi ikke bare får kontakt med folk som har bestemte og sterke meninger. Vi har tidligere sett at ganske mange, selv i rovdyrkommuner, ikke er særlig engasjert i rovdyrspørsmålet. De har ikke alltid noen klare oppfatninger av rovdyrpolitikken, og noen er rett og slett lei hele greia. Dette er grupper som har kommet i bakgrunnen, også i vår tidligere forskning. Men deres syn på rovvilt og naturforvaltning er viktig om vi skal danne oss et best mulig bilde av mangfoldet de berørte områdene. Derfor ønsker vi noen fokusgrupper på arbeidsplasser og andre steder der folk er samlet av andre grunner enn sin tilknytning til utmark og natur.

En totrinns strategi skal sørge for at vi oppnår den nødvendige informasjonen. Ved å snakke med et utvalg nøkkelpersoner håper vi å få oversikt over relevante grupperinger i lokalsamfunnet. Basert på denne informasjonen setter vi sammen fokusgruppene, med mest mulig lokal hjelp. Kan deltakerne rekrutteres av folk som kjenner dem, og ikke av oss, er det det aller beste.

Personvern og lagring av data

Vedlegg 4 side 3

Intervjuene vil normalt bli tatt opp elektronisk, men vi registrerer ikke deltakernes navn. Personopplysninger blir registrert bare i den grad de er relevante (yrke, utdanning og lignende). I forbindelse med all rapportering fra prosjektet vil alle opplysninger anonymiseres slik at ingen enkeltpersoner kan kjennes igjen. Intervjuopptak og eventuelle utskrifter av intervjuer vil bli oppbevart elektronisk i kryptert form hos NINA, og vil ikke stilles til rådighet for forskere utenfor teamet som deltar i ROSA II.

Formidling og rapportering

Vi skal rapportere fra prosjektet på vanlige måter, i rapporter og vitenskapelige artikler. Men vi legger også stor vekt på å skrive om det vi finner ut i tidsskrifter som Jakt & Fiske, Miljøjournalen, lokalaviser, osv. Vi vil også – som i tidligere prosjekter – satse mye på å formidle resultater tilbake til alle som har hjulpet oss i berørte lokalsamfunn og til andre som måtte være interessert. Det kan skje på mange måter: Kortrapporter eller "fakta-ark", foredrag, osv.

Vi håper dette har gitt et inntrykk av hva vi skal gjøre og av hva vi ønsker å oppnå. På forhånd takk for hjelpen.

Med hilsen

Ketil Skogen

Olve Krange